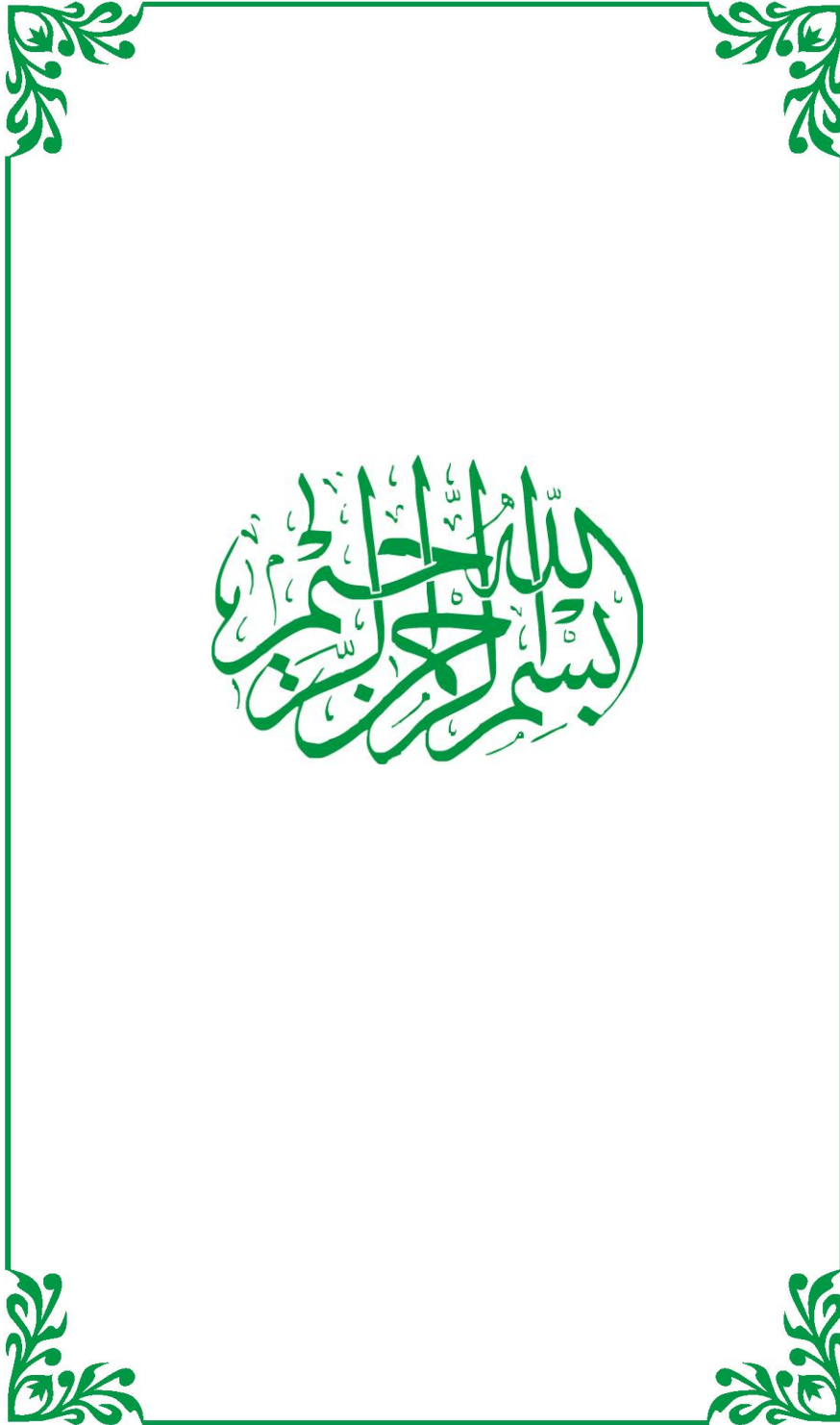

احكام بانوان

مطابق با فتاوى
حضرت آية الله العظمى
حاج شيخ حسين وحيد خراسانى «دام ظلّه»

شناسنامه

تذکره:

متن جواب‌ها مطابق است با فتاوی حضرت آیت‌الله العظمیٰ وحید خراسانی «مدّظله»، لکن برای سهولت در فراگیری و درک بهتر مسائل توسط بانوان، توضیحاتی در خلال مسائل و در پاورقی آمده است که توسط بعضی از فضلاء دفتر معظم له تنظیم شده است.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۷.....	مقدمه
۱۷.....	آثار شگفت تعالیم و پرورشهای آسمانی اسلام
۱۷.....	سیمای بندگان خداوند رحمان در قرآن
۱۸.....	در معاشرت با دیگران
۱۸.....	شبانگاه بندگان الهی
۱۸.....	دعای آنان
۱۹.....	میانه روی در بخشش اموال
۱۹.....	پاکی بندگان خدای رحمان
۲۰.....	طائران بلند پروازند
۲۰.....	چشمان حق بین و گوشهای حق شنو
۲۰.....	نشانه های مؤمن کامل
۲۱.....	چند دستور از حضرت امام صادق <small>علیه السلام</small> برای راهیان راه حق
۲۴.....	دو نکته:
۲۴.....	(اول) تعبّد و سر سپردن به دین

- ۲۵ ..... (دوم) لزوم تقلید از علمای دین
- ۲۷ ..... تقلید**
- ۲۷ ..... زن و مرجعیت
- ۲۸ ..... زن و اجتهاد
- ۲۸ ..... تبعیت زن از شوهر در تقلید
- ۲۹ ..... اختلاف در تقلید
- ۳۱ ..... احکام تخلی**
- ۳۱ ..... روش آب کشیدن منجر بول
- ۳۱ ..... استبراء برای زنان
- ۳۳ ..... نجاسات و مطهرات**
- ۳۳ ..... فضله موش
- ۳۳ ..... بررسی و جستجو در نجاسات
- ۳۴ ..... جوش آمدن کشمش
- ۳۵ ..... خوردن غذای نجس
- ۳۶ ..... اگر بچه بگوید چیزی نجس است
- ۳۶ ..... ادرار پسر شیرخوار
- ۳۷ ..... ماشین لباسشویی
- ۳۹ ..... وضو**
- ۳۹ ..... وضو گرفتن در مقابل نامحرم
- ۳۹ ..... روش وضو گرفتن
- ۴۰ ..... مانع بودن لاک برای وضو
- ۴۰ ..... مانع بودن لاک ناخن پا

۴۰	..... مسح بر موی سر
۴۱	..... ناخن بلند
۴۱	..... کاشت ناخن
۴۲	..... تاتو
۴۳	..... غسل
۴۳	..... غسل جنابت
۴۳	..... خروج ترشّح از زنان
۴۴	..... شستن موهای بلند
۴۴	..... غسل جنابت در حال حیض
۴۴	..... شستن سوراخ جای گوشواره
۴۵	..... غسل جمعه برای جنب و حائض
۴۷	..... غسل استحاضه
۴۷	..... نشانه‌های استحاضه
۴۷	..... اقسام استحاضه
۴۸	..... احکام مستحاضه قلیله
۴۸	..... احکام مستحاضه متوسطه
۴۹	..... احکام مستحاضه کثیره
۴۹	..... زمان انجام غسل
۵۰	..... فاصله انداختن
۵۰	..... نماز مستحب
۵۰	..... تبدیل شدن استحاضه
۵۱	..... تشخیص نوع استحاضه

- ۵۱..... واریسی ممکن نیست
- ۵۲..... جریان خون
- ۵۲..... حکم روزه
- ۵۳..... دست کشیدن به خط قرآن
- ۵۳..... رفتن به مسجد
- ۵۴..... نماز آیات
- ۵۴..... نماز قضا
- ۵۴..... تشخیص خون استحاضه از بقیه خونها
- ۵۵..... غسل حیض**
- ۵۵..... نشانه‌های حیض
- ۵۵..... یائسگی
- ۵۶..... زن آبستن
- ۵۶..... مدت حیض
- ۵۷..... استمرار خون
- ۵۷..... شروع حیض
- ۵۷..... محاسبه سه روز
- ۵۸..... حد اقل پاکی بین دو حیض
- ۵۸..... پاکی بین حیض
- ۶۰..... تشخیص خون زخم از حیض
- ۶۰..... تشخیص خون استحاضه از حیض
- ۶۱..... تشخیص خون بکارت از حیض
- ۶۱..... کارهای حرام

۶۲	..... زمان غسل
۶۲	..... زمان حلال شدن تروک حائض
۶۳	..... قضای نماز و روزه
۶۴	..... عبادت حائض
۶۴	..... رنگ کردن مو
۶۴	..... قرآن خواندن
۶۵	..... اقسام زنهای حائض
۶۵	..... ۱- صاحب عادت وقتی و عددیه
۶۷	..... خونی که صفات حیض را ندارد
۶۹	..... دیدن خون دارای صفات بیشتر از ایام عادت
۸۳	..... ۲- صاحب عادت وقتی
۸۷	..... ۳- صاحب عادت عددیه
۹۱	..... ۴- مضطربه
۹۳	..... ۵- مبتدئه
۹۵	..... ۶- ناسیه
۱۰۲	..... عوض شدن عادت
۱۰۲	..... دوبار خون در یک ماه
۱۰۵	..... غسل نفاس
۱۰۵	..... خون سقط جنین
۱۰۵	..... شک در صدق زاییدن
۱۰۶	..... حد نفاس
۱۰۶	..... زمان غسل

- ۱۰۷..... خون بیشتر از ده روز
- ۱۰۷..... یکماه خون
- ۱۱۱..... غسل مس میت**
- ۱۱۳..... احکام اموات**
- ۱۱۳..... بچه زنده در شکم زن مرده
- ۱۱۴..... ولیّ زن مرده
- ۱۱۴..... غسل میت
- ۱۱۴..... غسل زن حائضی که مرده
- ۱۱۴..... مقدار کفن
- ۱۱۵..... تهیه کفن
- ۱۱۶..... خراشیدن صورت در عزای میت
- ۱۱۷..... تیمم**
- ۱۱۷..... تیمم با لاک ناخن
- ۱۱۷..... تیمم بدل از غسل حیض
- ۱۱۹..... احکام نماز**
- ۱۲۱..... نماز قضای مادر
- ۱۲۱..... وقت نماز مغرب و عشاء
- ۱۲۲..... پوشاندن بدن در نماز
- ۱۲۳..... عدم رعایت پوشش در حال نماز
- ۱۲۳..... خون حیض به لباس نمازگزار
- ۱۲۳..... لباس مردانه برای زن
- ۱۲۴..... فاصله بین زن و مرد در نماز

۱۲۵	.....	بهترین مکان برای نماز خواندن
۱۲۵	.....	أذان
۱۲۶	.....	بلند و آهسته خواندن نماز
۱۲۶	.....	رکوع
۱۲۶	.....	سجده
۱۲۷	.....	نماز خواندن زن باردار
۱۲۸	.....	تبعیت زن از شوهرش در وطن
۱۲۸	.....	نماز قضاء
۱۲۹	.....	نماز جماعت
۱۲۹	.....	جای ایستادن امام جماعت
۱۳۰	.....	نماز عید فطر و قربان
۱۳۰	.....	اجیر شدن برای نماز
۱۳۱	.....	احکام روزه
۱۳۱	.....	خوردن قرص
۱۳۱	.....	باقی ماندن بر حیض
۱۳۲	.....	دیدن خون حیض در حال روزه
۱۳۲	.....	فراموش کردن غسل حیض
۱۳۳	.....	روزه و استحاضه
۱۳۳	.....	روزه قضا برای مستحاضه
۱۳۳	.....	سُرمه کشیدن در حال روزه
۱۳۴	.....	کفاره روزه
۱۳۵	.....	روزه قضای مادر

- ۱۳۵ ..... روزه زن حامله
- ۱۳۶ ..... روزه زنی که به بچه شیر می دهد
- ۱۳۷ ..... فدیة تأخیر
- ۱۳۸ ..... روزه مستحبی
- ۱۳۸ ..... اعتکاف

۱۳۹ ..... احکام خمس

- ۱۳۹ ..... وجوب خمس
- ۱۳۹ ..... سال خمسی
- ۱۴۰ ..... سال خمسی مشترک
- ۱۴۰ ..... خمس جزو نفقه نیست
- ۱۴۰ ..... خمس مواد مصرفی منزل
- ۱۴۱ ..... خمس هدیه
- ۱۴۲ ..... خمس مهریه
- ۱۴۲ ..... خمس جهیزیه
- ۱۴۳ ..... خمس پول جهیزیه
- ۱۴۴ ..... خمس زیورآلات
- ۱۴۵ ..... خمس زیورآلات فروخته شده

۱۴۷ ..... احکام زکات

- ۱۴۷ ..... زکات طلا
- ۱۴۷ ..... زکات فطره

۱۴۹ ..... خرید و فروش

- ۱۴۹ ..... خرید کردن با پول شوهر

۱۵۰	خرید کردن با پول بچه
۱۵۰	خرید کردن با پول خود
۱۵۱	هبه (بخشش)
۱۵۱	پس گرفتن هدیه
۱۵۳	احکام ازدواج
۱۵۳	اجازه پدر
۱۵۴	ازدواج بدون اجازه
۱۵۴	دختری که پدر یا جد پدری ندارد
۱۵۵	ازدواج با مرد سُنی
۱۵۵	دختری که باکره نیست
۱۵۵	وظایف زن
۱۵۶	کارهای منزل
۱۵۶	حق زن بر شوهر
۱۵۷	احکام ازدواج موقت
۱۵۷	تعیین مهریه
۱۵۸	مهریه زیاد
۱۵۹	عقد تلفنی
۱۵۹	ازدواج در زمان عده
۱۶۰	زنا در زمان عده
۱۶۰	زنای زن شوهردار و حرمت ابدی
۱۶۰	ازدواج با زن شوهردار
۱۶۱	شرایط در ضمن عقد

۱۶۲	..... نفقه
۱۶۴	..... حجاب
۱۶۵	..... حجاب در مقابل خواستگار
۱۶۵	..... آرایش در مقابل خواستگار
۱۶۶	..... پوشاندن پاها
۱۶۶	..... حجاب در مقابل محارم
۱۶۶	..... نگاه کردن
۱۶۷	..... دکتر نامحرم
۱۶۷	..... دکتر حاذق نامحرم
۱۶۸	..... آرایش
۱۶۹	..... سر مه کشیدن
۱۶۹	..... محارم
۱۷۱	..... احکام شیر دادن
۱۷۲	..... شیر دادن ممنوع
۱۷۳	..... احکام طلاق
۱۷۳	..... اقسام طلاق
۱۷۴	..... حکم مطلقه رجعیه
۱۷۴	..... رجوع شوهر
۱۷۵	..... طلاق خلع
۱۷۵	..... طلاق مبارات
۱۷۶	..... مقدار بذل
۱۷۶	..... رجوع زن به آنچه بذل کرده

۱۷۶	اعلام رجوع به شوهر
۱۷۷	طلاق در حال حیض
۱۷۸	طلاق و عقد موقت
۱۷۸	احکام عده
۱۷۹	شروع زمان عده طلاق
۱۸۰	عده عقد موقت
۱۸۰	عده وفات
۱۸۱	عده وطی به شبهه
۱۸۱	عده زنا
۱۸۲	عده طلاق یا وفات
۱۸۳	احکام نذر و قسم
۱۸۳	نذر روزه و ایام عادت
۱۸۳	قسم
۱۸۵	احکام ارث
۱۸۵	سهم زوجه
۱۸۵	ارث زوجه از زمین
۱۸۶	ارث زوجه از ساختمان و درخت
۱۸۷	احکام دیه
۱۸۷	دیه زن نصف دیه مرد
۱۸۷	دیه سقط جنین
۱۸۹	احکام پزشکی
۱۸۹	اهداء عضو

- ۱۸۹.....وارد کردن تخمک
- ۱۹۰.....وارد کردن اسپرم غیر شوهر
- ۱۹۰.....رحم اجاره‌ای
- ۱۹۰.....عقیم کردن
- ۱۹۱.....مسائل متفرقه**
- ۱۹۱.....شرکت در دسته عزاداری
- ۱۹۲.....گشایش در امر ازدواج
- ۱۹۲.....حکم رقص
- ۱۹۲.....عطر برای بانوان
- ۱۹۳.....چت کردن با نامحرم
- ۱۹۳.....مجالس عروسی
- ۱۹۳.....اشتغال زنان
- ۱۹۴.....رانندگی خانمها

آثار شگفت تعالیم و پرورشهای آسمانی اسلام

هر يك از آیات قرآن کریم یا روایات و آثار اهل بیت علیهم السلام تأثیر معجزه‌آسایی بر آموزه‌ها و رفتارهای انسان دارد اما در این نوشته کوتاه به نمونه‌ای از آنها در آیاتی از سوره فرقان و بعضی روایات اشاره می‌کنیم.

سیمای بندگان خداوند رحمان در قرآن

بندگی و سرسپردن به دستورات خداوندی که گستره رحمت او همه چیز را گرفته، چنان در بندگان او اثر می‌کند که این رحمت در حرکات و سکنات و رفتار و گفتار آنان در شب و روز نمایان می‌شود.

مثلاً راه رفتن آنها چون متأثر از رحمت خداست نه به سختی است و نه به تکبر و فخر، بلکه ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا﴾^(۱) «به سهولت و نرمی بر زمین راه می‌روند»

---

(۱) سوره فرقان، آیه ۶۳.

در معاشرت با دیگران

دل آنها چنان به رحمت الهی نرم و ذلیل شده که در برابر خداوند، ذلیل و در برابر آفریدگان او متواضع و فروتن گشته‌اند به طوری که نه تنها آزار آنان به بندگان نمی‌رسد بلکه بر اذیت دیگران صبر می‌کنند و حلم و بردباری به خرج می‌دهند. و برای کسانی که به زبان آنها را می‌آزارند آرزوی سلامت از جهالت می‌کنند ﴿وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا﴾^(۱) و از رفتارشان در مقابل جاهلان، معلوم می‌شود که با دانایان و عاقلان چگونه رفتار می‌کنند.

شبانگاه بندگان الهی

شبانگاه، تفکر در آثار عظمت الهی و مطالعه آیات علم و قدرت و حکمت او، آنان را به قیام و به خاک افتادن در برابر آن عظمت بی‌انتها می‌کشاند ﴿يَبْتَئُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا﴾^(۲)

دعای آنان

از منحرف شدن از مدار دین و آیین حق تعالی بر خود هراسانند که انحراف از این صراط مستقیم الهی به آتش سوزاننده جهنم می‌انجامد از این رو دعا می‌کنند ﴿رَبَّنَا

(۱) سوره فرقان، آیه ۶۳.

(۲) سوره فرقان، آیه ۶۴.

صُرِفَ عَنَّا عَذَابُ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا ﴿١﴾ «پروردگارا! عذاب جهنم را از ما برطرف گردان که عذاب آن سنگین و با دوام است»

میان‌روی در بخشش اموال

در اموال خویش که مانند خون در بدن، مایه حیات جامعه است به تعادل رفتار می‌کنند نه چنان بخل می‌ورزند که مبتلا به تراکم بی جهت اموال در یک جا شود (همانند فشار خون در بدن) و نه آن‌گونه بی‌پروا بذل مال می‌کنند که خود و زنان و فرزندان‌شان به فقر و گدایی افتند (مانند کم‌خونی در بدن) هم به خویش می‌رسند و هم دیگران را از برکات اموال خود بهره‌مند می‌سازند ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾^(۲)

پاکی بندگان خدای رحمان

دل و زبان از فکر و ذکر غیر خداوند خالی کرده‌اند و دست‌ان‌شان به خون ناحق آلوده نمی‌شود و دامانشان به تجاوز و تعدی به حرام الهی و زنا آلوده نمی‌گردد. یعنی عقاید آنها پاک و زبان و دست و دامانشان پاکیزه است زیرا بنده خدایند. ﴿وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ﴾^(۳)

(۱) سوره فرقان، آیه ۶۵.

(۲) سوره فرقان، آیه ۶۷.

(۳) سوره فرقان، آیه ۶۸.

طائران بلند پروازند

از دروغ و باطل (و مجلس ساز و آواز) بر کنارند و لغو و گفتار بیهوده را می گذارند که کرامت و بزرگواری آنها اجازه نمی دهد دامن به بیهودگی و عبث آلوده کنند ﴿وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللُّغُومِ مَرُّوا كِرَامًا﴾^(۱)

چشمان حق بین و گوشهای حق شنو

چون همه وجودشان بندگی حق و سرسپردگی رحمان است در هنگام تذکر و یادآوری آیات پروردگارشان کور و کر نیستند ﴿وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخْفُوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا﴾^(۲)

نشانه‌های مؤمن کامل

بزرگ معلّم بشریت حضرت ختمی مرتبت ﷺ برای مؤمنی که می خواهد در مکتب وحی الهی و آموزه‌های اسلامی به تکامل برسد ویژگیهایی را بیان فرموده‌اند که به مضمون بعضی اشاره می کنیم:

- * علم مؤمن بسیار و بردباری او عظیم است.
- * غافل را یادآوری می کند و به جاهل، علم می آموزد.
- * کسی که او را می آزارد از او اذیت نمی بیند.

(۱) سوره فرقان، آیه ۷۲.

(۲) سوره فرقان، آیه ۷۳.

- * در آنچه به درد او نمی خورد وارد نمی شود.
- * کسی را در مصیبت شماتت و سرزنش نمی کند.
- * غیبت کسی نمی کند.
- * به غریبان کمک می کند.
- * برای یتیم پدری می نماید.
- * امین بر امانتها و دور از خیانتهاست.
- * قلب او با تقوی است.
- * چون به قدرت رسد عفو و گذشت می کند (انتقام نمی گیرد).
- * چون وعده دهد وفا می کند.
- * باطل و ناحق را از دوست خود نمی پذیرد و حق را از دشمن خود ردّ (و انکار) نمی کند...»^(۱)

چند دستور از حضرت امام صادق علیه السلام برای راهیان راه حق

در حدیث معروف «عنوان بصری» چنین آمده که وقتی «عنوان» به آن حضرت عرض کرد: «از خداوند خواسته‌ام قلب شما را به من متوجه و از علم شما به من روزی کند و امیدوارم دعایم مستجاب شده باشد، حضرتش در پاسخ فرمودند: «علم به آموختن نیست بلکه فقط علم، نوری است که در قلب هر کس که

(۱) بحار الانوار ج ۶۴ ص ۳۱۰.

خداوند، هدایت او را خواسته باشد قرار می‌گیرد پس اگر به دنبال علم (حقیقی و نورانیّت) هستی در خود حقیقت بندگی (و تسلیم دستورات الهی شدن) را طلب کن و برای این به دنبال علم باش که بدان عمل کنی و از خداوند فهم بخواه تا به تو بفهماند.»

وقتی عنوان فهمید علم را تنها در حقیقت بندگی می‌توان یافت پرسید: حقیقت بندگی چیست؟

حضرت فرمودند سه چیز است:

(اول) آنکه بنده خدا خود را مالک آنچه خداوند به او داده نداند چون بندگان خدا ملکی ندارند مال را مال خدا می‌بینند و هر جا که او دستور فرموده صرف می‌کنند.
(دوم) آن که بنده برای خود تدبیری نیندیشد (یعنی برای خدا و به امر خدا کار کند و همه چیز را به او واگذارد)

(سوم) آن که تنها سرگرم و مشغول کارهایی باشد که خداوند به آن امر فرموده و از آن بازداشته است.

آنگاه حضرت، نتیجه این سه چیز را چنین بیان کردند:

پس چون برای خود ملکی ندید (و مال را مال خداوند دید) خرج کردن مال در راهی که خداوند امر فرموده برای او آسان می‌شود. و چون تدبیر و عاقبت اندیشی کارها را به مدیر و مدبر خود (یعنی خداوند) واگذار کرد پیش آمدها (و ناگواریها) برای او آسان می‌شود. و چون به انجام امر و نهی الهی مشغول شد فرصت بحث و جدل و فخر و مباهات کردن با مردم پیدا نمی‌کند.

پس چون بنده خدا خود را به این سه مطلب آراسته و گرامی داشت، دنیا و شیطان و

خلق بر او سهل و آسان می‌شود، دیگر دنیا را برای بیشتر خواهی و فخر فروشی نمی‌خواهد. و نمی‌خواهد آنچه نزد مردم است برای عزیز شدن و برتری بر آنان، بدست آورد. و روزهای عمر خود را بیهوده از دست نمی‌دهد.

این اول درجه تقواست که خداوند تبارک و تعالی فرمود: ﴿تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فُسَادًا﴾ «آن سرای آخرت است که آن را برای کسانی قرار می‌دهیم که برتری و فساد در زمین را نمی‌طلبند.»

عنوان می‌گوید: گفتم ای ابا عبدالله! مرا توصیه و سفارش فرما. فرمود: تو را به نه چیز وصیت می‌کنم و آن سفارش من است برای آنان که می‌خواهند راهی به سوی خدا بیابند و از خداوند می‌خواهم که تو را برای عمل به آن موفق بدارد.

سه وصیت در ریاضت و سختی دادن به نفس و سه وصیت در حلم و بردباری و سه وصیت در مورد علم.

اما آنچه در ریاضت است اینکه: بپرهیز از اینکه آنچه را اشتها نداری بخوری که حماقت و ابله‌ی را به ارث می‌گذارد و جز هنگام گرسنگی نخور. و چون خوردی حلال بخور و نام خدا را ببر و حدیث پیامبر ﷺ را بیاد آور که فرمودند:

آدمی ظرفی را بدتر از شکم خود پُر نکرده است پس اگر چاره‌ای از پر کردن آن نبود يك سوم آن را برای خوردن و يك سوم آن را برای نوشیدن و يك سوم دیگر برای نفس کشیدن باشد.

اما وصیتهایی که در مورد بردباری است: کسی که به تو گفت: اگر یکی بگویی ده تا می‌شنوی تو بگو: اگر ده تا بگویی یکی هم نمی‌شنوی و کسی که به تو ناسزا گوید به

او بگو: اگر آنچه می‌گویی راست است از خداوند می‌خواهم مرا بیامرزد و اگر دروغ می‌گویی از خداوند می‌خواهم تو را بیامرزد.

و کسی که به تو وعده فحش می‌دهد (مثلاً می‌گوید تو را در فلان وقت فحش خواهم داد و رسوا خواهم کرد و...) تو به او وعده خیر خواهی و نصیحت بده (مثلاً به او بگو: من به خیر تو خواهم گفتم و برای تو خوب خواهم خواست).

اما آن وصیتهای که در مورد علم است: آنچه نمی‌دانی از دانیان پیرس و پرهیز از اینکه از آنها به راه تعنت و تجربه پیرسی (یعنی پیرس که آنها را امتحان کنی و در جواب خجل سازی) و پرهیز از اینکه در آنچه نمی‌دانی به رأی و گمان خود عمل کنی و تا آنجا که می‌شود به احتیاط عمل کن و از فتوی و نظر دادن بگریز آن چنان که از شیر می‌گریزی و گردنت را پُل قرار مده که مردم از آن بگذرند...»^(۱)

دو نکته:

(اول) تعبّد و سر سپردن به دین

زندگی انسان منحصر به عالم دنیا نیست بلکه از عالم صلب پدر به عالم رحم مادر و از آنجا به دنیا و از دنیا به عالم برزخ و پس از آن به حیات جاودانی آخرت سفر می‌کند. از این رو برنامه‌های دین باید طوری باشد که در تمام این مراحل، نیازها و احتیاجات او را در نظر بگیرد و تأمین نماید. و کسی می‌تواند این برنامه را طراحی و اجرا کند که احاطه کامل به تمام این عالمها داشته باشد و بتواند قانونی جعل نماید که در تمام این مراحل کارساز باشد. بنابراین انسان با این علم محدود که حتی نیازهای

(۱) بحار الانوار جلد ۱ ص ۲۲۴.

زندگی خود در چند روز آینده‌اش را نمی‌داند چگونه می‌تواند حکمت و اسرار احکام الهی را درک نماید؟! این است که يك مؤمن واقعی سر بسته می‌داند که خداوندی که علم بی‌نهایت و حکمت بی‌پایان و قدرت بی‌انتهاست در هر قانون و حکمی که قرار داده است حکمت‌های بسیار دنیوی و برزخی و آخرتی می‌باشد و ندانستن و نفهمیدن ما نسبت به حکمت احکام الهی، دلیل بر بی‌حکمت بودن آن نمی‌شود. و فلسفه‌هایی که بشر برای احکام الهی می‌بافد نمی‌تواند صحیح یا بیانگر کامل حکمت‌های نهفته در دستورات الهی باشد. و چنانچه طفل در رحم مادر حکمت داشتن دست و پا و چشم و... را نمی‌فهمد و وقتی به دنیا می‌آید فوائد آن تا حدودی برایش روشن می‌شود حکمت احکام الهی نیز در دنیا برای ما مجهول است لذا پس از شناخت خداوند عالمیان به صفات حمیده و کمالیه‌اش و شناخت انبیاء و اولیاء الهی به عصمت و پاکی و صداقت، دیگر سرسپردن به دستورات آنان و اطاعت مطلق از آنان، وظیفه عقلی و فطری هر انسان است.

و البته بالاتر از این مقام، مقام آنهایی است که از ضرر محرمات و مکروهات و نفع واجبات و مستحبات الهی چشم پوشیده‌اند و تنها برای آن که خداوند متعال امر و نهی فرموده، عمل می‌کنند و البته این مقام مقربین درگاه الهی و خاصان دربار قدس حضرت حق متعال است.

(دوم) لزوم تقلید از علمای دین

چنانچه سلامتی و زندگی پاکیزه و راحت بدن و دنیای انسان در گرو این است که به قوانین و دستوراتی که در بهداشت و درمان است عمل کند و سه راه بیشتر ندارد یا

طیب و عالم به این مقررات باشد یا از دستورات پزشک پیروی کند یا احتیاط نماید، سلامتی دین و روح و آخرت انسان نیز در گرو این است که از قوانین و مقررات دین و دستورات الهی پیروی کند پس یا باید عالم به قوانین الهی باشد یا اگر جاهل است از علماء پیروی کند یا راه احتیاط را در پیش گیرد.

پس کسی که عالم نیست و احتیاط هم نمی‌کند به حکم عقل و فطرت، راهی جز تقلید و پیروی از دستورات علما ندارد. و اگر علما با هم اختلاف نظر دارند چنانچه در هنگام اختلاف نظر پزشکان به عالم‌ترین آنها رجوع می‌کند در دین نیز باید به عالمترین آنان مراجعه نماید.

لزوم پیروی جاهل از عالم يك امر فطری است و در سرشت هر انسان نهاده است. چه اینکه در همه چیز جاهل باشد یا اینکه در رشته خاصی بدون علم و اطلاع باشد مثل اینکه پزشک قلب نسبت به امور چشم تخصص و اطلاع ندارد و باید در این امر به چشم پزشک مراجعه و به دستور او عمل کند.

بنابراین پیروی از علما دین مختص به بی‌سوادها نیست بلکه جامعه‌شناس، روان‌شناس، پزشک، مهندس و همه اینها چون در امور دین و احکام الهی سر رشته ندارند گریزی جز رجوع به علمای دین و تقلید از آنها ندارند.

پس مقلد به حکم عقل و فطرت خود علم دارد که باید از مجتهد و عالم دین در احکام الهی پیروی کند و تقلید او از روی علم و معرفت است.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين، و الصلاة والسلام على أشرف الأنبياء والمرسلين
محمد و آله الطيبين الطاهرين لا سيما بقية الله في الأرضين، و اللعنة الدائمة
على أعدائهم أجمعين.

زن و مرجعیت

سؤال ۱ - آیا زن می تواند مرجع تقلید بشود؟

جواب: خیر، یکی از شرایط مرجع تقلید مرد بودن است.

زن و اجتهاد

سؤال ۲ - آیا زن می‌تواند مجتهد بشود و در صورت اجتهاد آیا می‌تواند به

نظر خودش عمل کند؟

جواب: بلی، ممکن است، و در این صورت باید به نظر خودش عمل نماید، ولی

دیگران نمی‌توانند از او تقلید کنند.

تبعیت زن از شوهر در تقلید

سؤال ۳ - آیا زن باید در انتخاب مرجع تقلید تابع نظر شوهرش باشد؟

جواب: خیر، اگر زن مرجع تقلید خود را از راه‌هایی که در رساله آمده است

انتخاب کرده باشد تقلید او صحیح است، اگرچه مرجع تقلید او با مرجع تقلید

شوهرش متفاوت باشد.

اختلاف در تقلید

سؤال ۴ - اگر نظر مرجع تقلید زنی با نظر مرجع تقلید شوهرش متفاوت باشد وظیفه چیست؟

جواب: هر کدام باید به نظر مرجع تقلید خودشان عمل نمایند. بلی، خوب است به نحوی احتیاط کنند که اعمال آنها مطابق با فتوای هر دو مجتهد باشد که در زندگی مشترک دچار مشکلات نشوند. مثلاً اگر مرجع تقلید زن می گوید ماشین لباسشویی لباس نجس را پاک می کند، ولی مرجع تقلید مرد می گوید پاک نمی کند، در این مورد زن احتیاط کند و لباس نجس را با دست آب بکشد.

روش آب کشیدن مخرج بول

سؤال ۵ - آیا روش آب کشیدن مخرج بول در زن با مرد متفاوت است؟

جواب: مخرج بول با غیر آب پاک نمی‌شود، و در کر و جاری یک مرتبه شستن کافی است، ولی با آب قلیل بنابر احتیاط واجب باید دو مرتبه شُست، و در این مسأله فرقی بین زن و مرد نیست.

استبراء برای زنان

سؤال ۶ - حکم استبراء برای زن چیست؟

جواب: برای زن استبراء از بول نیست، و اگر رطوبتی ببیند و شک کند که بول است یا نه، پاک می‌باشد و وضو و غسل او را هم باطل نمی‌کند.

نجاسات و مطهرات

فضله موش

سؤال ۷ - هنگام غذا پختن در برنج دانه سیاهی دیدم، شک دارم فضله موش است یا چیز دیگر، حکم آن غذا چیست؟

جواب: اگر شک دارید که فضله موش بوده یا نه، آن غذا محکوم به طهارت و خوردن آن حلال است.

بررسی و جستجو در نجاسات

سؤال ۸ - اگر دانه سیاهی در برنج یا مثلاً لکه رنگی روی تخم مرغ دیده

شود وظیفه چیست؟ آیا باید جستجو شود و از دیگران پرسند آن دانه سیاه و لکه روی تخم مرغ چیست؟

جواب: اگر به واسطه ندانستن مسأله، نجاست و طهارت چیزی را نداند، مثلاً نداند خون پاک است یا نه، باید مسأله را بپرسد، و تا زمانی که سؤال نکرده باید احتیاط کند، و اگر با اینکه مسأله را می‌داند در چیزی شک کند که پاک است یا نه، مثلاً شک کند که آن چیز خون است یا نه، یا بداند خون است و نداند خون پشه است یا خون انسان، پاک است و پرسیدن لازم نیست.^(۱)

جوش آمدن کشمش

سؤال ۹ - اگر کشمش را در آب بجوشانند یا در ظرفی تفت بدهند چه

(۱) هر مسأله شرعی دارای یک حکم و یک موضوع می‌باشد. مثلاً در مسأله (خون نجس است) خون موضوع مسأله، و نجس حکم آن می‌باشد. اگر کسی حکم مسأله را نمی‌داند باید بپرسد که حکم شرعی را یاد بگیرد، ولی چنانچه حکم را می‌داند، ولی در موضوع شک دارد بررسی و جستجو و پرسیدن از دیگران برای شناخت موضوع لازم نیست. مگر موضوعات خاصی باشد که در محل خودش به آن اشاره شده است. پس کسی که می‌داند فضله موش نجس است، ولی نمی‌داند آن دانه سیاه فضله موش است یا نه، لازم نیست بررسی و جستجو کند و یا از دیگران بپرسد.

نجاسات و مطهرات

حکمی دارد؟

جواب: خرما و مویز و کشمش و آب آنها اگرچه جوش بیابند پاک و خوردن آنها

حلال است.

خوردن غذای نجس

سؤال ۱۰ - اگر بعد از پختن غذا بفهمیم غذا نجس است وظیفه چیست؟

آیا می شود از روی خجالت به میهمانها نگوئیم و آبروداری کنیم؟

جواب: خوردن و آشامیدن چیز نجس و متنجس^(۱) حرام است، و همچنین است خوردن آن به دیگری. حتی اگر صاحبخانه در بین غذا خوردن بفهمد غذا نجس است باید به میهمانها بگوید.

اگر بچه بگوید چیزی نجس است

سؤال ۱۱ - اگر بچه بگوید چیزی نجس شده وظیفه ما چیست؟ آیا حرف او را قبول کنیم؟

جواب: اگر بچه بگوید چیزی نجس است یا چیزی را آب کشیده، نمی‌شود حرف او را قبول کرد، ولی بچه‌ای که ممیز^(۲) است اگر بگوید چیزی را آب کشیدم، در صورتی که آن بچه ثقه^(۳) باشد و ظن^(۴) بر خلاف گفته او نباشد، حرف او قبول می‌شود، و همچنین اگر بگوید چیزی نجس است.

ادرار پسر شیرخوار

سؤال ۱۲ - آیا ادرار پسر شیرخوار پاک است؟

(۱) به چیزی که خود بخود نجس است، نجس می‌گویند، مثل خون. و به چیزی که ذاتاً پاک است ولی با برخورد با نجاست نجس شده است را متنجس می‌گویند.

(۲) بچه‌ای که خوب و بد را می‌فهمد.

(۳) مورد اطمینان.

(۴) گمان.

جواب: خیر، نجس است، و اگر چیزی به بول پسر شیرخواری که غذاخور نشده نجس شود، چنانچه یک مرتبه آب روی آن بریزند که به تمام جاهای نجس آن برسد پاک می‌شود، ولی احتیاط مستحب آن است که یک مرتبه دیگر آب روی آن بریزند، و در لباس و فرش و مانند اینها فشار لازم نیست.

ماشین لباسشویی

سؤال ۱۳ - آیا ماشین لباسشویی لباس نجس را پاک می‌کند؟

جواب: در صورتی که با شرایط مقرر شرعی آب بکشد اشکال ندارد و کار ماشینهای مختلف متفاوت است^(۱).

(۱) بنابراین اگر ماشین لباسشویی لباسهای نجس را طبق مسائلی که در احکام مطهرات (مسئله ۱۶۰ و ۱۶۱ و ۱۶۲ و ۱۶۳ توضیح المسائل) آمده است بشوید، لباسهای نجس پاک می‌شود. ولی اگر مطابق با آن مسائل نباشد، یا مشکوک باشد که مطابق است یا نه، لباسهای نجس پاک حساب نمی‌شود.

وضو گرفتن در مقابل نامحرم

سؤال ۱۴ - آیا زن می‌تواند در مقابل نامحرم وضو بگیرد؟

جواب: چنانچه به نحوی باشد که بدن یا موی او توسط نامحرم دیده می‌شود حرام است.

روش وضو گرفتن

سؤال ۱۵ - آیا روش وضو گرفتن زنها با مردها متفاوت است؟

جواب: در واجبات وضو فرقی نیست، ولی مستحب است زنها شستن دستها را از داخل ساعد (داخل آرنج) و مردها از پشت آن شروع نمایند.

مانع بودن لاک برای وضو

سؤال ۱۶ - آیا می شود خانمی با لاک وضو بگیرد؟

جواب: خیر، وضو با لاک و با هر چه که مانع رسیدن آب به اعضای وضو است باطل است.

مانع بودن لاک ناخن پا

سؤال ۱۷ - آیا می شود خانمی روی ناخن های پا لاک بمالد و فقط یکی از آنها را باقی بگذارد و روی همان مسح نماید؟
جواب: برای وضو اشکال ندارد ولی باید برای غسل برطرف کند.

مسح بر موی سر

سؤال ۱۸ - موهای سر خانمها معمولاً بلند است، حکم مسح کشیدن روی موهای بلند چیست؟

جواب: لازم نیست مسح سر بر پوست آن باشد، بلکه بر موی جلوی سر هم صحیح است، ولی کسی که موی جلوی سر او به اندازه ای بلند است که اگر مثلاً شانه کند به صورتش می ریزد یا به جاهای دیگر سر می رسد، باید بیخ موها را مسح کند، یا

فرق سر را باز کرده و پوست سر را مسح نماید.

ناخن بلند

سؤال ۱۹ - آیا ناخن بلند برای وضو اشکال دارد؟

جواب: اگر ناخن بیشتر از معمول بلند باشد، باید چرک زیر مقداری را که از معمول بلندتر است برطرف کند^(۱).

کاشت ناخن

سؤال ۲۰ - آیا کاشت ناخن جایز است؟ حکم وضو با آن چیست؟

(۱) بنابراین اگر ناخن تمیز باشد، بلند بودن آن ضرری به وضو نمی‌زند.

جواب: کاشت ناخت اگر مانع از رسیدن آب به پوست یا ناخن اصلی گردد حرام است و موجب بطلان وضو و غسل می‌شود، و اگر شخصی این کار را انجام داده، باید آن را در اولین فرصت بردارد - حتی اگر مشقت داشته باشد - و تا زمانی که برنداشته واجب است عبادات خود را انجام دهد و بنابر احتیاط واجب هم وضوی جبیره بگیرد و هم تیمم نماید، و اگر نیاز به غسل دارد بنابر احتیاط واجب هم غسل جبیره انجام دهد و هم تیمم نماید، و هر وقت آن مانع را برداشت بنابر احتیاط واجب قضای عباداتش را به جا آورد.

تاتو

سؤال ۲۱ - حکم تاتو برای وضو چیست؟

جواب: تاتو اگر مانع از رسیدن آب به پوست گردد جایز نیست و موجب بطلان وضو و غسل می‌شود و اگر کسی چنین کاری کرده باشد باید بردارد اگرچه مشقت داشته باشد. و در هر صورت زینت است و باید از نامحرم بپوشاند.

غسل جنابت

سؤال ۲۲ - خانمها در چه صورتی جنب می‌شوند؟

جواب: از دو راه جنب می‌شوند:

- ۱- نزدیکی، به شرط اینکه به اندازه ختنه‌گاه یا بیشتر داخل شود، چه در جلو و چه در پشت که در این صورت هر دو جنب می‌شوند اگرچه منی بیرون نیاید.
- ۲- بیرون آمدن منی، چه در خواب چه در بیداری چه کم باشد و چه زیاد، با شهوت باشد یا بی شهوت، با اختیار باشد یا بی اختیار، ولی اگر رطوبتی از زن خارج شود که نداند منی است یا نه، در صورتی که خروج این رطوبت همراه با اوج لذت جنسی (انزال از شهوت) باشد حکم منی را دارد و غسل جنابت بر او واجب می‌گردد.

خروج ترشح از زنان

سؤال ۲۳ - آیا ترشحات از واژن که بر اثر تحریک (دیدن تصویر یا...)

بیرون می‌آید در صورتی که هیچگونه دخولی انجام نشود و آن ترشحات بدون جهش خارج شود غسل دارد؟

جواب: آبی که گاهی بعد از ملاحظه و بازی کردن از انسان خارج می‌شود پاک است، ولی اگر با اوج لذت جنسی خارج شود حکم منی را دارد، و در مورد زن لازم نیست آن رطوبت با جهش خارج شود و بدن او سُست گردد.

شستن موهای بلند

سؤال ۲۴ - با توجه به اینکه بیشتر خانمها دارای موهای بلند هستند، حکم شستن آنها در غسل چیست؟

جواب: در غسل باید موهای کوتاهی را که جزء بدن حساب می‌شود بشوید، و شستن موهای بلند واجب نیست، بلکه اگر آب را طوری به پوست برساند که آنها تر نشود، غسل صحیح است، ولی اگر رساندن آب به پوست بدون شستن آنها ممکن نباشد، باید آنها را بشوید که آب به بدن برسد.

غسل جنابت در حال حیض

سؤال ۲۵ - اگر زنی در دوران قاعدگی جنب شود می‌تواند غسل جنابت کند؟

جواب: بلی، می‌تواند غسل جنابت کند و غسلش صحیح است و از جنابت پاک می‌شود، ولی بعد از تمام شدن حیض غسل حیض لازم است.

شستن سوراخ جای گوشواره

سؤال ۲۶ - آیا در غسل لازم است سوراخ جای گوشواره هم شسته شود؟

جواب: اگر سوراخ جای گوشواره و مانند آن به قدری گشاد باشد که داخل آن از ظاهر شمرده شود، باید آن را شست، و در غیر این صورت شستن آن لازم نیست، مگر در صورت شک در صدق ظاهر بر آن^(۱) که در این صورت بنابر احتیاط لازم است.

غسل جمعه برای جنب و حائض

سؤال ۲۷ - آیا زن جنب و حائض می‌تواند غسل جمعه به جا آورد؟

جواب: در صورتی که زن جنب یا حائض غسل جمعه را انجام دهد صحیح است و غسل جمعه (اگر با شرایطش انجام شود) کفایت از غسل جنابت می‌نماید^(۲)، و همچنین در صورتی که زن از حیض پاک شده باشد، غسل جمعه کفایت از غسل حیض می‌کند.

---

(۱) در غسل باید ظاهر بدن شسته شود و شستن باطن بدن مثل توی دهان و بینی لازم نیست، ولی اگر جایی باشد که انسان شک کند از ظاهر بدن حساب می‌شود که بشوید، یا از باطن بدن، که شستن آن لازم نیست، در این صورت بنابر احتیاط لازم آن قسمت را بشوید.

(۲) یعنی جای غسل جنابت را هم می‌گیرد و لازم نیست غسل جنابت را جداگانه انجام دهد.

غسل استحاضه

یکی از خونهای^(۱) که از زن خارج می‌شود خون استحاضه است، و زن را در موقع دیدن خون استحاضه، مستحاضه می‌گویند.

نشانه‌های استحاضه

سؤال ۲۸ - خون استحاضه چه نشانه‌هایی دارد؟

جواب: در بیشتر اوقات زرد رنگ و سرد است و بدون فشار و سوزش بیرون می‌آید و غلیظ هم نیست، ولی ممکن است گاهی سیاه یا سُرخ و گرم و غلیظ باشد و با فشار و سوزش بیرون آید.

اقسام استحاضه

سؤال ۲۹ - استحاضه چند قسم است؟

جواب: استحاضه سه قسم است:

---

(۱) خونهایی که از زن خارج می‌شود عبارتند از: ۱- استحاضه ۲- حیض ۳- نفاس ۴- بکارت ۵- زخم و جراحت و مانند آن، که خون بکارت و خون زخم و جراحت فقط نجس است و غسل ندارد.

- ۱- قلیله: اگر خون فقط روی پنبه‌ای را که زن با خود برمی‌دارد آلوده کند و در آن فرو نرود.^(۱)
- ۲- متوسطه: اگر خون در پنبه فرو رود اگر چه در یک گوشه آن باشد، ولی از پنبه به دستمال و مانند آن که معمولاً زن‌ها برای جلوگیری از خون می‌بندند نرسد.
- ۳- کثیره: اگر خون پنبه را فرا گرفته و به دستمال برسد.

احکام مستحاضه قلیله

سؤال ۳۰ - مستحاضه قلیله چه وظایفی دارد؟

جواب:

- ۱- باید برای هر نماز یک وضو بگیرد.
- ۲- اگر به ظاهر فرج خون رسیده آب بکشد.
- ۳- بنابر احتیاط واجب پنبه را عوض کند.

احکام مستحاضه متوسطه

سؤال ۳۱ - مستحاضه متوسطه چه وظایفی دارد؟

جواب: باید برای هر نماز صبح غسل کند و تا صبح دیگر برای نمازهای خود، کارهای استحاضه قلیله را انجام دهد، و هرگاه این حالت قبل از نماز دیگر پیش آید برای آن نماز غسل کند و تا صبح دیگر برای نمازهای خود، کارهای استحاضه قلیله را انجام دهد. و وقتی به کلی از خون پاک شد باید غسل کند، ولی اگر بداند از وقتی که برای نماز پیش مشغول غسل شده، دیگر خون نیامده و به کلی پاک شده، لازم نیست دوباره غسل نماید.

(۱) منظور پنبه‌ای است که در فرج قرار می‌دهد.

احکام مستحاضه کثیره

سؤال ۳۲ - مستحاضه کثیره چه وظایفی دارد؟

جواب:

- ۱- باید برای نماز صبح یک غسل، و برای نماز ظهر و عصر یک غسل، و برای نماز مغرب و عشا هم یک غسل به جا آورد.
- ۲- بنا بر احتیاط واجب پنبه را عوض کند.
- ۳- بنا بر احتیاط واجب دستمال را عوض کند یا آب بکشد.
- ۴- بین نماز ظهر و عصر و همچنین مغرب و عشا فاصله نیندازد.
- ۵- در استحاضه کثیره غسل از وضو کفایت می‌کند، ولی اگر بخواهد وضو بگیرد، باید قبل از غسل وضو بگیرد.
- ۶- وقتی به کلی از خون پاک شد باید غسل کند، ولی اگر بداند از وقتی که برای نماز پیش مشغول غسل شده، دیگر خون نیامده و به کلی پاک شده، لازم نیست دوباره غسل نماید.

زمان انجام غسل

سؤال ۳۳ - مستحاضه متوسط و کثیره چه وقتی باید غسل کند، قبل از اذان یا بعد از اذان؟

جواب: در صورتی که تا داخل شدن وقت نماز بر آن حالت باقی باشد، اگر پیش از داخل شدن وقت نماز برای نماز غسل کند، غسل او باطل است، ولی نزدیک اذان صبح جایز است به قصد رجاء^(۱) غسل نماید و نماز شب را بخواند، و بنا بر احتیاط

(۱) امید ثواب.

واجب بعد از طلوع فجر برای نماز صبح باید غسل را اعاده^(۱) کند.

فاصله انداختن

سؤال ۳۴ - آیا زن مستحاضه می تواند بین اعمال استحاضه و نماز فاصله بیندازد؟

جواب: مستحاضه قلیله و متوسطه و کثیره بعد از انجام وظیفه، باید نماز را تأخیر بیندازد، مگر این که بداند از وقتی که مشغول وضو یا غسل شده، خونی از او بیرون نیامده، که می تواند خواندن نماز را تا وقتی که می داند بر این حالت باقی است تأخیر بیندازد.

نماز مستحب

سؤال ۳۵ - آیا برای خواندن نمازهای مستحبی هم زن مستحاضه باید

وظایفش را انجام دهد؟

جواب: زن مستحاضه برای هر نمازی - غیر نماز یومیه که حکم آن گذشت - چه واجب باشد و چه مستحب، و همچنین اگر بخواهد نماز یومیه ای را که خوانده احتیاطاً دوباره بخواند، یا بخواهد نمازی را که تنها خوانده دوباره با جماعت بخواند، باید تمام کارهایی را که برای استحاضه ذکر شد انجام دهد، و مستحاضه کثیره بنا بر احتیاط وضو هم بگیرد.

تبدیل شدن استحاضه

سؤال ۳۶ - اگر خون استحاضه در بین اوقات نماز از کمتر به بیشتر یا از

بیشتر به کمتر تبدیل شود وظیفه چیست؟ مثلاً کسی ساعت هشت صبح قلیله

(۱) دوباره انجام دهد.

بوده، و ساعت ده متوسطه شده و ساعت دوازده کثیره، و یا بالعکس.
جواب: باید برای نماز به وظیفه بیشتر عمل نماید.

تشخیص نوع استحاضه

سؤال ۳۷ - اگر زن نداند استحاضه او چه قسم است وظیفه اش چیست؟

جواب: دو راه دارد:

- ۱- بر وفق احتیاط عمل نماید، یعنی احتیاطاً وظیفه بیشتر را انجام بدهد. مثلاً اگر نمی داند قلیله است یا متوسطه، کارهای متوسطه را انجام دهد، و اگر نمی داند متوسطه است یا کثیره، کارهای کثیره را انجام بدهد و برای هر نماز - قبل از غسل - وضو هم بگیرد.
- ۲- خود را واریسی کند، مثلاً مقداری پنبه داخل فرج نماید^(۱) و کمی صبر کند و بیرون آورد، و بعد از آن که فهمید استحاضه او کدام یک از آن سه قسم است، کارهایی را که برای آن قسم دستور داده شده انجام دهد.

واریسی ممکن نیست

سؤال ۳۸ - اگر زن نداند استحاضه او چه قسم است و واریسی هم ممکن

نباشد وظیفه او چیست؟

جواب: دو حالت دارد:

- ۱- قبل از این شک هم مستحاضه بوده و می داند سابقاً کدام یک از سه قسم بوده

---

(۱) هشدار! با توجه به اینکه ممکن است این کار به پرده بکارت صدمه بزند، برای دختران این راه پیشنهاد نمی شود، بلکه پیشنهاد می شود به وظیفه کسی عمل کنند که واریسی برای او ممکن نیست.

است، مثلاً می‌داند قبلاً متوسطه بوده ولی الآن شک دارد قلیله شده یا کثیره، در این صورت باید به وظیفه همان حالت سابق رفتار نماید.

۲- قبل از این شک مستحاضه نبوده است، یا اگر بوده نمی‌داند کدام یک از سه قسم بوده است، در این صورت احتیاط واجب آن است که وظیفه بیشتر را انجام دهد و وضو هم بگیرد. تا یقین کند به تکلیف خود عمل کرده است^(۱).

جریان خون

سؤال ۳۹ - اگر خون استحاضه زن جریان داشته باشد و قطع نشود وظیفه چیست؟
جواب: چنانچه برای او ضرر ندارد، باید بعد از غسل از بیرون آمدن خون جلوگیری نماید، و چنانچه کوتاهی کند و خون بیرون بیاید، باید دوباره غسل کند و اگر نماز هم خوانده باید دوباره بخواند.

حکم روزه

سؤال ۴۰ - آیا زن مستحاضه می‌تواند روزه بگیرد؟

جواب: استحاضه قلیله و متوسطه ضرری به صحت روزه نمی‌زند، ولی روزه مستحاضه کثیره در صورتی صحیح است که غسل‌هایی را که برای نمازهای روز واجب است انجام دهد، و همچنین - بنابر احتیاط واجب - غسل نماز مغرب و عشاء شبی که می‌خواهد فردای آن را روزه بگیرد به جا آورد، و احتیاط مستحب آن است که زن مستحاضه در تمام روزی که روزه است به مقداری که می‌تواند از بیرون آمدن خون جلوگیری کند.

(۱) حتی در صورتی که می‌داند سابقاً کدام قسم بوده، باز می‌تواند احتیاط کند.

دست کشیدن به خط قرآن

سؤال ۴۱ - آیا زن مستحاضه می تواند به خط قرآن دست بزند؟

جواب: مستحاضه ای که برای نماز وضو گرفته یا غسل کرده بنا بر احتیاط واجب نمی تواند در حال اختیار جایی از بدن خود را به خط قرآن برساند.

رفتن به مسجد

سؤال ۴۲ - آیا کارهایی که بر حائض حرام است - مثل توقف در مسجد -

بر زن مستحاضه هم حرام است؟

جواب: مستحاضه‌ای که غسل واجب خود را به جا آورده، رفتن او در مسجد و توقف در آن و خواندن آیه‌ای که سجده واجب دارد و نزدیکی شوهر با او حلال است، و اقوی این است که این کارها بدون غسل نیز جایز است، اگرچه احوط ترک است^(۱).

نماز آیات

سؤال ۴۳ - حکم نماز آیات برای زن مستحاضه چیست؟

جواب: نماز آیات بر مستحاضه واجب است، و باید برای نماز آیات همه کارهایی را که برای نماز یومیه گذشت انجام دهد، و بنابر احتیاط در استحاضه کثیره وضو هم بگیرد.

نماز قضا

سؤال ۴۴ - آیا زن مستحاضه می‌تواند نماز قضا بخواند؟

جواب: زن مستحاضه نماز قضا را باید تأخیر بیندازد تا پاک شود.

تشخیص خون استحاضه از بقیه خونها

سؤال ۴۵ - اگر خونی از زن خارج شود و نداند استحاضه است یا غیر آن،

وظیفه چیست؟

جواب: اگر زن بداند خونی که از او خارج می‌شود خون زخم نیست، و شرعاً حکم حیض و نفاس را ندارد، باید به دستور استحاضه عمل کند، بلکه اگر شک داشته باشد که خون استحاضه است یا خونهای دیگر، چنانچه نشانه آنها را نداشته باشد، بنابر احتیاط واجب کارهای استحاضه را انجام دهد.

(۱) یعنی این کارها بدون غسل نیز جایز است ولی احتیاط مستحب این است که این کارها را بدون غسل انجام ندهد.

غسل حیض

حیض خونی است که غالباً در هر ماه چند روزی از رحم زنها خارج می‌شود، و زن را در موقع دیدن خون حیض حائض می‌گویند.

نشانه‌های حیض

سؤال ۴۶ - خون حیض چه نشانه‌هایی دارد؟

جواب: خون حیض در بیشتر اوقات غلیظ و گرم و رنگ آن سیاه یا سُرخ است و با فشار و کمی سوزش بیرون می‌آید.

یائسگی

سؤال ۴۷ - در چه سنی زن یائسه می‌شود؟

جواب: زن بعد از تمام شدن شصت سال^(۱) یائسه می‌شود، و چنانچه خونی ببیند حیض نیست، و احتیاط واجب آن است که بعد از تمام شدن پنجاه سال تا تمام شدن

---

(۱) سال قمری ملاک است نه شمسی.

شصت سال جمع کند بین احکام یائسه و غیر یائسه - چه قرشیه باشد و چه غیر قرشیه - بنابراین اگر در این فاصله با نشانه‌های حیض یا در روزهای عادت خون ببیند، بنا بر احتیاط واجب جمع کند بین تروک حائض^(۱) و افعال مستحاضه^(۲).

زن آبستن

سؤال ۴۸ - آیا ممکن است زن آبستن یا زنی که بچه شیر می‌دهد حیض

ببیند؟

جواب: بله، ممکن است، و در این مسأله فرقی بین زن آبستن و غیر او نیست، ولی زن آبستن در صورتی که بعد از گذشتن بیست روز از اول عادتش خونی ببیند که صفات حیض را دارد، احتیاط واجب آن است که بین تروک حائض و اعمال مستحاضه جمع نماید.

مدت حیض

سؤال ۴۹ - مدت حیض چقدر است؟

جواب: مدت حیض کمتر از سه روز و بیشتر از ده روز نمی‌شود.

(۱) کارهایی که بر حائض حرام است.

(۲) با توجه به این مسأله ملاک برای یائسگی فقط سنّ است نه چیز دیگر. بنابراین اگر زنی مثلاً در سن ۴۰ سالگی دیگر خون نبیند یائسه حساب نمی‌شود، و اگر خواست از شوهرش طلاق بگیرد باید از وقتی که با او نزدیکی کرده تا سه ماه از نزدیکی با او خودداری کند و بعداً او را طلاق دهد و بعد از طلاق تا سه ماه عده نگه دارد.

استمرار خون

سؤال ۵۰ - آیا لازم است خون حیض پشت سر هم باشد یا اگر به صورت متناوب هم باشد کافی است؟

جواب: باید سه روز اول حیض پشت سر هم باشد، ولی چنانچه در بین سه روز مختصری پاک شود^(۱) به نحوی که در بین زنها متعارف است، باز هم حیض است.

شروع حیض

سؤال ۵۱ - خون حیض از زمانی که از بدن خارج می شود حساب می شود یا اگر در داخل بدن هم باشد کافی است؟

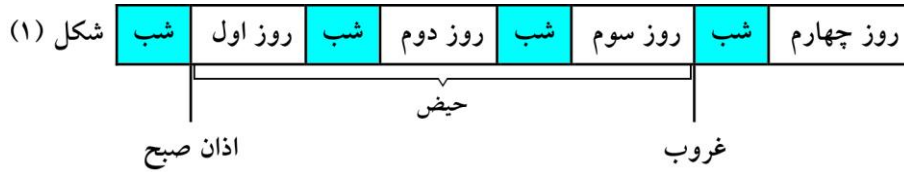
جواب: ابتدای حیض لازم است خون بیرون بیاید، ولی لازم نیست در تمام سه روز خون بیرون بیاید، بلکه اگر در باطن فرج باشد کافیت، ولی بودن در رحم کافی نیست.

محاسبه سه روز

سؤال ۵۲ - منظور از سه روز - که باید حیض پشت سر هم باشد - چیست؟ روش محاسبه آن را بیان فرمایید.

جواب: لازم نیست شب اول و شب چهارم را خون ببیند، ولی باید در شب دوم و سوم خون قطع نشود، پس اگر از اذان صبح روز اول تا غروب روز سوم پشت سر هم خون بیاید و هیچ قطع نشود، بدون اشکال حیض است. (شکل ۱)

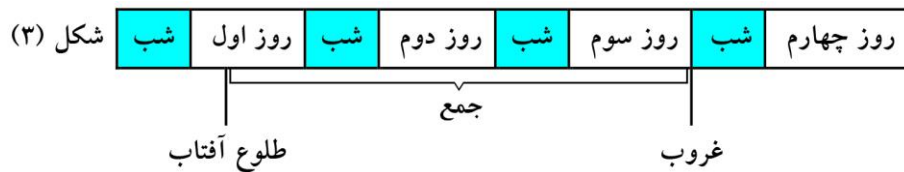
(۱) مثلاً ده دقیقه.

و همچنین است (یعنی حیض است) اگر در وسطهای روز اول شروع شود و در همان موقع از روز چهارم قطع گردد. (شکل ۲)

ولی اگر از طلوع آفتاب شروع شود تا غروب روز سوم، و بعد قطع شود، بنابر احتیاط واجب در این مدت جمع کند بین تروک حائض و افعال مستحاضه. (شکل ۳)

حد اقل پاکی بین دو حیض

سؤال ۵۳ - حداقل پاکی بین دو حیض چه مقدار باید باشد؟

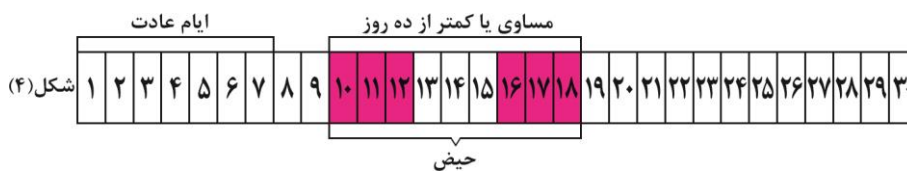
جواب: بین دو حیض باید حداقل ده روز فاصله شود.

پاکی بین حیض

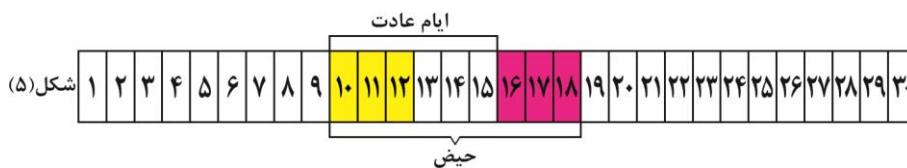
سؤال ۵۴ - اگر حائض دو سه روز پاک شود و دوباره خون ببیند، حکم آن

دو سه روز چیست؟

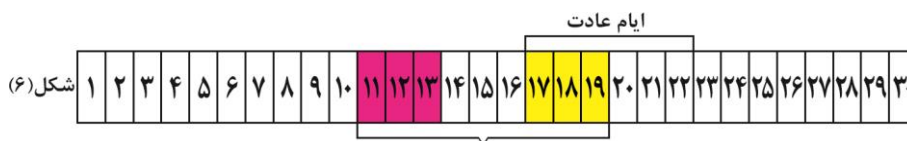
جواب: اگر سه روز پشت سر هم با نشانه‌های حیض یا در روزهای عادت خون ببیند و پاک شود، چنانچه دوباره خونی که دارای نشانه‌های حیض است یا در روزهای عادت است ببیند و روزهایی که خون دیده و در وسط پاک بوده روی هم از ده روز بیشتر نشود، روزهایی هم که در وسط پاک بوده حیض است. (شکل ۴ و ۵ و ۶ و ۷)

در شکل (۴)، هم خون اول و هم خون دوم خارج از ایام عادت است، ولی چون نشانه‌های حیض را دارد و مجموع روزهایی که خون دیده و روزهایی که در وسط پاک بوده از ده روز بیشتر نیست، حیض حساب می‌شود.

در شکل (۵)، خون اول در ایام عادت است، بنابراین لازم نیست نشانه‌های حیض را داشته باشد ولی سه روز دوم چون خارج از ایام عادت است وقتی حیض حساب می‌شود که نشانه‌های حیض را داشته باشد.

در شکل (۶)، خون دوم در ایام عادت است، بنابراین لازم نیست نشانه‌های حیض

* رنگ قرمز در شکلها نشانه خونی است که دارای صفات حیض است، و رنگ زرد نشانه خونی است که صفات حیض را ندارد.

را داشته باشد. ولی سه روز اول چون خارج از ایام عادت است وقتی حیض حساب می شود که نشانه های حیض را داشته باشد.

ایام عادت

۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

شکل (۷)

در شکل (۷)، هم خون اول و هم خون دوم در ایام عادت است، بنابراین لازم نیست نشانه های حیض را داشته باشد و همه نه روز حیض است.

تشخیص خون زخم از حیض

سؤال ۵۵ - اگر زنی خونی ببیند که از سه روز کمتر و از ده روز بیشتر نباشد و نداند خون دمل و زخم است یا خون حیض، وظیفه او چیست؟

جواب: در صورتی که آن خون صفات حیض را داشته یا در ایام عادت باشد، باید آن را حیض قرار دهد و در غیر این صورت، اگر می داند حالت سابقه طهارت بوده یا جهل به حالت سابقه دارد، بنا بر طهارت می گذارد، و اگر می داند حیض بوده، تا مقداری که مجموع خون حالت سابقه و خون مشکوک ممکن است شرعاً حیض باشد، بنا بر حیض بگذارد.

تشخیص خون استحاضه از حیض

سؤال ۵۶ - اگر خونی ببیند و شک کند خون حیض است یا استحاضه، چه وظیفه ای دارد؟

جواب: چنانچه شرایط حیض^(۱) را داشته باشد باید حیض قرار بدهد.

تشخیص خون بکارت از حیض

سؤال ۵۷ - اگر خونی ببیند و نداند خون حیض است یا بکارت وظیفه

چیست؟

جواب: باید خود را واریسی کند - یعنی مقداری پنبه داخل فرج نماید و کمی صبر کند، بعد بیرون آورد، پس اگر اطراف آن آلوده باشد^(۲) خون بکارت است، و اگر به همه آن رسیده حیض می باشد - و یا احتیاط کند به جمع بین تروک حائض و اعمال طاهره.^(۳)

کارهای حرام

سؤال ۵۸ - چه کارهایی بر حائض حرام است؟

جواب: ۱- عبادتهایی که مانند نماز باید با وضو یا غسل یا تیمم به جا آورده

شود.^(۴)

(۱) شرایط حیض عبارتند از: (اول) دارای صفات حیض یا در ایام عادت باشد. (دوم) از سه روز کمتر و از

ده روز بیشتر نباشد. (سوم) سه روز اول پشت سر هم باشد. (چهارم) از زمانی که از نفاس یا حیض

قبل پاک شده ده روز یا بیشتر فاصله شده باشد.

(۲) مثلاً به شکل یک دایره که فقط دور آن آلوده به خون باشد.

(۳) کسی که واریسی کردن برای او ممکن نیست - مانند دختران - سه حالت دارد: (اول) می داند خونهایی

که قبل از آن می دیده خون حیض بوده، در این صورت حیض حساب می شود. (دوم) می داند قبل از آن

پاک بوده، در این صورت خون بکارت حساب می شود. (سوم) نمی داند قبلاً خون حیض دیده یا پاک

بوده، در این صورت بنا بر احتیاط واجب جمع کند بین تروک حائض و اعمال زن پاک.

(۴) و مثل روزه، چه روزه ماه رمضان، چه روزه قضا و چه روزه مستحبی.

۲- تمام چیزهایی که بر جنب حرام است.

۳- جماع کردن در فرج، که هم برای مرد حرام است و هم برای زن، اگر چه کمتر از ختنه‌گاه داخل شود و منی هم بیرون نیاید، و بنا بر احتیاط واجب از وطی در دُبُر^(۱) زن حائض اجتناب شود، و غیر از نزدیکی کردن با زن حائض سایر استمتاعات مانند بوسیدن و ملاعبه نمودن - مانعی ندارد.

زمان غسل

سؤال ۵۹ - چه موقع زن باید غسل حیض را به جا آورد؟

جواب: بعد از آن که زن از خون حیض پاک شد، واجب است برای نماز و عبادت‌های دیگری که باید با وضو یا غسل یا تیمم به جا آورده شود غسل کند، و دستور آن مثل غسل جنابت است^(۲)، و احتیاط مستحب آن است که پیش از غسل وضو هم بگیرد.

زمان حلال شدن تروک حائض

سؤال ۶۰ - کارهایی که بر حائض حرام است در چه زمانی حلال می‌شود؟

جواب: بعد از آن که زن از خون حیض پاک شد، اگر چه غسل نکرده باشد، شوهرش می‌تواند با او نزدیکی کند، ولی احتیاط واجب این است که جماع بعد از سُستن فرج باشد، اما کارهای دیگری که در وقت حیض بر زن حرام بوده - مانند توقف در مساجد و مس خط قرآن - تا غسل نکنند بر او حلال نمی‌شود.

(۱) نزدیکی از پشت.

(۲) یعنی مثل غسل جنابت انجام می‌شود.

قضای نماز و روزه

سؤال ۶۱ - آیا قضای نمازهایی که زن در حال حیض نخوانده و روزه‌هایی که نگرفته بر او واجب است؟

جواب: نمازهایی را که نخوانده قضا ندارد، و نسبت به نماز آیات هم اگر به خاطر خورشید یا ماه گرفتگی باشد قضا ندارد، ولی اگر به خاطر زلزله و رعد و برق بوده، بنا بر احتیاط واجب بعد از پاک شدن نماز را بدون نیت ادا و قضا به جا آورد. نسبت به روزه هم اگر روزه ماه رمضان بوده باید قضا نماید، ولی در روزه واجب به نذر معین - یعنی نذر کرده باشد که روز معینی روزه بگیرد - اگر مصادف با ایام حیض شود بنا بر احتیاط واجب قضا نماید.

سؤال ۶۲ - اگر وقت نماز شود و زن قبل از اینکه نمازش را بخواند حائض شود، آیا آن نماز قضا دارد؟

جواب: اگر به اندازه خواندن یک نماز دارای شرایط و فاقد موانع صحت، وقت داشته و بعد حائض شده، باید قضای آن را به جا آورد، و همچنین است - بنا بر احتیاط واجب - اگر به مقدار نماز با طهارت از حدث هر چند با تیمم وقت داشته، اگر چه امکان نداشته بعضی از شرایط - مانند پوشش بدن و پاک‌ی لباس و بدن - را فراهم سازد.

سؤال ۶۳ - اگر حائض در آخر وقت نماز پاک شود وظیفه او نسبت به نماز چیست؟

جواب: اگر به اندازه غسل و خواندن یک رکعت نماز یا بیشتر از یک رکعت وقت داشته باشد، باید نماز را بخواند، و اگر نخواند گناه کرده و باید قضای آن را به جا آورد.

عبادت حائض

سؤال ۶۴ - با توجه به اینکه حائض نباید نماز بخواند، بجای آن چه عبادتی انجام بدهد؟

جواب: مستحب است زن حائض در وقت نماز، خود را از خون پاک نماید و پنبه و دستمال را عوض کند و وضو بگیرد، و اگر نمی‌تواند وضو بگیرد تیمم نماید و در جای پاکی رو به قبله بنشیند و مشغول ذکر و تسبیح و تهلیل و تحمید به مقدار نماز بشود.

رنگ کردن مو

سؤال ۶۵ - رنگ کردن مو برای حائض چه حکمی دارد؟

جواب: خضاب کردن به حنا و مانند آن برای حائض مکروه است.

قرآن خواندن

سؤال ۶۶ - آیا قرآن خواندن برای حائض مکروه است؟

جواب: خیر، خواندن قرآن و همراه داشتن آن برای حائض مانعی ندارد^(۱).

اقسام زنهای حائض

سؤال ۶۷ - زنهای حائض چه اقسامی دارند؟

جواب: زنهای حائض بر شش قسمند:

۱- وقتییه و عددیه	} صاحب عادت	} اقسام زنهای حائض
۲- وقتییه		
۳- عددیه		
۴- مبتدئه	} بدون عادت	
۵- مضطربه		
۶- ناسیه		

۱- صاحب عادت وقتییه و عددیه

زنهایی که عادت وقتییه و عددیه دارند دو دسته‌اند:

(اول) زنی که دو ماه^(۲) پشت سر هم در وقت معین خون حیض ببیند^(۳)، و شماره

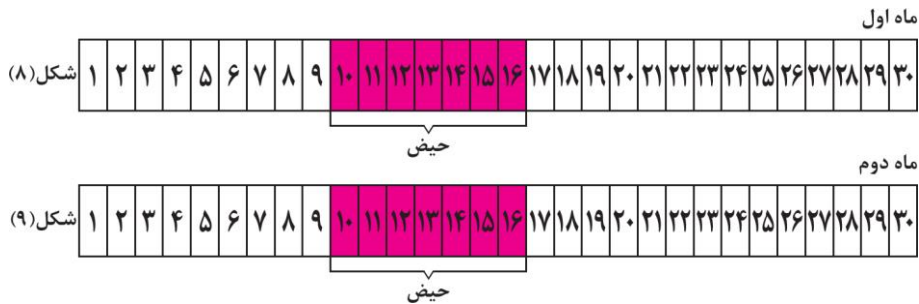
روزهای حیض او هم در هر دو ماه یک اندازه باشد، مثل آن که دو ماه پشت سر هم از

دهم ماه تا شانزدهم خون ببیند. (شکل ۸ و ۹)

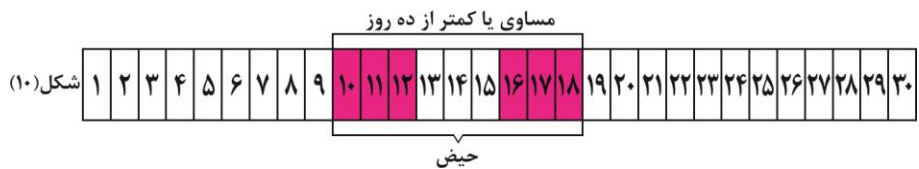
(۱) البته غیر از آیه‌هایی که سجده واجب دارند و بنابر احتیاط واجب خود آن سوره‌ها.

(۲) مقصود از ماه در این مسأله و مسائل بعد، گذشتن سی روز از ابتدای خون دیدن است، نه از روز اول تا آخر ماه.

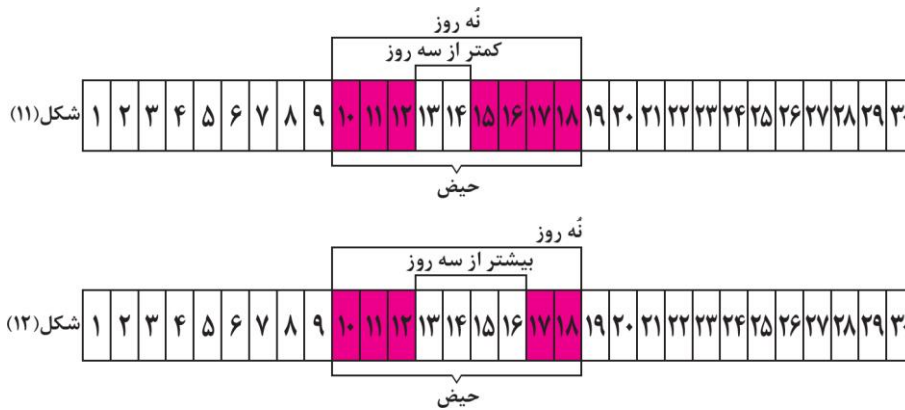
(۳) و در وقت معین هم پاک شود.

(دوم) زنی که دو ماه پشت سر هم در وقت معین خون حیض ببیند، و بعد از آن که سه روز یا بیشتر خون دید یک روز یا بیشتر پاک شود و دوباره خون ببیند و تمام روزهایی که خون دیده با روزهایی که در وسط پاک بوده از ده روز بیشتر نشود، و در هر دو ماه همه روزهایی که خون دیده و در وسط پاک بوده روی هم یک اندازه باشد، که عادت او به اندازه تمام روزهایی است که خون دیده و در وسط پاک بوده است، و لازم نیست روزهایی که در وسط پاک بوده در هر دو ماه به یک اندازه باشند، مثل آنکه از دهم تا دوازدهم ماه خون ببیند و سه روز پاک شود و دوباره سه روز خون ببیند: (شکل ۱۰)

و در ماه بعد از آن که سه روز خون دید، کمتر از سه روز (شکل ۱۱) یا بیشتر (شکل ۱۲) پاک شود و دوباره خون ببیند و روی هم نه روز شود:

در این صورت همه نه روز حیض است و عادت این زن نه روز می شود.

خونی که صفات حیض را ندارد

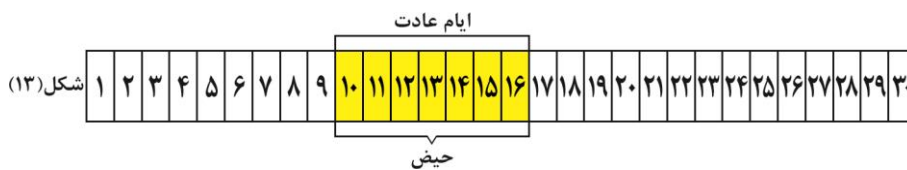
سؤال ۶۸ - اگر زنی که صاحب عادت وقتی و عددی است خونی ببیند که

صفات حیض را ندارد وظیفه او چیست؟

جواب: این مسأله چند صورت دارد:

صورت اول: در وقت عادت خونی دیده که صفات حیض را ندارد، در این

صورت حیض حساب می شود. (شکل ۱۳)

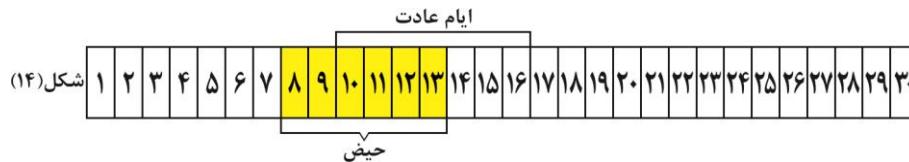

ولی چنانچه بعداً بفهمد حیض نبوده - مثل این که پیش از سه روز پاک شود -

باید عبادت‌هایی را که به جا نیاورده قضا نماید.

صورت دوم: مقداری جلوتر از ایام عادت خون فاقد صفات را دیده، به قدری که عرفاً

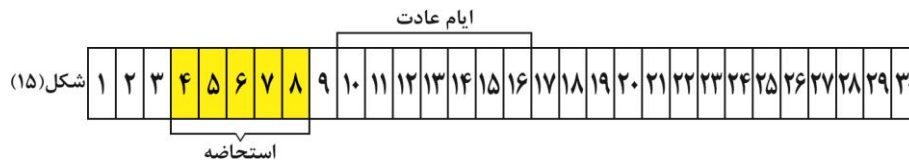
بگویند عادتش جلو افتاده^(۱)، در این صورت آن خون محکوم به حیض است. (شکل ۱۴)

ولی چنانچه بعداً بفهمد حیض نبوده، باید عبادتهایی را که به جا نیاورده قضا نماید.

صورت سوم: مقدار زیادی جلوتر از وقت عادت خون فاقد صفات را ببیند، در

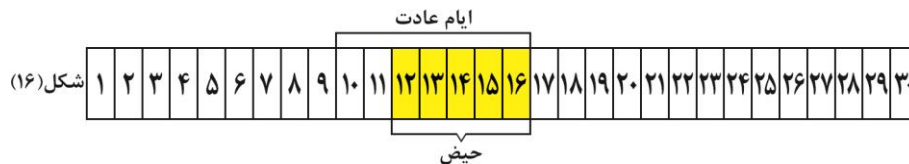
این صورت حیض حساب نمی شود. (شکل ۱۵)

صورت چهارم: اگر از اول ایام عادت خونی ندیده باشد و مقداری با تأخیر،

خون فاقد صفات را ببیند، مثلاً اگر عادت او هفت روز است و همیشه از دهم ماه شروع می شود، این خون را از روز دوازدهم ببیند و تا شانزدهم ادامه پیدا کند. در این

صورت تمام این پنج روز حیض حساب می شود. (شکل ۱۶)

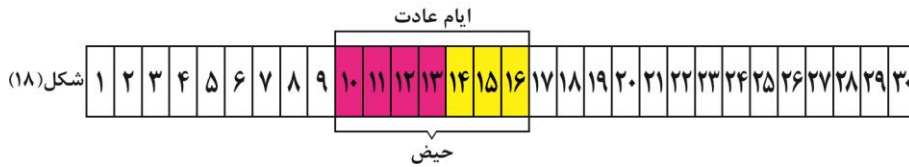
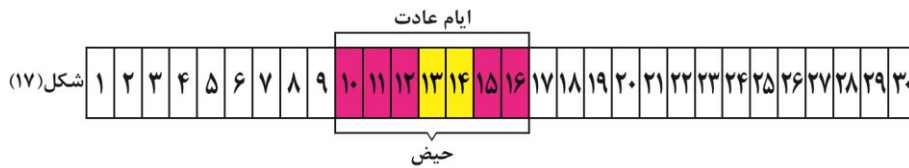
ولی چنانچه بعداً بفهمد حیض نبوده - مثل اینکه روز چهاردهم پاک شود - باید

عبادتهایی را که به جا نیاورده قضا نماید.

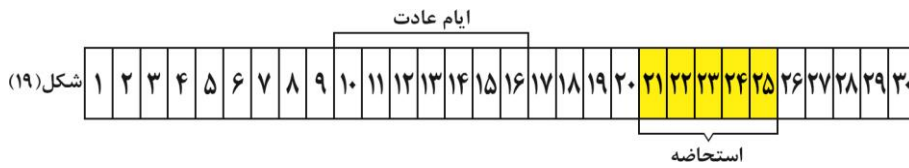
صورت پنجم: از اول ایام عادت خون دارای صفات حیض ببیند و در بین آن یا

(۱) مثلاً یک یا دو روز، یا حتی بیشتر از دو روز به شرط اینکه عرفاً صدق کند که عادتش جلو افتاده است.

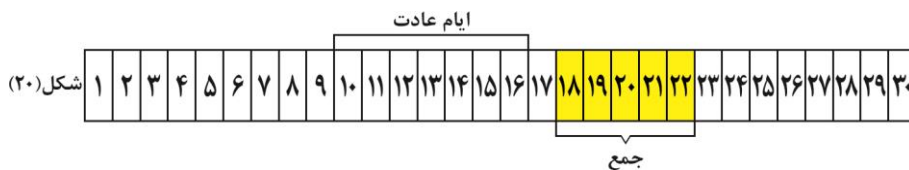
بعد از آن خونی ببیند که فاقد صفات باشد، در این صورت هم اگر خون فاقد صفات خارج از ایام عادت نباشد حیض حساب می‌شود. (شکل ۱۷ و ۱۸)

صورت ششم: اگر از اول ایام عادت خونی ندیده باشد و دوروز یا بیشتر بعد از تمام شدن ایام عادت خون فاقد صفات را ببیند، در این صورت حیض نیست. (شکل ۱۹)

صورت هفتم: اگر از اول ایام عادت خونی ندیده باشد و کمتر از دو روز بعد از تمام شدن ایام عادت خون فاقد صفات را ببیند، در این صورت بنا بر احتیاط واجب جمع کند بین تروک حائض و اعمال مستحاضه. (شکل ۲۰)

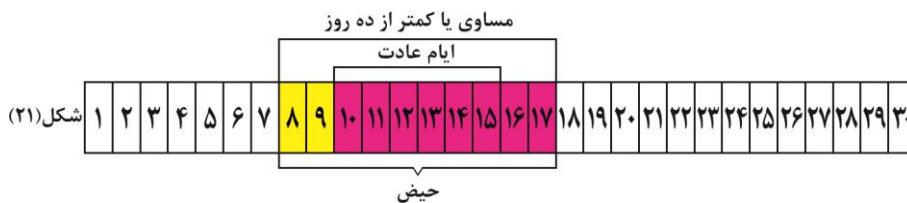
دیدن خون دارای صفات بیشتر از ایام عادت

سؤال ۶۹ - زنی که دارای عادت وقتی و عددیه است اگر بیشتر از ایام

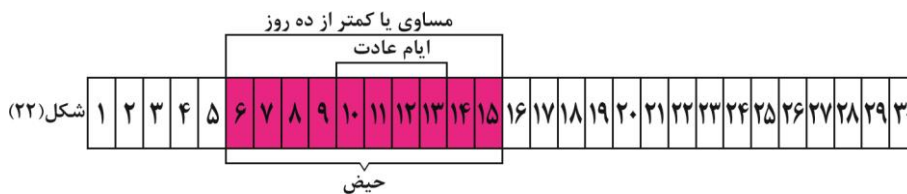
عادتش خونی ببیند که دارای صفات حیض باشد، چه وظیفه‌ای دارد؟

جواب: این مسأله چند صورت دارد:

صورت اول: اگر همه روزهای عادت و قبل از عادت - به قدری که عرفاً بگویند عادتش جلو افتاده (شکل ۲۱) و یا با نشانه‌های حیض (شکل ۲۲) - و بعد از عادت با نشانه‌های حیض خون ببیند و روی هم از ده روز بیشتر نشود، همه حیض است.

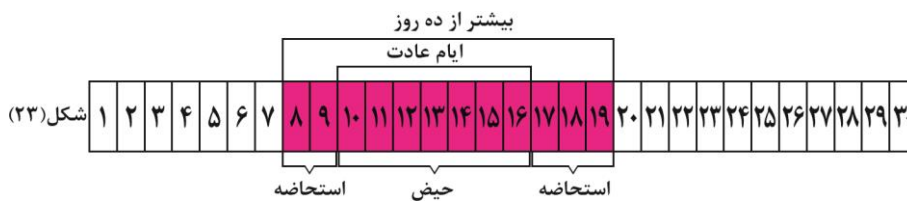
در شکل (۲۱) عادت زن شش روز است. دو روز پیش از عادت حیض است چه نشانه‌های حیض را داشته باشد و چه نداشته باشد، که در این شکل بدون نشانه حیض است. ولی دو روز بعد از عادت (روزهای شانزدهم و هفدهم) چنانچه نشانه‌های حیض را داشته باشد حیض است (هم‌چنان که در این شکل آمده است) و اگر نداشته باشد بنا بر احتیاط واجب جمع کند بین تروک حائض و اعمال مستحاضه.

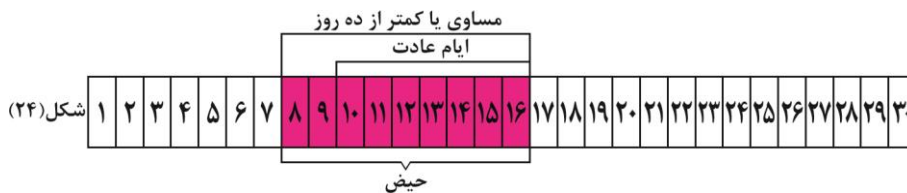
در شکل (۲۲) روزهای قبل از عادت را با نشانه حیض خون دیده که به اضافه روزهای عادت و دو روز بعد از آن که نشانه حیض را دارد، بیشتر از ده روز نمی‌شود. بنابراین همه آن روزها حیض حساب می‌شود.

صورت دوم: اگر همه روزهای عادت و قبل از عادت و بعد از آن با نشانه‌های حیض خون ببیند و روی هم از ده روز بیشتر نشود، در این صورت فقط خونی را که در

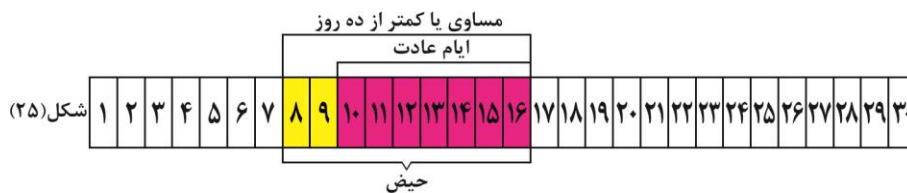
روزهای عادت خود دیده حیض است و خونی که پیش از آن و بعد از آن دیده استحاضه می‌باشد، و باید عبادتهایی را که در روزهای پیش از عادت و بعد از عادت به‌جا نیاورده قضا نماید. (شکل ۲۳)

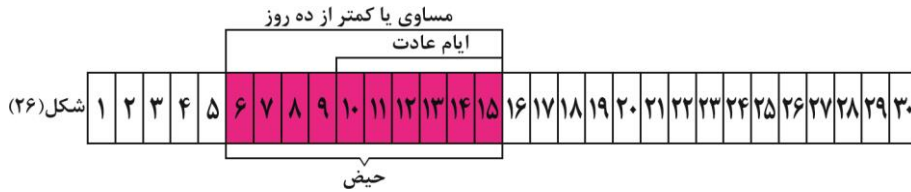
صورت سوم: اگر همه روزهای عادت را با چند روز پیش از عادت به قدری که عرفاً بگویند عادتش جلو افتاده خون ببیند و روی هم از ده روز بیشتر نشود همه حیض است. چه خون پیش از عادت نشانه‌های حیض را داشته باشد: (شکل ۲۴)

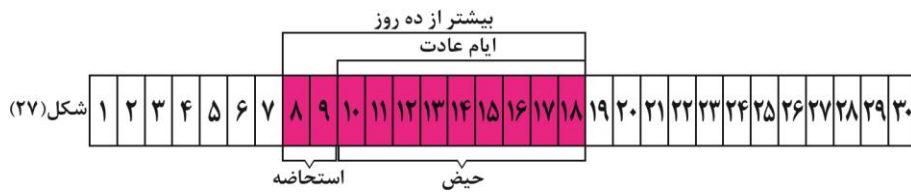
و چه خون پیش از عادت نشانه‌های حیض را نداشته باشد: (شکل ۲۵)

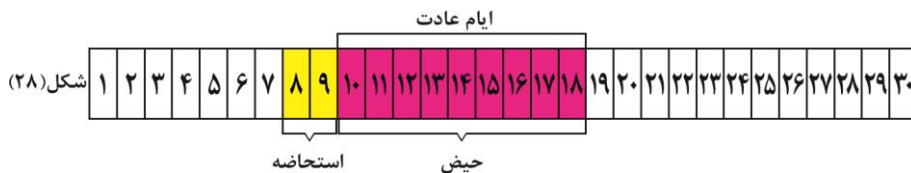
و اگر همه روزهای عادت را با چند روز پیش از عادت - بیشتر از مقداری که عرفاً بگویند عادتش جلو افتاده - خون ببیند، چنانچه آن خون نشانه‌های حیض را داشته باشد و با روزهای عادت از ده روز بیشتر نشود، همه حیض است. (شکل ۲۶)

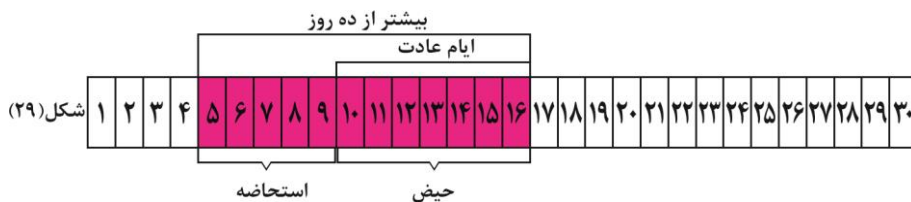
صورت چهارم: اگر همه روزهای عادت را با چند روز پیش از عادت به قدری که عرفاً بگویند عادتش جلو افتاده خون ببیند و روی هم از ده روز بیشتر شود، فقط روزهای عادت او حیض است و خونی که جلوتر دیده استحاضه است، چه آن خون نشانه‌های حیض را داشته باشد: (شکل ۲۷)

و چه آن خون نشانه‌های حیض را نداشته باشد: (شکل ۲۸)

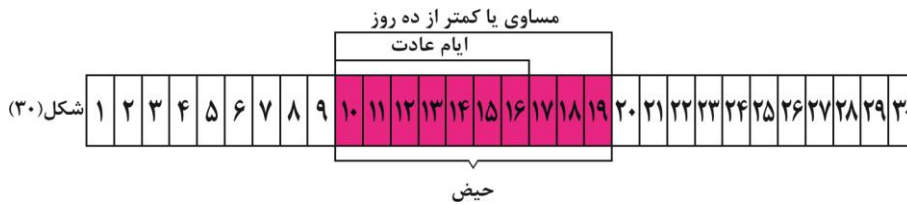
و همچنین اگر خونی که پیش از عادت دیده نشانه‌های حیض را داشته باشد و بیشتر از مقداری باشد که عرفاً بگویند عادتش جلو افتاده، چنانچه با روزهای عادت بیشتر از ده روز شود، فقط روزهای عادت حیض و خونی که جلوتر دیده استحاضه است. (شکل ۲۹)

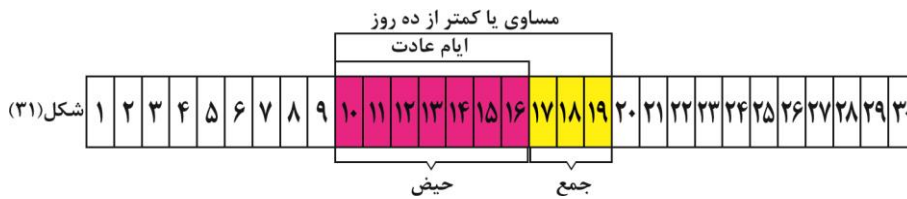
صورت پنجم: اگر همه روزهای عادت را با چند روز بعد از عادت با نشانه‌های

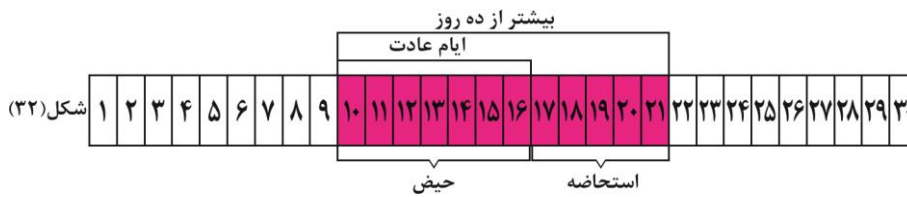
حیض خون ببیند و روی هم از ده روز بیشتر نشود، همه حیض است. (شکل ۳۰)

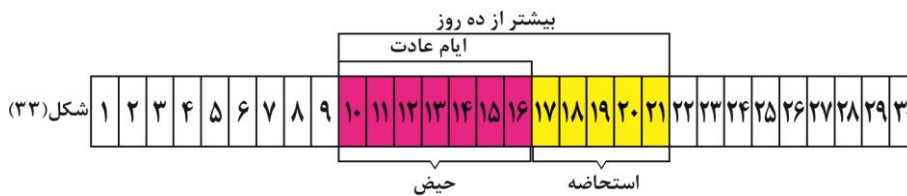
صورت ششم: اگر همه روزهای عادت را با چند روز بعد از عادت بدون نشانه های حیض خون ببیند و روی هم از ده روز بیشتر نشود، بنابر احتیاط واجب در زاید بر عادت جمع کند بین تروک حائض و اعمال مستحاضه. (شکل ۳۱)

صورت هفتم: اگر همه روزهای عادت را با چند روز بعد از عادت خون ببیند و روی هم از ده روز بیشتر شود، روزهای عادت حیض و مابقی استحاضه است. چه خون بعد از روزهای عادت نشانه های حیض را داشته باشد: (شکل ۳۲)

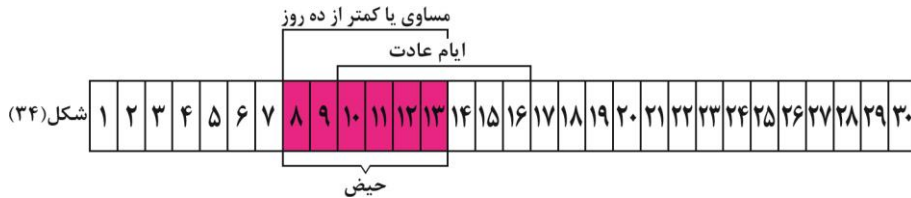

و چه خون بعد از روزهای عادت نشانه های حیض را نداشته باشد: (شکل ۳۳)

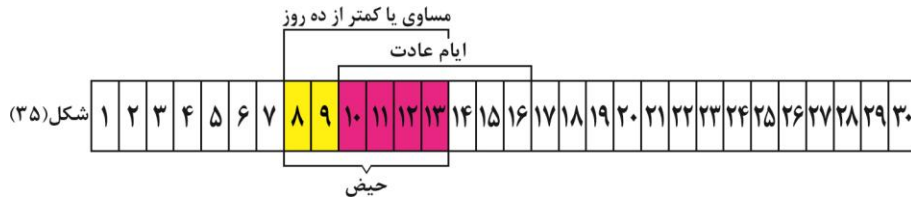

سؤال ۷۰ - زنی که عادت وقتی و عددی دارد اگر مقداری از ایام عادت را با مقداری قبل یا بعد از ایام عادت خون ببیند چه حکمی دارد؟
جواب: این مسأله چند صورت دارد:

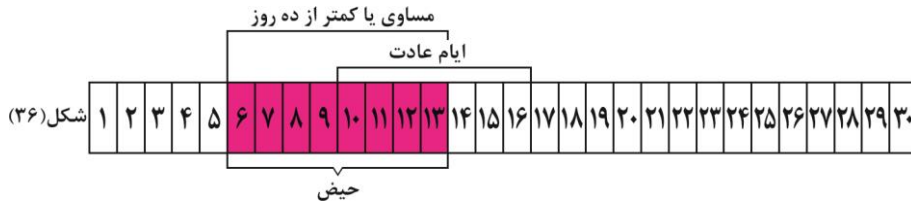
صورت اول: اگر مقداری از ایام عادت را با چند روز پیش از عادت که عرفاً بگویند عادتش جلو افتاده خون ببیند و روی هم از ده روز بیشتر نشود، همه حیض است، چه خون پیش از عادت نشانه‌های حیض را داشته باشد: (شکل ۳۴ و ۳۵)

و چه خون پیش از عادت نشانه‌های حیض را نداشته باشد:

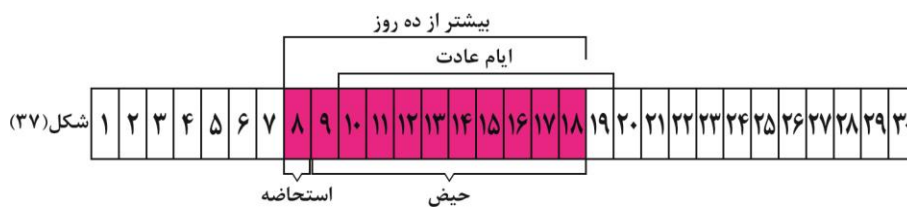

و همچنین اگر مقداری از ایام عادت را با چند روز پیش از عادت - بیشتر از مقداری که عرفاً بگویند عادتش جلو افتاده - با نشانه‌های حیض خون ببیند و روی هم از ده روز بیشتر نشود، همه حیض است. (شکل ۳۶)

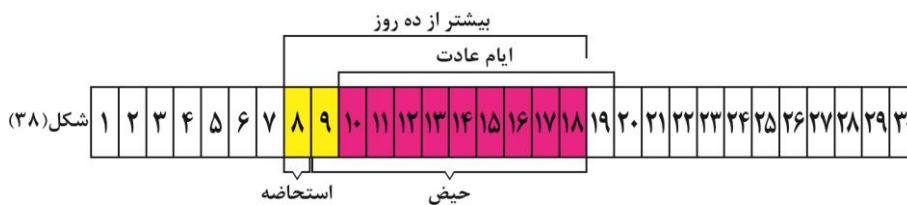

صورت دوم: اگر مقداری از ایام عادت را با چند روز پیش از عادت که عرفاً بگویند

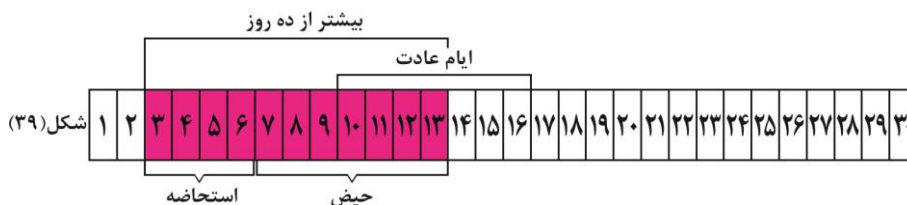
عادتش جلو افتاده خون ببیند و روی هم از ده روز بیشتر شود، روزهایی که در عادت خون دیده با چند روز پیش از آن که روی هم به مقدار عادت او شود حیض و روزهای قبل از آن را استحاضه قرار دهد. چه خون پیش از عادت نشانه‌های حیض را داشته باشد: (شکل ۳۷)

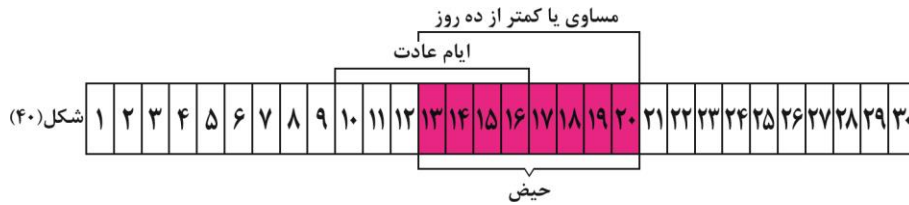
و چه خون پیش از عادت نشانه‌های حیض را نداشته باشد: (شکل ۳۸)

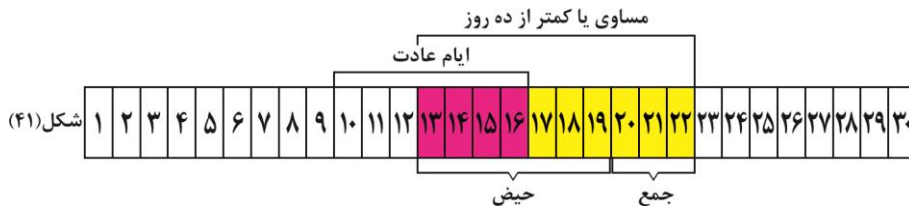
و همچنین اگر مقداری از ایام عادت را با چند روز پیش از عادت - بیشتر از مقداری که عرفاً بگویند عادتش جلو افتاده - با نشانه‌های حیض خون ببیند و روی هم از ده روز بیشتر شود، روزهایی که در عادت خون دیده با چند روز پیش از آن که روی هم به مقدار عادت او شود حیض و روزهای قبل از آن را استحاضه قرار دهد. (شکل ۳۹)

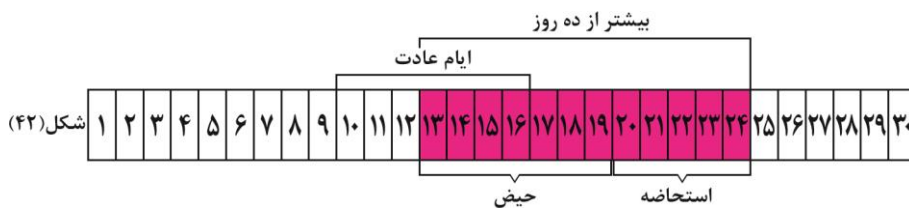
صورت سوم: اگر مقداری از روزهای عادت را با چند روز بعد از عادت خون ببیند و روی هم از ده روز بیشتر نشود، در صورتی که خون روزهای بعد از عادت نشانه‌های حیض را داشته باشد همه حیض است. (شکل ۴۰)

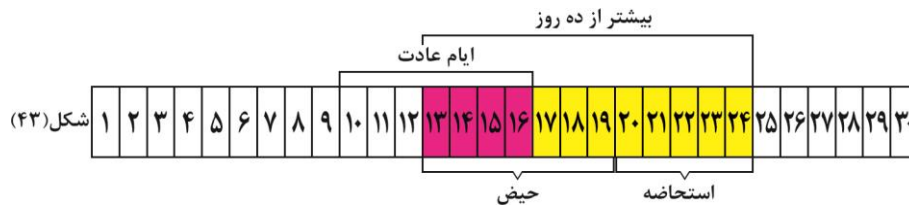
صورت چهارم: اگر مقداری از روزهای عادت را با چند روز بعد از عادت خون ببیند و روی هم از ده روز بیشتر نشود، و خون روزهای بعد از عادت نشانه‌های حیض را نداشته باشد، در این صورت باید مجموع روزهای عادت و بعد از عادت را که به اندازه عادت باشد حیض قرار دهد و در زاید بر آن تا ده روز - بنابر احتیاط واجب - جمع کند بین تروک حائض و اعمال مستحاضه. (شکل ۴۱)

صورت پنجم: اگر مقداری از روزهای عادت را با چند روز بعد از عادت خون ببیند و روی هم از ده روز بیشتر شود، به مقدار عادت را حیض و بقیه را استحاضه قرار دهد. چه خون بعد از عادت نشانه‌های حیض را داشته باشد: (شکل ۴۲)

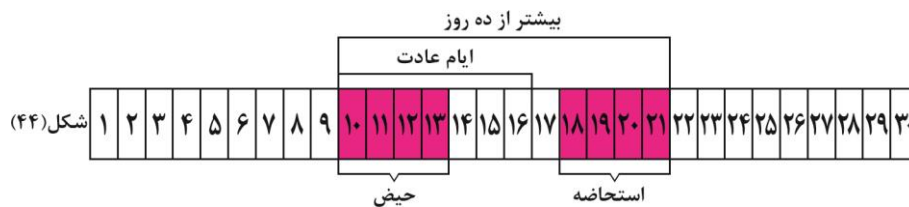

و چه خون بعد از عادت نشانه‌های حیض را نداشته باشد: (شکل ۴۳)

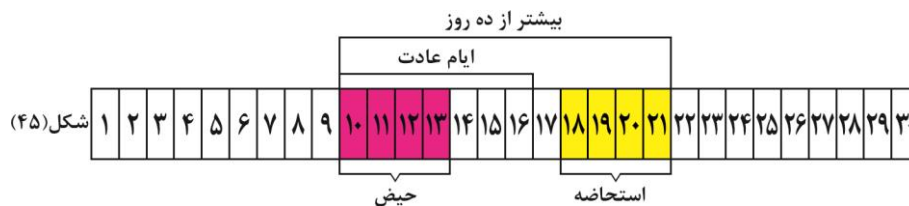

سؤال ۷۱ - اگر زنی که دارای عادت است در فاصله کمتر از ده روز دوبار خون ببیند و مجموع دو خون و پاکی وسط بیشتر از ده روز باشد چه وظیفه‌ای دارد؟
 جواب: این مسأله چند صورت دارد:

صورت اول: آن که تمام خونی که دفعه اول دیده در روزهای عادت باشد و خون دوم که بعد از پاک شدن می‌بیند در روزهای عادت او نباشد، در این صورت باید همه خون اول را حیض و خون دوم را استحاضه قرار دهد. چه خون دوم نشانه‌های حیض را داشته باشد: (شکل ۴۴)

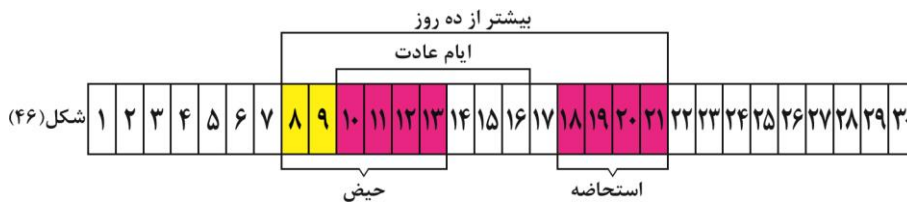

و چه خون دوم نشانه‌های حیض را نداشته باشد: (شکل ۴۵)

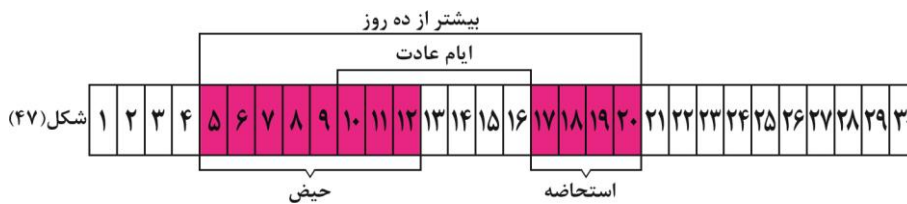

و همچنین است اگر مقداری از خون اول را در عادت و مقداری از آن را پیش از

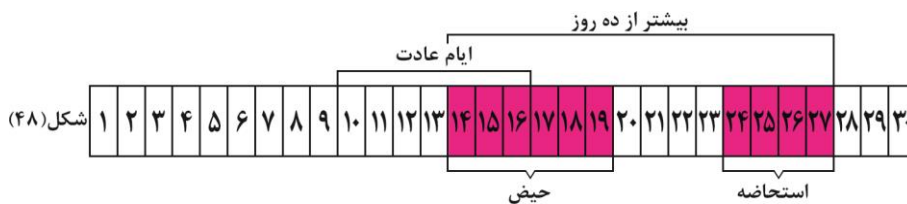
عادت به مقداری که عرفاً بگویند عادتش جلو افتاده ببیند، حتی اگر خون پیش از عادت نشانه‌های حیض را نداشته باشد. (شکل ۴۶)

و همچنین است اگر مقداری از خون اول را در عادت ببیند و مقداری از آن که خارج از وقت عادت است نشانه‌های حیض را داشته باشد، چه آن خون پیش از عادت باشد^(۱): (شکل ۴۷)

و چه آن خون بعد از ایام عادت باشد^(۲): (شکل ۴۸)

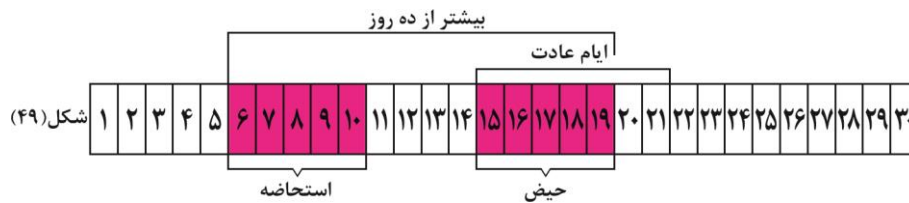

صورت دوم: آن که خون اول در روزهای عادت نباشد و تمام خون دوم در روزهای عادت باشد. در این صورت تمام خون دوم حیض و خون اول استحاضه

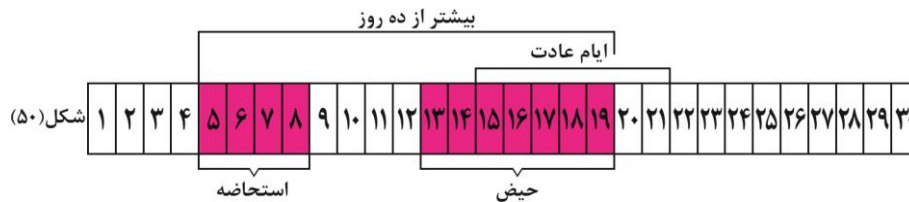
(۱) اگرچه به مقداری قبل از عادت است که عرفاً نمی‌گویند عادتش جلو افتاده است.

(۲) اگرچه به مقداری بعد از عادت است که عرفاً نمی‌گویند عادتش عقب افتاده است.

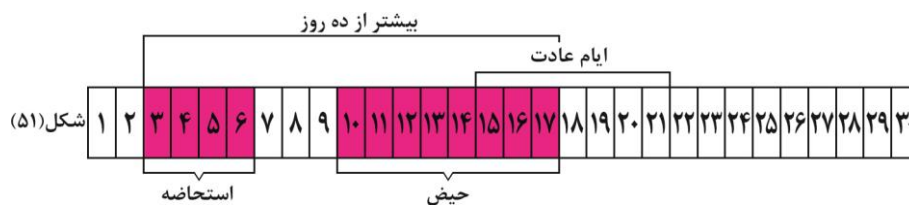
است. (شکل ۴۹)

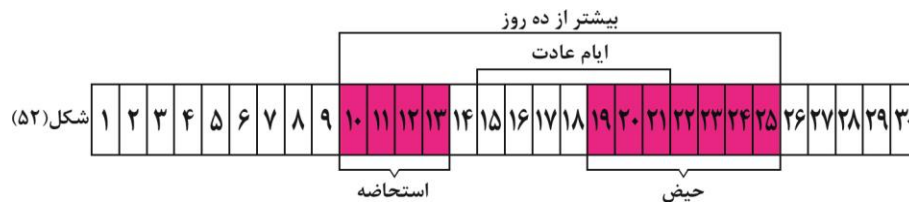
و همچنین است اگر مقداری از خون دوم در روزهای عادت و مقداری از آن قبل از عادت به مقداری که عرفا بگویند عادتش جلو افتاده باشد. (شکل ۵۰)

و همچنین است اگر مقداری از خون دوم در روزهای عادت و مقداری از آن قبل از عادت بیشتر از مقداری که عرفا بگویند عادتش جلو افتاده با نشانه‌های حیض باشد. (شکل ۵۱)

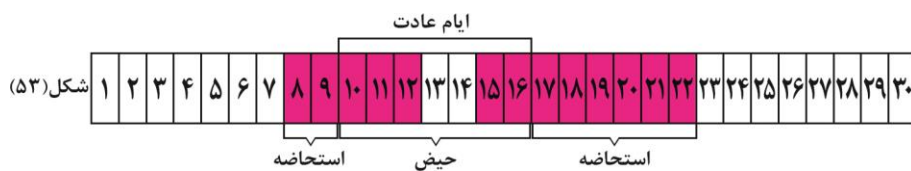

و همچنین است اگر مقداری از خون دوم در روزهای عادت و مقداری از آن بعد از عادت با نشانه‌های حیض باشد. (شکل ۵۲)

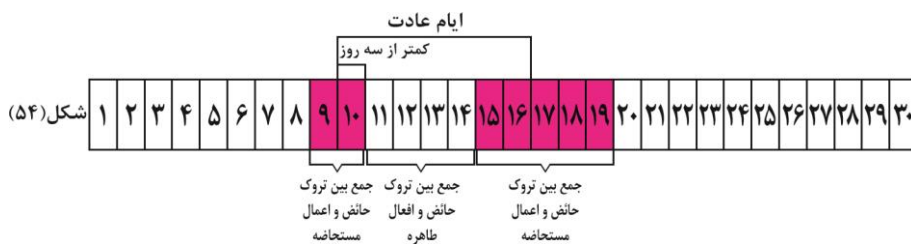

صورت سوم: آن که مقداری از خون اول و دوم در روزهای عادت باشد و خون

اولی که در روزهای عادت بوده از سه روز کمتر نباشد، در این صورت آن مقدار با پاکی وسط و مقداری از خون دوم که آن هم در روزهای عادت بوده و مجموع از ده روز بیشتر نباشد همه آنها حیض است، و مقداری از خون اول که پیش از روزهای عادت بوده و مقداری از خون دوم که بعد از روزهای عادت بوده استحاضه است، مثلاً اگر عادتش از دهم ماه تا شانزدهم بوده، در صورتی که یکماه از هشتم تا دوازدهم خون ببیند و دو روز پاک شود و بعد تا بیست و دوم خون ببیند، از دهم تا شانزدهم حیض است، و روز هشتم و نهم و همچنین از هفدهم تا بیست و دوم استحاضه است. (شکل ۵۳)

صورت چهارم: آن که مقداری از خون اول و دوم در روزهای عادت باشد، ولی خون اول که در روزهای عادت بوده از سه روز کمتر باشد، که باید در تمام دو خون جمع کند بین تروک حائض و اعمال مستحاضه، و در پاکی وسط جمع کند بین تروک حائض و افعال طاهره. (شکل ۵۴)

سؤال ۷۲ - زنی که عادت وقتیه و عددیه دارد اگر در وقت عادت خون نبیند

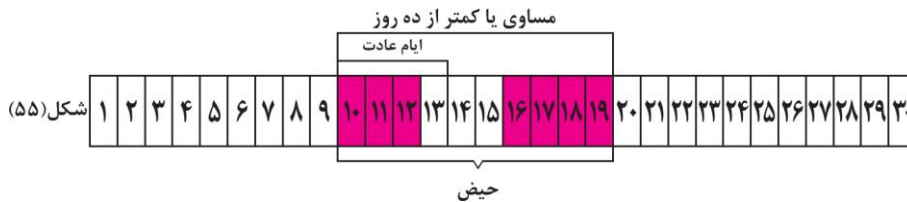
و در غیر آن وقت به شماره روزهای حیضش خون ببیند، چه وظیفه‌ای دارد؟

جواب: در صورتی که نشانه‌های حیض در آن باشد باید همان را حیض قرار دهد.

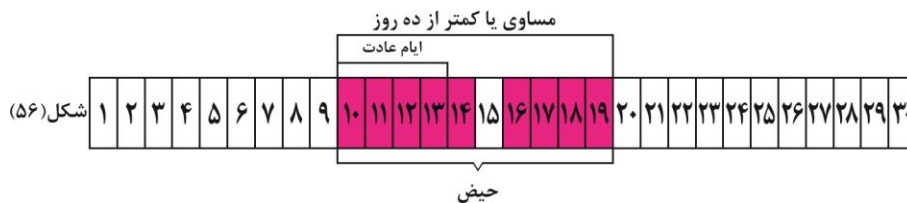
سؤال ۷۳ - زنی که عادت وقتیه و عددیه دارد، اگر در وقت عادت خود

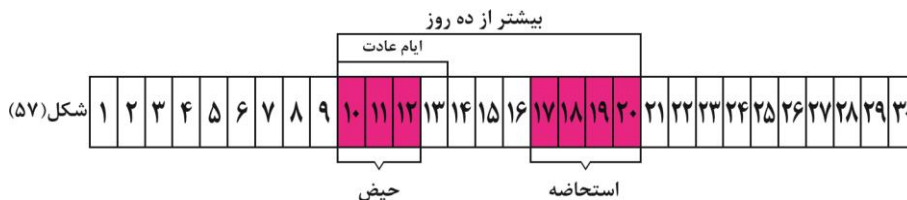
خون ببیند و از سه روز کمتر نباشد، ولی شماره روزهای آن کمتر یا بیشتر از روزهای عادت او باشد و بعد از پاک شدن دوباره به شماره روزهای عادت که داشته با نشانه‌های حیض خون ببیند، کدام را باید حیض قرار دهد؟
 جواب: چنانچه مجموع این دو خون با پاکی بین آنها از ده روز بیشتر نشود، همه را حیض قرار دهد، و در صورتی که بیشتر شود خونی را که در عادت دیده حیض، و خون دیگر را استحاضه قرار دهد. (شکل ۵۵)

در شکل (۵۵) عادت زن چهار روز است. خون اول سه روز (کمتر از روزهای عادت) و خون دوم چهار روز (به اندازه روزهای عادت) می‌باشد. و چون مجموع دو خون و پاکی وسط بیشتر از ده روز نشده، همه حیض است. (شکل ۵۶)

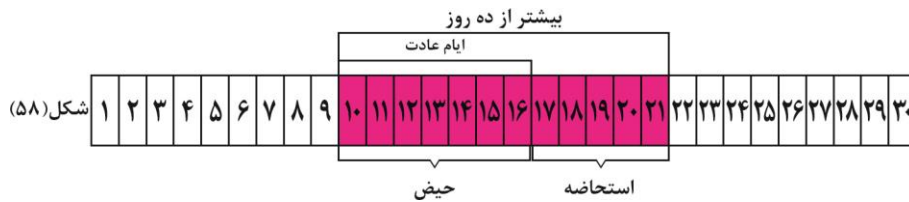
در شکل (۵۶) هم عادت زن چهار روز است. خون اول پنج روز (بیشتر از ایام عادت) و خون دوم چهار روز (به اندازه ایام عادت) و مجموع آن با پاکی وسط ده روز شده که همه آن ده روز حیض است. (شکل ۵۷)

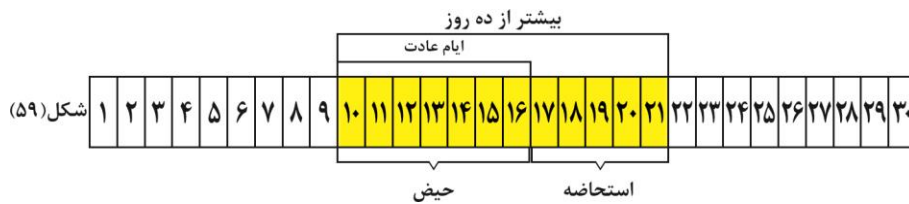
در شکل (۵۷) خون اول سه روز (کمتر از ایام عادت) و خون دوم چهار روز (به اندازه ایام عادت) است. و مجموع دو خون و پاکی وسط بیشتر از ده می باشد که در این صورت خون اول (که در روزهای عادت دیده) حیض و خون دوم استحاضه است و در روزهای وسط که خون ندیده زن پاک است و باید عبادت‌های خود را به جا آورد.

سؤال ۷۴ - زنی که عادت وقتیه و عدیدیه دارد، اگر بیشتر از ده روز خون ببیند چه وظیفه‌ای دارد؟

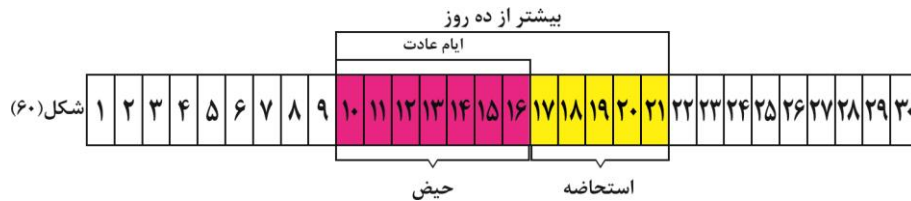
جواب: خونی که در روزهای عادت دیده - اگر چه نشانه‌های حیض را نداشته باشد - حیض است و خونی که بعد از روزهای عادت دیده - اگر چه نشانه‌های حیض را داشته باشد - استحاضه است. مثلاً زنی که عادت حیض او از دهم ماه تا شانزدهم است اگر از دهم تا بیست و یکم خون ببیند، هفت روز اول آن حیض و پنج روز بعد استحاضه می باشد. (شکل ۵۸)

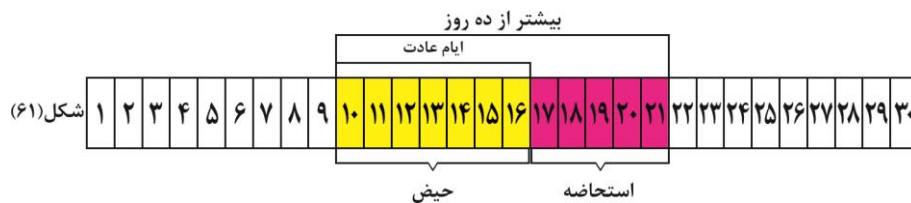
در شکل (۵۸) خون در هر دوازده روز نشانه‌های حیض را دارد.

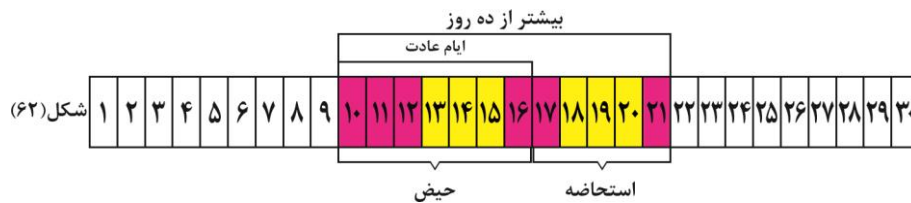
در شکل (۵۹) خون در هر دوازده روز بدون نشانه‌های حیض است.

در شکل (۶۰) خون در ایام عادت دارای نشانه‌های حیض و خون بعد از آن بدون نشانه‌های حیض است.

در شکل (۶۱) خون در ایام عادت بدون نشانه‌های حیض و خون بعد از آن با نشانه‌های حیض است.

در شکل (۶۲) بعضی از روزهای عادت و بعضی از روزهای بعد از آن دارای نشانه‌های حیض و بعضی از آن روزها بدون نشانه‌های حیض است.

۲- صاحب عادت وقتیه

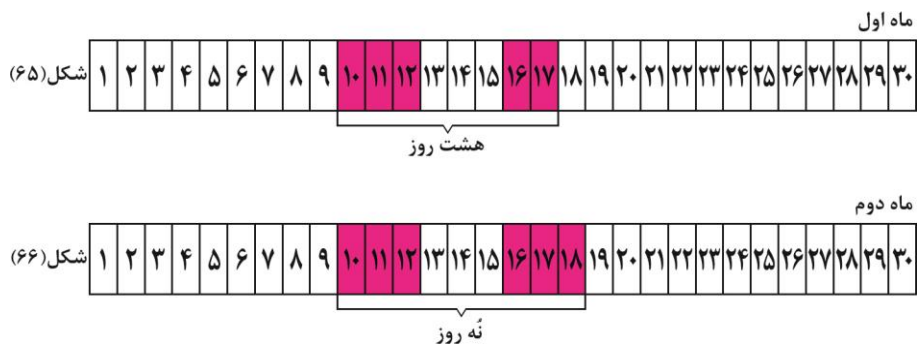
زنهایی که عادت وقتیه دارند دو دسته‌اند:

(اول) زنی که دو ماه پشت سر هم در وقت معین خون حیض ببیند و بعد از چند روز پاک شود، ولی شماره روزهای آن در هر دو ماه یک اندازه نباشد، مثل آن که دو ماه

پشت سر هم روز دهم ماه خون ببیند، ولی ماه اول روز پانزدهم و ماه دوم روز شانزدهم از خون پاک شود، که این زن باید دهم ماه را عادت حیض خود قرار دهد. (شکل ۶۳ و ۶۴)

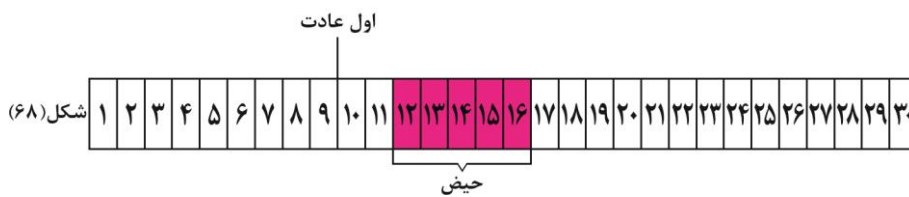
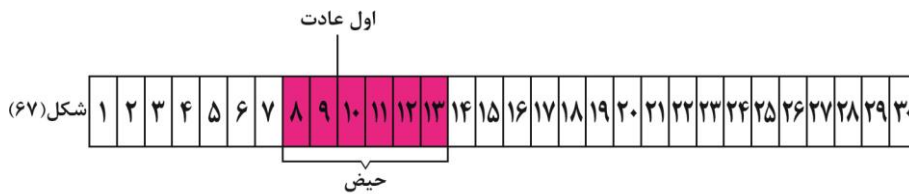

(دوم) زنی که دو ماه پشت سر هم در وقت معین سه روز یا بیشتر خون حیض ببیند و بعد پاک شود و دو مرتبه خون ببیند، و تمام روزهایی که خون دیده با روزهایی که در وسط پاک بوده از ده روز بیشتر نشود، ولی در ماه دوم کمتر یا بیشتر از ماه اول باشد، مثل آن که در ماه اول هشت روز و در ماه دوم نه روز باشد، که این زن هم باید روز دهم ماه را روز اول عادت حیض خود قرار دهد. (شکل ۶۵ و ۶۶)

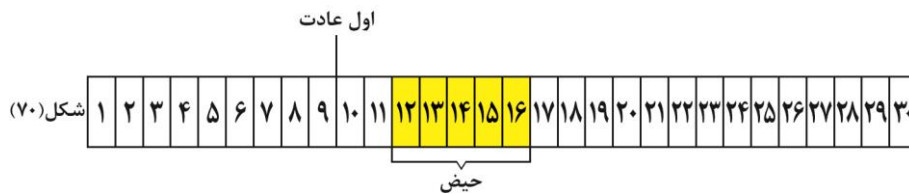
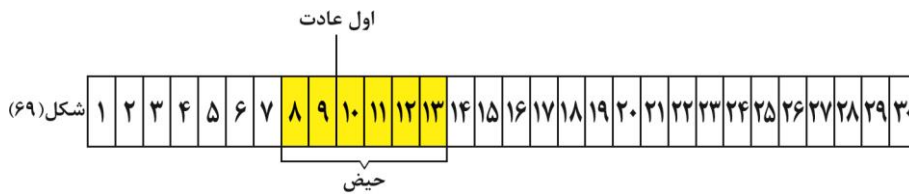

سؤال ۷۵ - زنی که عادت وقتی دارد اگر در وقت عادت خود یا جلوتر یا عقبتر از آن خون ببیند چه حکمی دارد؟

جواب: اگر به مقداری جلوتر که عرفا بگویند عادتش جلو افتاده یا به مقداری عقب‌تر از اول عادت که عرفا بگویند عادتش را عقب انداخته خون ببیند، اگرچه آن خون نشانه‌های حیض را نداشته باشد، باید به احکامی که برای زندهای حائض ذکر شد عمل نماید، و اگر بعد فهمید حیض نبوده، مثل آن که پیش از سه روز پاک شود، باید عبادت‌هایی را که به جا نیاورده قضا نماید.

در دو شکل (۶۷) و (۶۸) خون دیده شده دارای نشانه‌های حیض است.

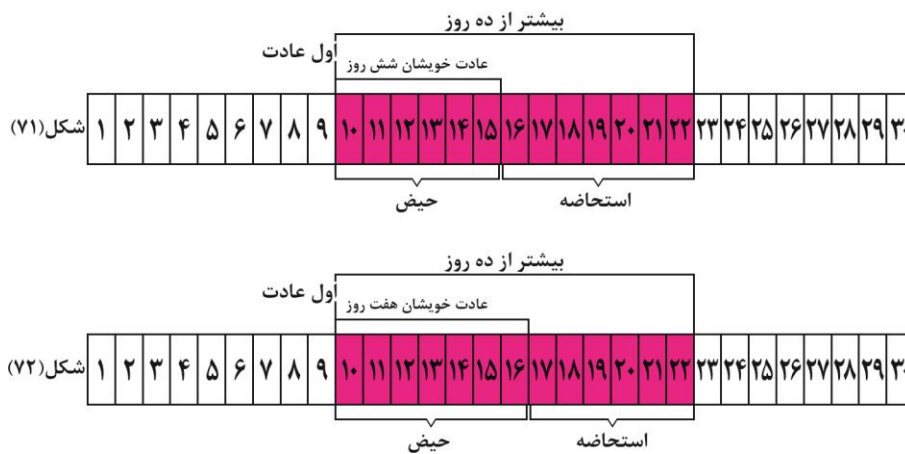

در دو شکل (۶۹) و (۷۰) خون دیده شده فاقد نشانه‌های حیض است.

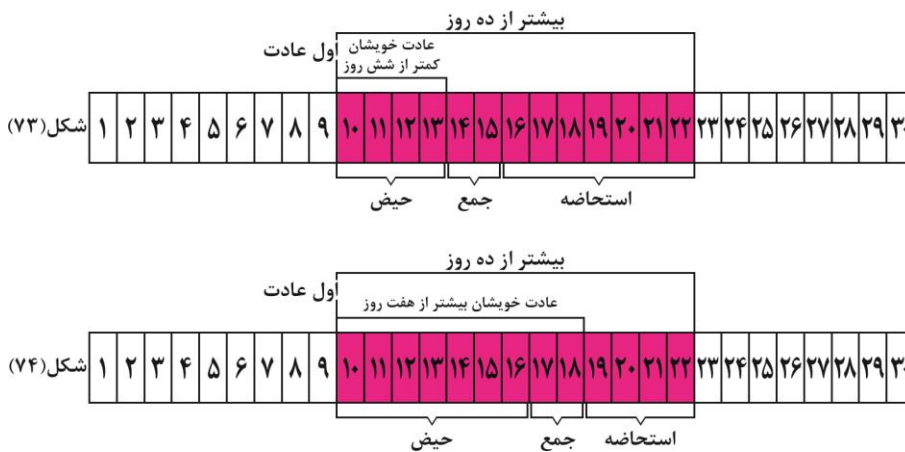
سؤال ۷۶ - زنی که عادت وقتیه دارد، اگر بیشتر از ده روز خون ببیند و نتواند حیض را به واسطه نشانه‌های آن تشخیص دهد، وظیفه او چیست؟

جواب: این مسأله چند صورت دارد:

صورت اول: عادت خویشان او به یک اندازه و شش یا هفت روز است، در این صورت باید شماره عادت خویشان خود را حیض قرار دهد، چه پدری باشند چه مادری، زنده باشند یا مُرده. (شکل ۷۱ و ۷۲)

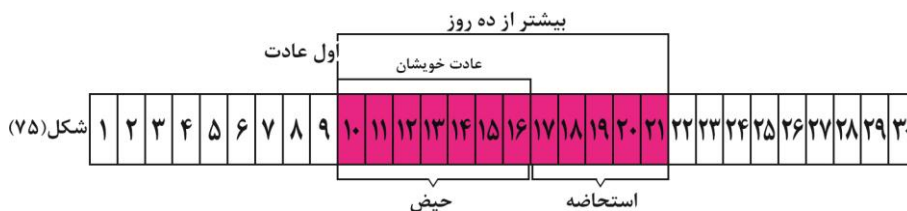

صورت دوم: اگر عادت خویشان او به یک اندازه باشد ولی کمتر از شش روز یا بیشتر از هفت روز باشد. در این صورت بنابر احتیاط واجب در مقدار تفاوت بین عادت آنها با شش یا هفت روز، جمع کند بین تروک حائض و افعال مستحاضه. (شکل ۷۳ و ۷۴)

صورت سوم: عادت خویشان او به یک اندازه نیست، مثل آن که عادت بعضی پنج روز و عادت بعضی دیگر هفت روز باشد، در این صورت نمی‌تواند عادت آنان را حیض خود قرار دهد. بلکه بنا بر احتیاط واجب در هر ماه از روزی که خون می‌بیند تا شش یا هفت روز را حیض و بقیه را استحاضه قرار دهد.

سؤال ۷۷ - زنی که عادت وقتی دارد و شماره عادت خویشان خود را حیض قرار می‌دهد، از چه روزی را باید حیض قرار بدهد؟ از اول عادت یا فرقی نمی‌کند.
جواب: باید روزی را که در هر ماه اول عادت او بوده اول حیض خود قرار دهد. مثلاً اگر از دهم ماه تا بیست و یکم خون دیده و عادت خویشان او هفت روز است، باید از دهم ماه تا شانزدهم را حیض و از هفدهم تا بیست و یکم را استحاضه قرار دهد، و نمی‌تواند مثلاً از دهم تا چهاردهم را استحاضه و از پانزدهم تا بیست و یکم را حیض قرار دهد. (شکل ۷۵)

سؤال ۷۸ - زنی که باید شماره عادت خویشان خود را حیض قرار دهد، چنانچه خویش نداشته باشد یا شماره عادت آنان مثل هم نباشد، وظیفه او چیست؟

جواب: بنا بر احتیاط واجب در هر ماه از روزی که خون می‌بیند تا شش یا هفت روز را حیض و بقیه را استحاضه قرار دهد.

۳- صاحب عادت عددیه

زنهایی که عادت عددیه دارند دو دسته‌اند:

(اول) زنی که شماره روزهای حیض او در دو ماه پشت سر هم یک اندازه باشد، ولی وقت خون دیدن او یکی نباشد که در این صورت هر چند روزی که خون دیده عادت او می‌شود. مثلاً اگر ماه اول از دهم تا شانزدهم، و ماه دوم از روز بیستم تا بیست و ششم خون ببیند، عادت او هفت روز می‌شود. (شکل ۷۶ و ۷۷)

ماه اول

شکل (۷۶)

۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

ماه دوم

شکل (۷۷)

۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

(دوم) زنی که دو ماه پشت سر هم سه روز یا بیشتر خون حیض ببیند و یک روز یا بیشتر پاک شود و دو مرتبه خون ببیند و وقت دیدن خون در ماه اول با ماه دوم فرق داشته باشد، که اگر تمام روزهایی که خون دیده و روزهایی که در وسط پاک بوده از ده روز بیشتر نشود و شماره روزهای آن هم در دو ماه به یک اندازه باشد، تمام روزهایی که خون دیده با روزهای وسط که پاک بوده عادت حیض او می‌شود. (شکل ۷۸ و ۷۹)

ماه اول

شکل (۷۸)

۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

ماه دوم

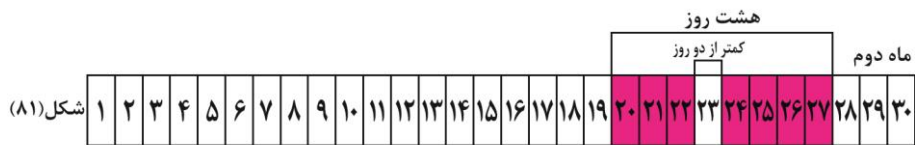
شکل (۷۹)

۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷	۱۸	۱۹	۲۰	۲۱	۲۲	۲۳	۲۴	۲۵	۲۶	۲۷	۲۸	۲۹	۳۰
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

و لازم نیست روزهایی که در وسط پاک بوده در هر دو ماه یک اندازه باشند، مثلاً اگر ماه اول از روز دهم تا دوازدهم خون ببیند و دو روز پاک شود و دوباره سه روز خون ببیند، و ماه دوم از بیستم تا بیست و دوم خون ببیند و دو روز یا کمتر یا بیشتر پاک شود و دوباره خون ببیند و روی هم هشت روز شود، عادت او هشت روز می‌شود.

شود. (شکل ۸۰ و ۸۱ و ۸۲)

و اگر در یک ماه هشت روز خون ببیند و در ماه دوم چهار روز خون دیده و پاک شود و دوباره خون ببیند و مجموع ایام خون با پاک‌ی وسط هشت روز باشد، عادت او هشت روز خواهد بود. (شکل ۸۳ و ۸۴)

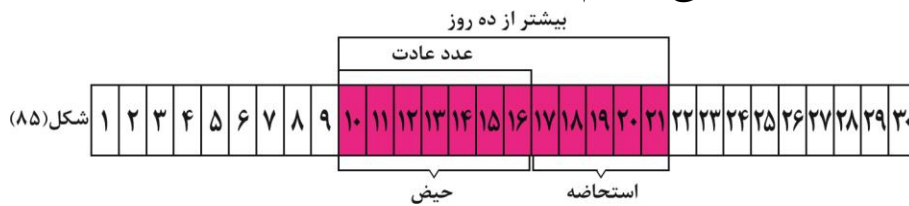
سؤال ۷۹ - اگر زنی که عادت عددیه دارد با نشانه‌های حیض کمتر یا بیشتر از شماره عادت خود خون ببیند چه حکمی دارد؟

جواب: این مسأله چند صورت دارد:

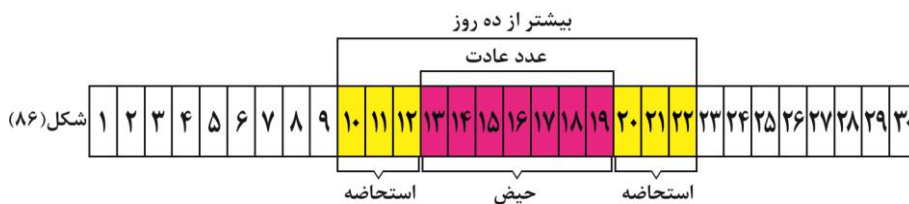
صورت اول: اگر از ده روز بیشتر نشود باید تمام آن را حیض قرار دهد.

صورت دوم: اگر از ده روز بیشتر شود و همه خونها به صفات حیض باشد، باید

از موقع دیدن خون به شماره روزهای عادتش حیض و بقیه را استحاضه قرار دهد. مثلاً اگر دوازده روز خون با نشانه‌های حیض دیده و شماره عادت او هفت روز است، هفت روز اول را حیض و پنج روز دوم را استحاضه قرار دهد. (شکل ۸۵)

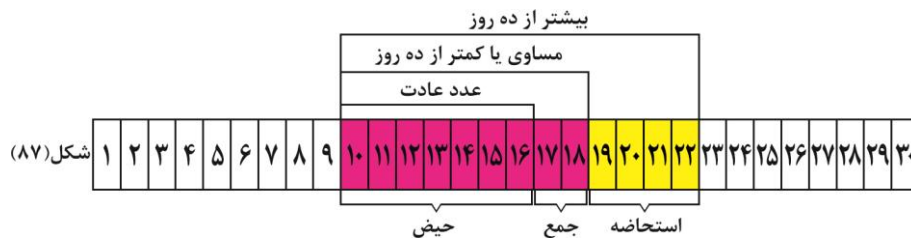

صورت سوم: اگر از ده روز بیشتر شود ولی خونهایی که دیده یک جور نباشد، بلکه چند روز از آن نشانه حیض و چند روز دیگر نشانه استحاضه داشته باشد، چنانچه شماره روزهایی که نشانه حیض دارد با شماره روزهای عادت او یک اندازه است، در این صورت باید همان روزها را حیض و بقیه را استحاضه قرار دهد. (شکل ۸۶)

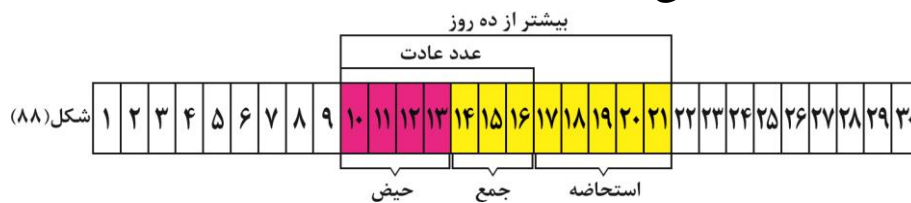

صورت چهارم: اگر از ده روز بیشتر شود و خونهایی که دیده یک جور نباشد، و شماره روزهایی که نشانه حیض دارد از شماره روزهای عادت او بیشتر شود، در این صورت فقط به اندازه روزهای عادت را حیض و در زاید بر آن که نشانه‌های حیض داشته باشد و بیشتر از ده روز نباشد بنا بر احتیاط جمع کند بین تروک حائض و افعال مستحاضه^(۱). (شکل ۸۷)

(۱) و روزهایی که نشانه حیض ندارد استحاضه است.

صورت پنجم: اگر از ده روز بیشتر شود و خونهایی که دیده یک جور نباشد، و شماره روزهایی که نشانه حیض دارد از سه روز بیشتر ولی از شماره روزهای عادت کمتر باشد، در این صورت همان روزها را حیض قرار دهد و در زاید آن تا مقدار عادت بنابر احتیاط واجب جمع کند بین تروک حائض و اعمال مستحاضه^(۱). (شکل ۸۸)

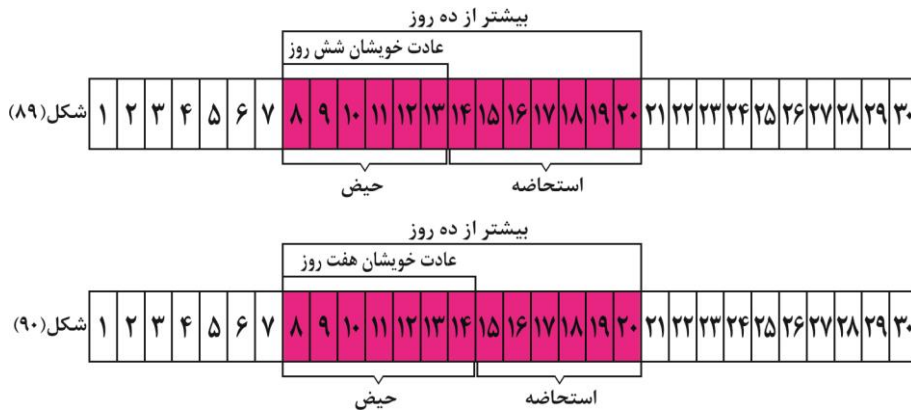
۴- مضطر به

یعنی زنی که چند ماه خون دیده ولی عادت معینی پیدا نکرده، یا عادتش به هم خورده و عادت دیگری پیدا نکرده است. این زن اگر بیشتر از ده روز خون ببیند دو صورت دارد^(۲):

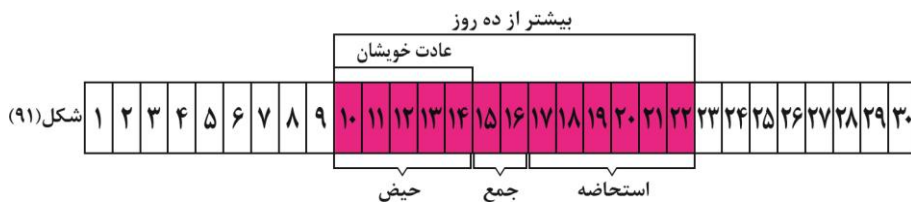
صورت اول: همه خونها دارای نشانه‌های حیض است، در این صورت اگر عادت خویشان او شش یا هفت روز است، همان را حیض و بقیه را استحاضه قرار دهد. (شکل ۸۹ و ۹۰)

(۱) و مابقی استحاضه است.

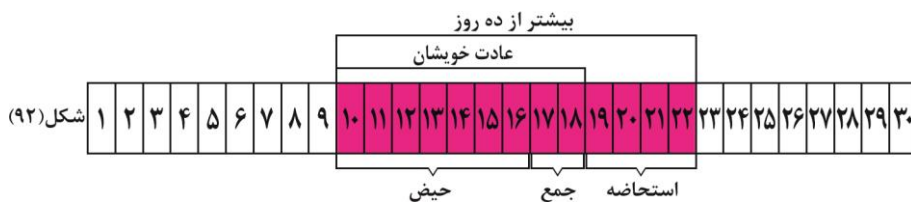
(۲) و اگر کمتر از ده روز خون دیده، به سؤال ۸۳ مراجعه شود.

و اگر عادت خویشان او کمتر از شش روز است - مثلاً پنج روز - همان را حیض قرار دهد، و بنابر احتیاط واجب در تفاوت بین شماره عادت آنان و شش یا هفت روز - که یک یا دو روز است - کارهایی که بر حائض حرام است ترک نماید و کارهای استحاضه را به جا آورد. (شکل ۹۱)

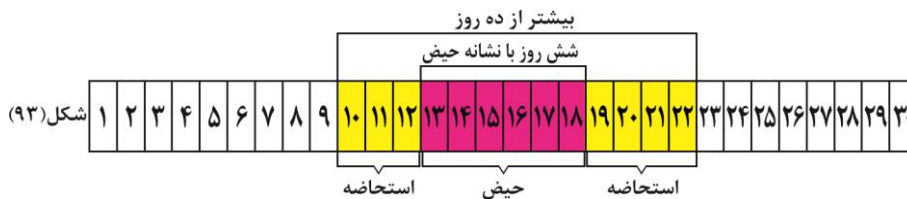

و اگر عادت خویشانش بیشتر از هفت روز - مثلاً نه روز است - شش یا هفت روز را حیض قرار دهد، و بنابر احتیاط واجب در تفاوت بین شش یا هفت و عادت آنان - که دو یا سه روز است - کارهایی را که بر حائض حرام است ترک نماید و کارهای استحاضه را به جا آورد. (شکل ۹۲)

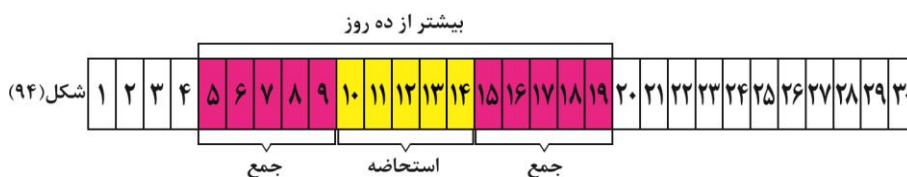

صورت دوم: چند روز از آن خون دارای نشانه‌های حیض و چند روز دیگر دارای نشانه‌های استحاضه است، در این صورت اگر خونی که نشانه حیض دارد کمتر از سه

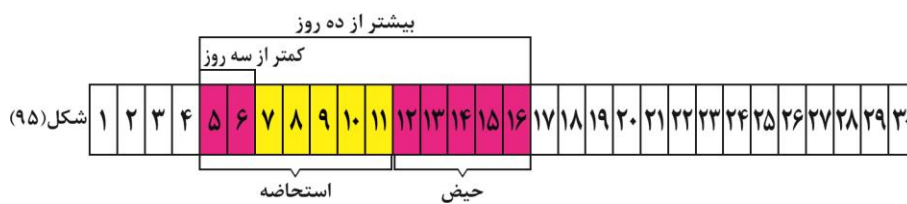
روز و بیشتر از ده روز نباشد، همه آن حیض است. (شکل ۹۳)

و اگر همه آن را که نشانه حیض دارد نشود حیض قرار دهد، مثل آن که پنج روز به نشانه‌های حیض و پنج روز به نشانه‌های استحاضه و پنج روز دوباره به نشانه‌های حیض بیند، پس اگر آن چه به نشانه‌های حیض است، بشود هر یک را حیض قرار دهد - به این که هر یک کمتر از سه روز و بیشتر از ده روز نباشد - باید در هر دو خون احتیاط کند به جمع بین تروک حائض و اعمال مستحاضه، و آنچه در وسط است و به نشانه‌های حیض نیست استحاضه قرار دهد. (شکل ۹۴)

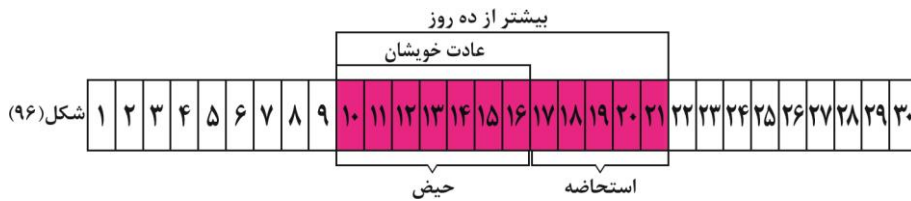
و اگر فقط یکی از آنها را بشود حیض قرار دهد - مثلاً یکی از دو خون کمتر از سه روز است - همان را حیض و بقیه را استحاضه قرار دهد. (شکل ۹۵)

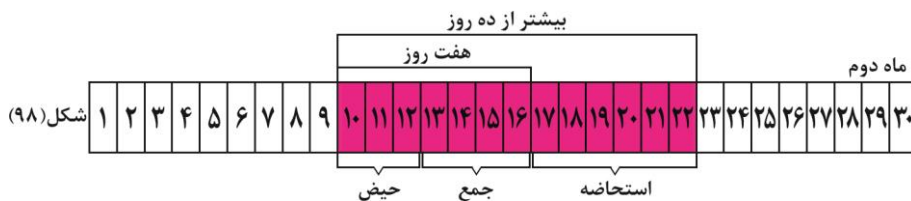
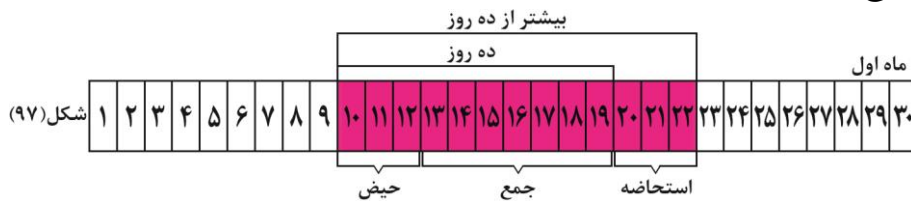
۵- مبتدئه

یعنی زنی که دفعه اول خون دیدن اوست.

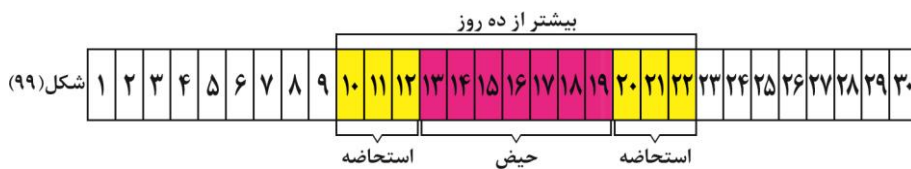
اگر این زن بیشتر از ده روز خون ببیند^(۱) و همه خونهایی که دیده دارای نشانه‌های حیض باشد، باید عادت خویشان خود را حیض و بقیه را استحاضه قرار دهد. (شکل ۹۶)

و اگر خویشی نداشته یا عادت خویشانش مختلف باشد، بنابر احتیاط واجب سه روز را حیض قرار دهد، و در ماه اول تا ده روز و در ماه‌های بعد تا شش یا هفت روز جمع کند بین تروک حائض و اعمال مستحاضه. (شکل ۹۷ و ۹۸)

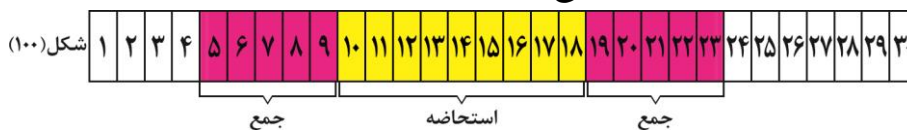

و اگر چند روز آن نشانه حیض و چند روز دیگر نشانه استحاضه داشته باشد، چنانچه خونی که نشانه حیض دارد کمتر از سه روز و بیشتر از ده روز نباشد، همه آنها حیض است. (شکل ۹۹)

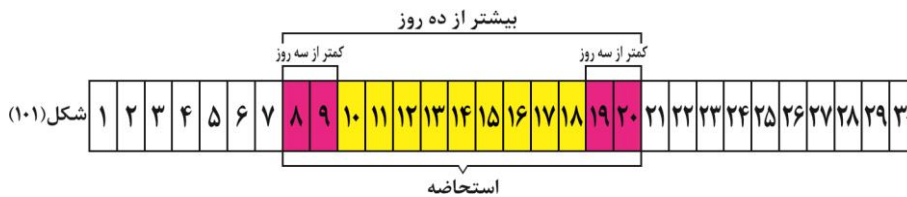

(۱) و اگر کمتر از ده روز خون دیده به سؤال ۸۳ مراجعه شود.

ولی اگر پیش از گذشتن ده روز از خونی که نشانه حیض دارد، دوباره خونی ببیند که آن هم نشانه خون حیض داشته باشد، مثل آن که پنج روز خون سیاه و نه روز خون زرد و دوباره پنج روز خون سیاه ببیند، باید خون وسط را استحاضه قرار دهد و در خون اول و آخر احتیاط کند به جمع بین تروک حائض و اعمال مستحاضه. (شکل ۱۰۰)

و اگر خونی که نشانه حیض دارد از سه روز کمتر باشد همه خونهایی که دیده استحاضه است. (شکل ۱۰۱)

۶- ناسیه^(۱)

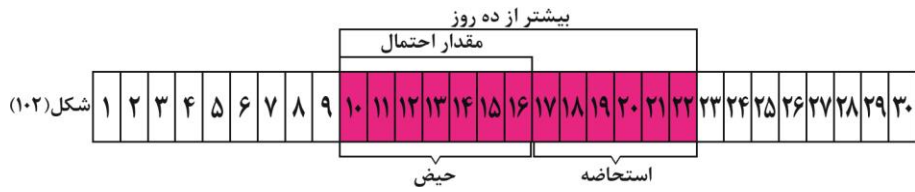
ناسیه بر سه قسم است:

۱- آن که فقط عادت عددیه داشته و فراموش کرده که در این صورت اگر خونی ببیند دارای صفات حیض و از سه روز کمتر و از ده روز بیشتر نباشد تمام آن حیض است.

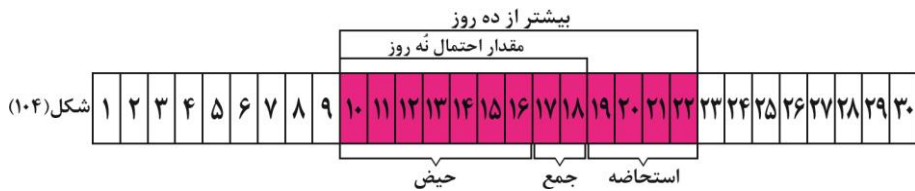
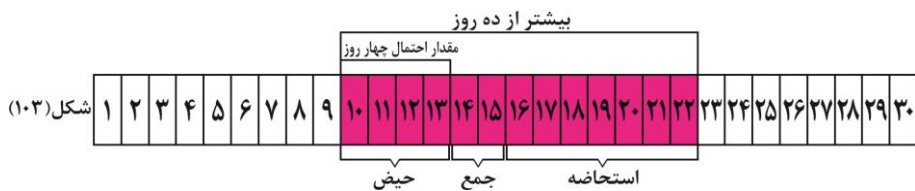
و اگر از ده روز بیشتر باشد تا مقداری که احتمال عادت می‌دهد باید حیض قرار

دهد. (شکل ۱۰۲)

(۱) فراموش کننده.

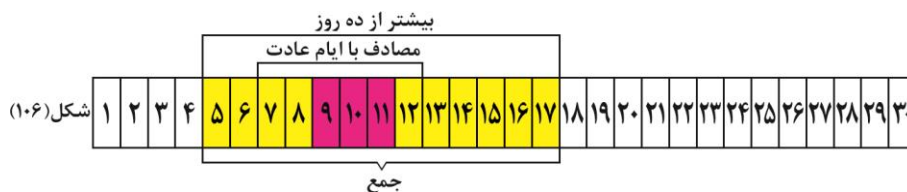
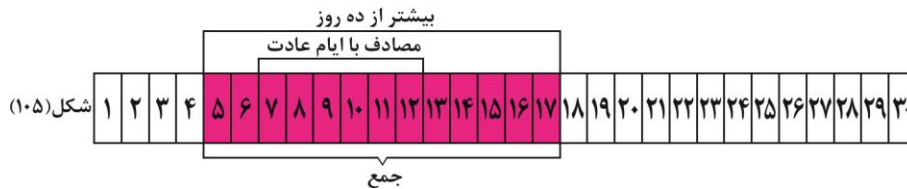

و اگر آن مقدار کمتر از شش یا بیشتر از هفت روز باشد بنا بر احتیاط واجب در تفاوت آن مقدار و شش یا هفت روز - که اختیار می‌کند - جمع کند بین تروک حائض و افعال مستحاضه. (شکل ۱۰۳ و ۱۰۴)

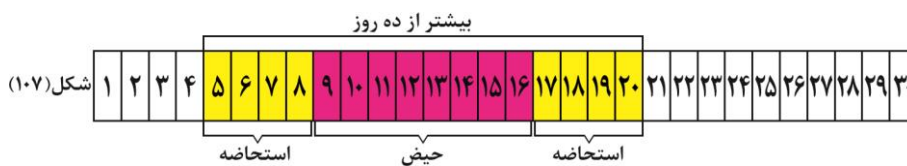

۲- آن که فقط عادت وقتیه داشته و فراموش کرده، که در این صورت اگر خونی ببیند دارای صفات حیض و از سه روز کمتر و از ده روز بیشتر نباشد تمام آن حیض است. و اگر از ده روز بیشتر باشد اگر بداند بعض آن خون مصادف با عادت است باید در تمام آن خون جمع کند بین تروک حائض و اعمال مستحاضه، هرچند تمام یا بعض آن خون به صفات حیض نباشد، و همچنین در فرضی که نداند ولی احتمال تصادف آن ایام را بدهد. (شکل ۱۰۵ و ۱۰۶)

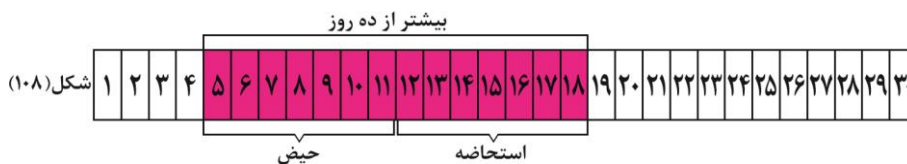

و اگر احتمال تصادف ندهد در صورتی که بعضی آن خون دارای صفات حیض و بعضی دارای صفات استحاضه باشد، آنچه دارای صفات حیض است اگر کمتر از سه روز و بیشتر از ده روز نباشد حیض و باقی استحاضه است. (شکل ۱۰۷)

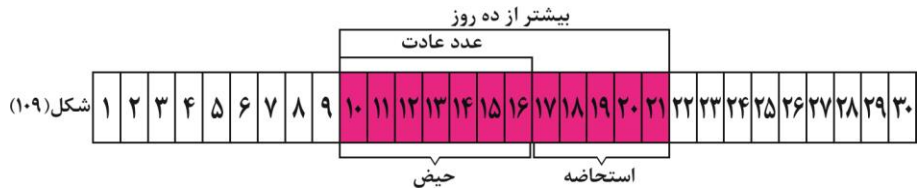
و در صورتی که تمام آن خون دارای صفات حیض باشد یا آنچه صفات حیض دارد بیشتر از ده روز باشد، شش یا هفت روز آن را حیض قرار داده و باقی استحاضه است. (شکل ۱۰۸)

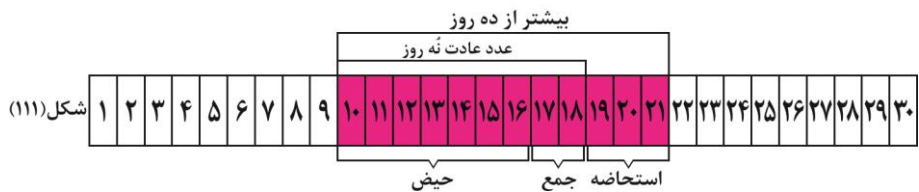
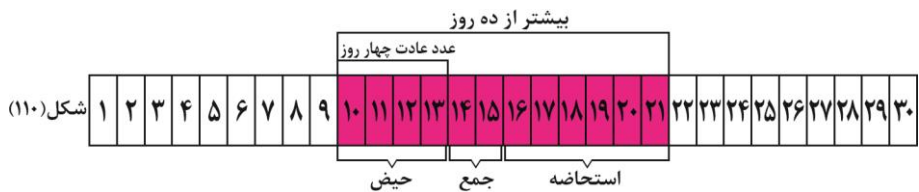
۳- آن که عادت وقتی و عددی هر دو را داشته، و این سه صورت دارد:

الف - آن که فقط وقت را فراموش کرده، و وظیفه او همان است که در قسم دوم گذشت، مگر این که خون دارای صفات بوده و بداند مصادف با ایام عادت نیست و از ده روز بیشتر باشد، که در این صورت اگر عادت او شش یا هفت روز است همان را

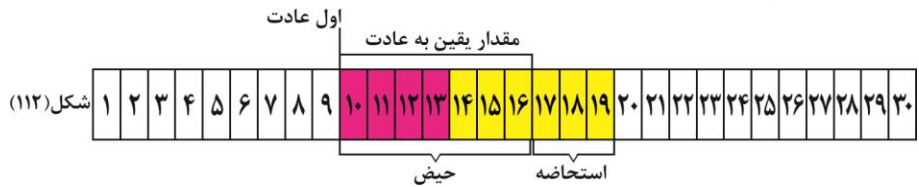
حیض قرار می‌دهد. (شکل ۱۰۹)

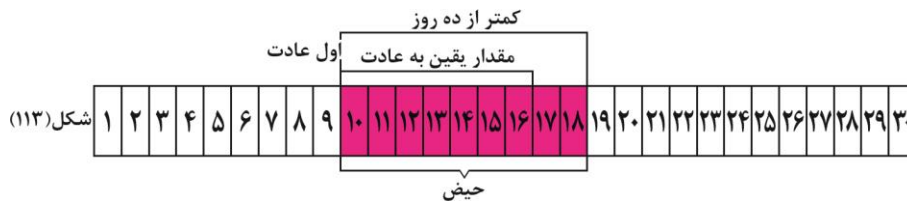

و اگر عادت او کمتر از شش یا بیشتر از هفت روز است، بنا بر احتیاط واجب در تفاوت آن مقدار و شش یا هفت روز - که اختیار می‌کند - جمع کند بین تروک حائض و اعمال مستحاضه، و بقیه را استحاضه قرار دهد. (شکل ۱۱۰ و ۱۱۱)

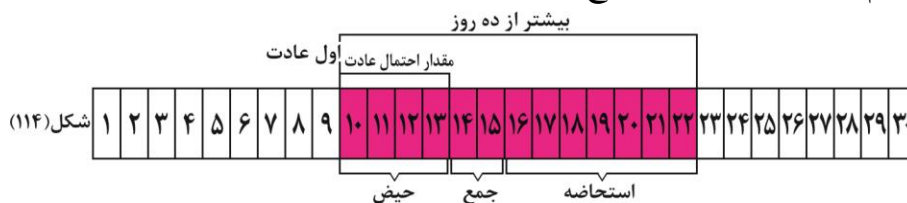
ب - آن که فقط عدد را فراموش کرده، در این صورت آن چه در وقت دیده تا مقداری که یقین دارد از عادت کمتر نیست حیض است هر چند نشانه‌های حیض را نداشته باشد، و در زاید از آن اگر با نشانه‌های حیض بوده و با خون قبل بیشتر از ده روز نباشد هم حیض است. (شکل ۱۱۲ و ۱۱۳)

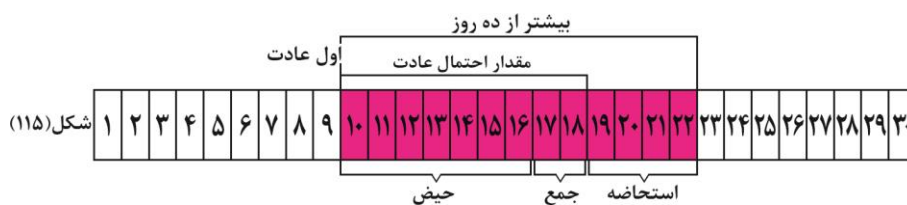

در شکل (۱۱۳) خون روزهای بعد از مقدار یقین به عادت دارای نشانه‌های حیض است و چون مجموع روزها از ده روز بیشتر نشده، همه حیض است. ولی در شکل (۱۱۲) چون خون مازاد بر مقدار یقین به عادت، صفات حیض را نداشت، استحاضه حساب می‌شود.

و اگر مقدار زاید با خون قبل بیشتر از ده روز باشد، چنانچه مقداری که احتمال می‌دهد عادت به آن مقدار باشد کمتر از شش روز است، آن مقدار را حیض و تا روز ششم یا هفتم - که اختیار می‌کند - جمع کند بین تروک حائض و اعمال مستحاضه. (شکل ۱۱۴)

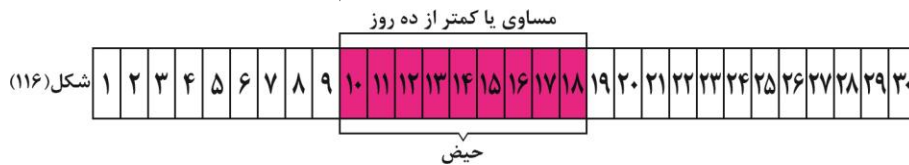
و اگر مقداری که احتمال می‌دهد عادت باشد بیشتر از هفت روز است، تا روز ششم یا هفتم - که اختیار می‌کند - حیض، و از آنچه اختیار کرده تا آن مقدار که از ده روز نگذرد، همان احتیاط مراعات شود^(۱). (شکل ۱۱۵)

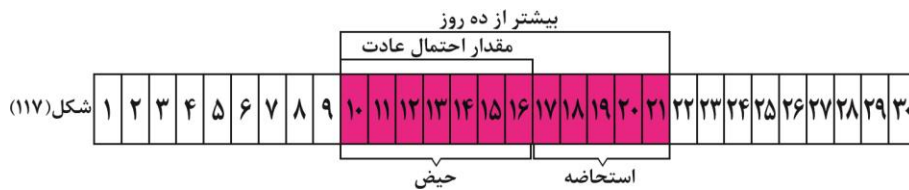
ج - آن که وقت و عدد هر دورا فراموش کرده، در این صورت اگر خونی که دیده با

(۱) یعنی جمع کند بین تروک حائض و اعمال مستحاضه.

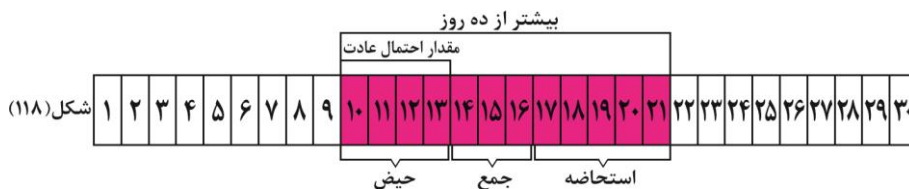
صفات بوده و از سه روز کمتر و از ده روز بیشتر نبوده تمام آن حیض است. (شکل ۱۱۶)

و اگر بیشتر از ده روز باشد و بداند مصادف با ایام عادت نیست، چنانچه مقداری که احتمال عادت می‌دهد، شش یا هفت روز است، آن را حیض و بقیه را استحاضه قرار دهد. (شکل ۱۱۷)

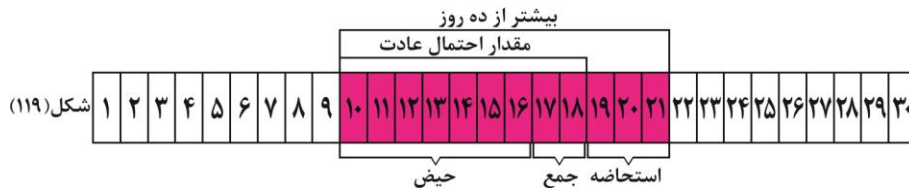

و اگر (مقدار احتمال عادت) کمتر از شش روز باشد آن مقدار را حیض و تا روز ششم یا هفتم - که اختیار می‌کند - احتیاط واجب مراعات وظایف حائض و مستحاضه است. (شکل ۱۱۸)

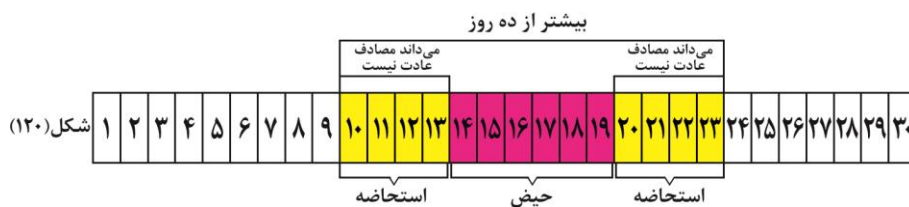

و اگر (مقدار احتمال عادت) بیشتر از هفت روز باشد تا روز ششم یا هفتم - که اختیار می‌کند - حیض، و از آنچه اختیار کرده تا آن مقدار که از ده روز نگذرد، همان احتیاط مراعات شود^(۱). (شکل ۱۱۹)

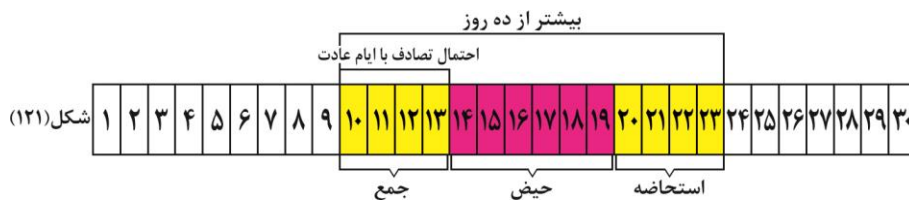
(۱) یعنی جمع کند بین تروک حائض و اعمال مستحاضه.

و اگر صفات خون مختلف باشد - یعنی بعضی به صفت حیض و بعضی به صفت استحاضه باشد - خونی را که به صفت حیض دیده و از سه روز کمتر و از ده روز بیشتر نبوده حیض، و خونی را که به صفت استحاضه دیده اگر بدانند مصادف با عادت نبوده استحاضه است. (شکل ۱۲۰)

و اگر احتمال تصادف آن را بدهد باید احتیاط کند به ترتیب آثار حیض و استحاضه. (شکل ۱۲۱)

سؤال ۸۰ - زنی که عادت وقتی ندارد - چه مبتدئه، چه مضطر به و چه زنی که فقط عادت عددیه دارد - و یا وقت عادت خود را فراموش کرده، چنانچه خون با نشانه حیض ببیند وظیفه او چیست؟ آیا باید از همان لحظه دیدن خون عبادتهای خود را ترک کند یا باید تا سه روز صبر نماید؟

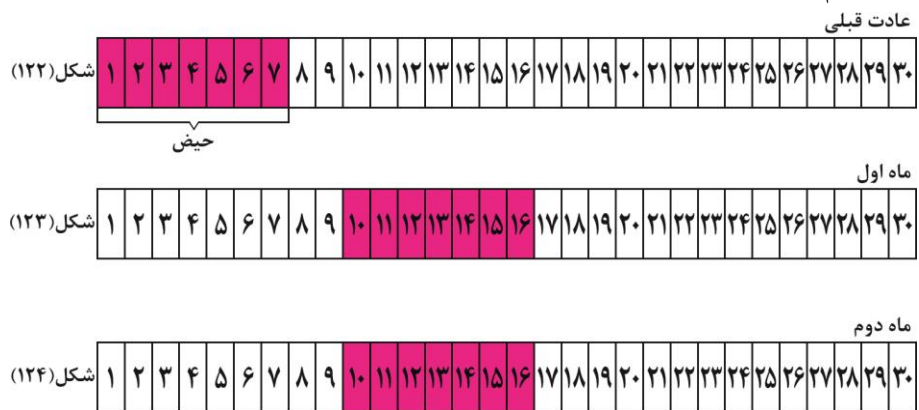
جواب: باید از همان لحظه عبادت را ترک کند، و چنانچه بعد بفهمد حیض نبوده، باید عبادتهایی را که به جا نیاورده قضا نماید. و اگر خونی ببیند که نشانه‌های حیض را نداشته باشد، باید عبادت را به جا آورد، مگر ناسیه در صورتی که یقین به تحقق عادت

پیدا کند، که تا احتمال بقای عادت را می‌دهد باید عبادت را ترک کند.

عوض شدن عادت

سؤال ۸۱ - زنی که دارای عادت است چگونه عادت او عوض می‌شود؟

جواب: اگر دو ماه پشت سر هم بر خلاف عادت خود خونی ببیند که وقت آن یا شماره روزهای آن یا هم وقت و هم شماره روزهای آن یکی باشد، عادتش برمی‌گردد به آنچه که در این دو ماه دیده است. مثلاً اگر از روز اول ماه تا هفتم خون می‌دیده و پاک می‌شده، چنانچه دو ماه از دهم تا شانزدهم خون ببیند و پاک شود، از دهم تا شانزدهم عادت او می‌شود. (شکل ۱۲۲ و ۱۲۳ و ۱۲۴)

دوبار خون در یک ماه

سؤال ۸۲ - زنی که معمولاً ماهی یک مرتبه خون می‌بیند، اگر در یک ماه دو

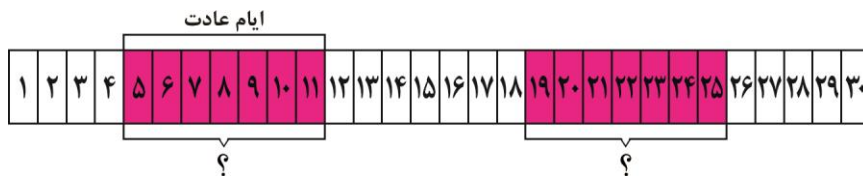
مرتبه خون ببیند چه وظیفه‌ای دارد؟

جواب: اگر هر دو نشانه‌های حیض را داشته باشد، چنانچه روزهایی که در وسط

پاک بوده از ده روز کمتر نباشد باید هر دو را حیض قرار دهد. (شکل ۱۲۵)

سؤال ۸۳ - اگر خانمی مثلاً هفت روز با صفات حیض خون ببیند و هفت روز پاک شود و دوباره هفت روز با صفات حیض خون ببیند. کدام خون حیض حساب می شود؟

جواب: چند حالت دارد:

حالت اول: اگر صاحب عادت وقتیه و عددیه در وقت عادت خود خون دیده و در کمتر از ده روز فاصله دوباره خون ببیند، خون دوم تماماً استحاضه است.

حالت دوم: اگر صاحب عادت وقتیه در وقت عادت خود خون دیده و در کمتر از ده روز فاصله دوباره خون ببیند، خون دوم تماماً استحاضه است.

حالت سوم: اگر صاحب عادت عددیه باشد بنا بر احتیاط واجب در هر دو خون جمع کند بین تروک حائض و اعمال مستحاضه.

حالت چهارم: اگر مضطر به باشد بنا بر احتیاط واجب در هر دو خون جمع کند بین تروک حائض و اعمال مستحاضه.

سؤال ۸۴ - چنانچه حائض قبل از ده روز پاک شود باید غسل کند یا باید تا ده روز صبر نماید؟

جواب: اگر بداند در باطن^(۱) خون نیست، باید برای عبادت‌های خود غسل کند،

(۱) داخل فرج.

اگرچه گمان داشته باشد که پیش از تمام شدن ده روز دوباره خون می‌بیند، ولی اگر یقین داشته باشد که پیش از تمام شدن ده روز دوباره خون می‌بیند، نباید غسل کند. و اگر احتمال دهد که در باطن خون هست، باید احتیاط کند یا قدری پنبه داخل فرج^(۱) نماید و کمی صبر کند و بیرون آورد، پس اگر پاک بود غسل کند و عبادت‌های خود را به جا آورد، و اگر پاک نبود - اگرچه به آب زرد رنگی هم آلوده باشد - چنانچه در حیض عادت ندارد^(۲) یا عادت او ده روز است، باید صبر کند که اگر پیش از ده روز پاک شد غسل کند، و اگر سر ده روز پاک شد یا خون او از ده روز گذشت، سر ده روز غسل نماید.

و اگر عادتش کمتر از ده روز است، در صورتی که بداند پیش از تمام شدن ده روز یا سر ده روز پاک می‌شود نباید غسل کند، و اگر احتمال می‌دهد که خون او از ده روز می‌گذرد، واجب است یک روز عبادت را ترک کند، و بعد می‌تواند اعمال مستحاضه را به جا آورد، و احتیاط مستحب این است که تا روز دهم بین تروک حائض و اعمال مستحاضه جمع کند، و این حکم مختص زنی است که قبل از عادت مستمره الدم نبوده، وگرنه باید ایام عادتش را حیض و بقیه را استحاضه قرار دهد.

سؤال ۸۵ - اگر زنی به گمان این که حیض نیست عبادت‌های خود را به جا آورد و بعد بفهمد حیض بوده وظیفه چیست؟
جواب: چنانچه آن روزها را روزه گرفته باشد باید قضا نماید.^(۳)

(۱) **هشدار!** این روش برای دختران پیشنهاد نمی‌شود، بلکه احتیاط کنند به جمع بین تروک حائض و اعمال مستحاضه.

(۲) مثل مضطر به و مبتدئه.

(۳) مثلاً در ماه رمضان خیال کرده که پاک است و نماز خوانده و روزه گرفته است ولی بعد بفهمد حیض بوده است. در این صورت نمازش قضا ندارد ولی روزه‌هایش را باید قضا نماید.

غسل نفاس

خونی که مادر بعد از ولادت بچه - از جهت ولادت - می بیند اگر پیش از ده روز یا سرده روز قطع شود، خون نفاس است^(۱)، و همچنین است - بنابر احتیاط واجب - خونی که با اولین جزء بچه بیرون بیاید، و زن را در حال نفاس، نفساء می گویند.

خون سقط جنین

سؤال ۸۶ - اگر زنی سقط جنین کرده باشد، خونی که بعد از سقط جنین بیرون می آید آیا نفاس حساب می شود؟

جواب: لازم نیست خلقت بچه تمام شده باشد، بلکه اگر ناتمام نیز باشد - در صورتی که عرفاً بگویند زاییده است - خونی که تا ده روز ببیند خون نفاس است، و در صورت شک در صدق زاییدن به نظر عرف، آن خون محکوم به احکام نفاس نیست.

شک در صدق زاییدن

سؤال ۸۷ - اگر جنین در مرحله ای سقط شود که شک داریم، صدق زاییدن

---

(۱) ولی خانمهایی که به روش سزارین بچه آنها متولد می شود، بنابر احتیاط واجب کارهایی را که برزن نفساء حرام است ترک نمایند و کارهایی را که بر مستحاضه واجب است انجام دهند.

می کند یا نه (مثلاً یک ماهه تا دو ماهه)، وظیفه زن در این مورد نسبت به خون نفاس چیست؟

جواب: بنا بر احتیاط واجب کارهایی را که بر نفاس حرام است ترک کند و کارهایی را که بر مستحاضه واجب است انجام دهد، تا زمانی که خونریزی او به حالت طبیعی برگردد.

حد نفاس

سؤال ۸۸ - حد اقل و حداکثر نفاس چقدر است؟

جواب: ممکن است خون نفاس یک آن بیشتر نیاید، ولی بیشتر از ده روز نمی شود.

سؤال ۸۹ - زنی که خون نفاس دیده چه احکامی دارد؟

جواب:

- ۱- رساندن جایی از بدن به خط قرآن و اسم مبارک ذات خداوند متعال و سایر اسماء حُسنی^(۱) بر او حرام است.
- ۲- بنا بر احتیاط واجب کارهایی که بر حائض حرام است بر او نیز حرام می باشد.
- ۳- آنچه بر حائض واجب است بر او نیز واجب است.
- ۴- طلاق دادن او باطل است.
- ۵- نزدیکی کردن با او حرام است، ولی اگر شوهرش با او نزدیکی کند کفاره ندارد.

زمان غسل

سؤال ۹۰ - زنی که خون نفاس دیده چه وقتی باید غسل کند؟

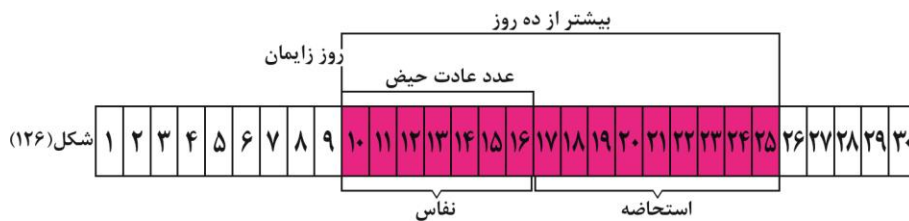
(۱) مثل رحمن و رحیم.

جواب: وقتی از خون نفاس پاک شد به طوری که در باطن فرج هم خون نباشد.

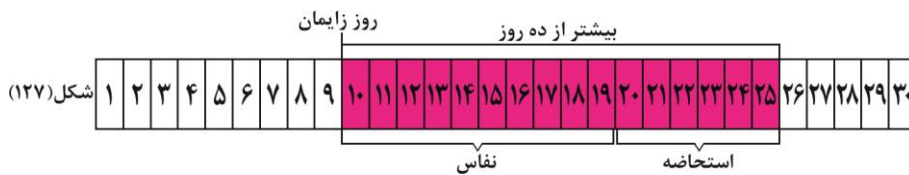
خون بیشتر از ده روز

سؤال ۹۱ - اگر خون نفاس از ده روز بگذرد چه حکمی دارد؟

جواب: چنانچه آن زن در حیض عادت دارد، به اندازه روزهای عادت او نفاس و بقیه استحاضه است. (شکل ۱۲۶)

و اگر عادت ندارد تا ده روز نفاس و بقیه استحاضه می باشد. (شکل ۱۲۷)

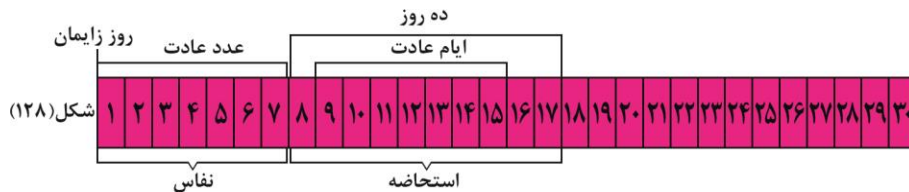

یکماه خون

سؤال ۹۲ - اگر زنی که در حیض عادت دارد، بعد از زاییدن تا یک ماه یا

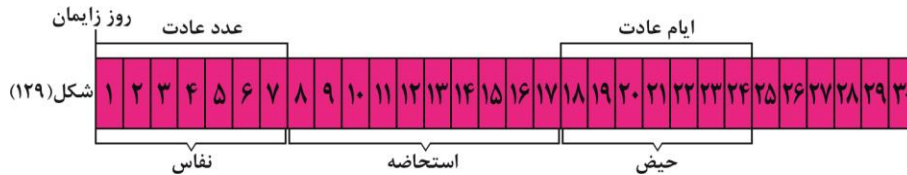
بیشتر پی در پی خون ببیند، چه وظیفه ای دارد؟

جواب: به اندازه روزهای عادت او نفاس است، و خونی که بعد از نفاس تا ده روز می بیند - اگر چه در روزهای عادت ماهیانه اش باشد - استحاضه است. (شکل ۱۲۸)

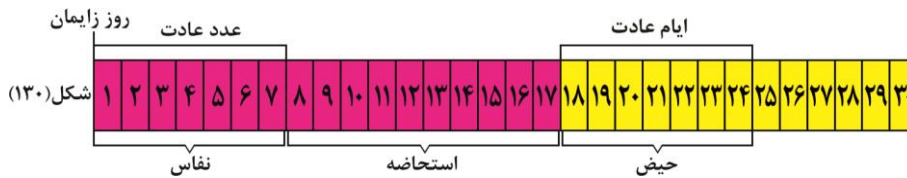

و بعد از گذشتن آن ده روز که استحاضه است، اگر خونی را که می بیند در روزهای

عادتش باشد حیض است، چه نشانه‌های حیض را داشته باشد: (شکل ۱۲۹)

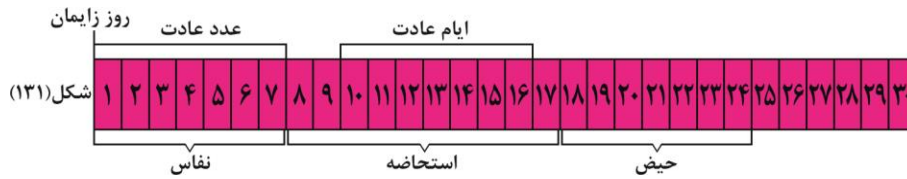

و چه نشانه‌های حیض را نداشته باشد: (شکل ۱۳۰)

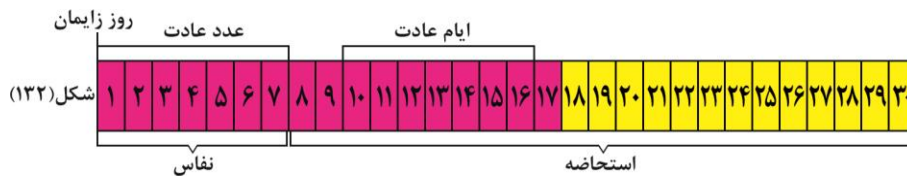
و همچنین است اگر در روزهای عادتش نباشد ولی نشانه‌های حیض را داشته

باشد: (شکل ۱۳۱)

و اما اگر نه در روزهای عادتش باشد و نه نشانه‌های حیض را داشته باشد،

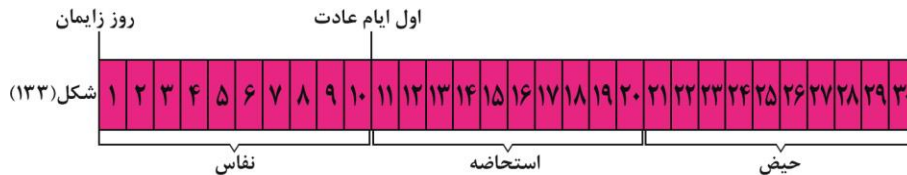
استحاضه است. (شکل ۱۳۲)

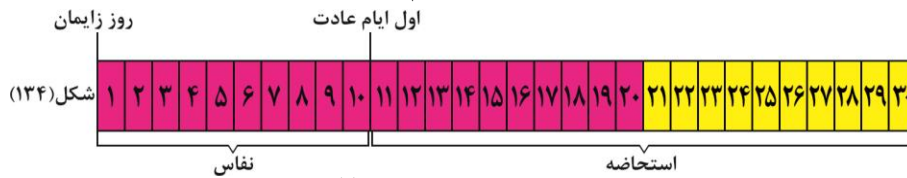
و زنی که در حیض عادت عددیه ندارد، اگر بعد از زایمان تا یکماه و یا بیشتر پی

در پی خون بیند ده روز اول نفاس و ده روز دوم استحاضه می‌باشد، و خونی که بعد

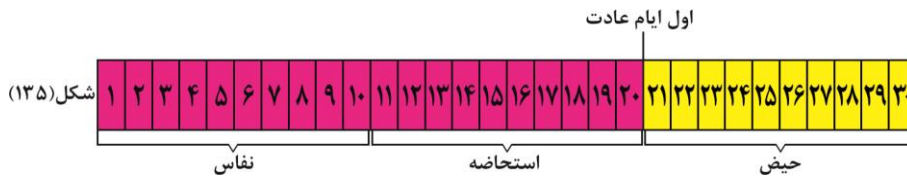
از آن می‌بیند اگر نشانه حیض را داشته باشد حیض است. (شکل ۱۳۳)

و اگر نشانه‌های حیض را نداشته باشد آن هم استحاضه می‌باشد. (شکل ۱۳۴)

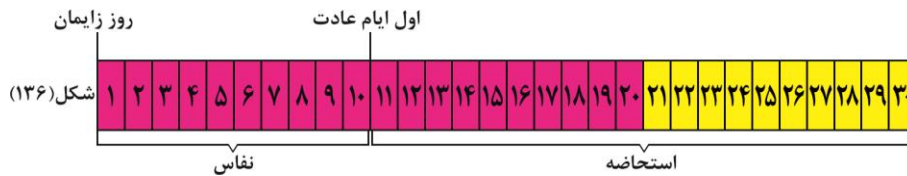

و همچنین چنانچه در حیض عادت عددیه ندارد^(۱) و بعد زایمان تا یکماه و یا بیشتر پی در پی خون ببیند اگر خونی که بعد از بیست روز از زایمان می‌بیند در وقت عادتش باشد حیض است، اگر چه نشانه‌های حیض را نداشته باشد. (شکل ۱۳۵)

و چنانچه نه در ایام عادت باشد و نه با نشانه‌های حیض، آن هم استحاضه است.

(شکل ۱۳۶)

(۱) ولی عادت وقتیه داشته باشد.

غسل مس میت

سؤال ۹۳ - مادری بچه مرده به دنیا آورده است، آیا غسل مس میت دارد؟
جواب: اگر بچه چهار ماهه‌ای مرده به دنیا بیاید و بدنش سرد شده باشد و با ظاهر بدن مادر تماس پیدا کند، مادر او باید غسل مس میت کند، و برای مس بچه سقط شده‌ای که از چهار ماه کمتر دارد، غسل واجب نمی‌باشد.

احکام اموات

بچه زنده در شکم زن مرده

سؤال ۹۴ - زن بارداری مرده و بچه او زنده است، در اینجا وظیفه چیست؟
جواب: باید به قدری دفن را عقب بیندازند که شکم او را بشکافند و طفل را بیرون آورند و شکم را برای غسل بدوزند، و بهتر آن است که برای بیرون آوردن طفل پهلوی چپ او را بشکافند.

ولّی زنِ مرده

سؤال ۹۵ - با توجه به اینکه برای تجهیز میت - غسل و حنوط و کفن و نماز و دفن - باید از ولی او اجازه بگیرند، چنانچه زنی مرده باشد باید از چه کسی اجازه گرفت؟ از پدر او، یا از شوهر یا فرزندان؟

جواب: ولی زن شوهر اوست، و اگر شوهر نداشت مردهایی که از او ارث می‌برند مقدّم بر زنهای ایشان هستند، و باید از آنها اجازه گرفت.

غسل میت

سؤال ۹۶ - آیا زن می‌تواند میت مرد را غسل بدهد؟

جواب: غسل دادن زن مرد را و مرد زن را جایز نیست و باطل است، ولی زن می‌تواند شوهر خود را غسل بدهد، اگرچه احتیاط مستحب آن است که غسل ندهد.

غسل زن حائضی که مرده

سؤال ۹۷ - زنی در حال حیض از دنیا رفته است، آیا قبل از غسل میت باید او را غسل حیض بدهند؟

جواب: کسی را که در حال حیض یا در حال جنابت مرده لازم نیست غسل حیض یا غسل جنابت دهند، بلکه همان غسل میت برای او کافیست.

مقدار کفن

سؤال ۹۸ - آیا کفن زن با کفن مرد متفاوت است؟

جواب: در مقدار واجب فرقی ندارند، ولی برای زن مقنعه و لفافه‌ای که سینه‌هایش را محکم به پشت او ببندند مستحب است.

تهیه کفن

سؤال ۹۹ - آیا کفن زن جزو نفقه حساب شده و بر شوهر واجب می‌باشد؟
 جواب: بلی، کفن زن بر شوهر است اگر چه زن از خود مالی داشته باشد. و همچنین است سایر چیزهایی که برای تجهیز میت لازم است، مثل سدر و کافور و مانند اینها.

خراشیدن صورت در عزای میت

سؤال ۱۰۰ - آیا جایز است زنی صورت خود را در عزای میت

بخراشد؟

جواب: خراشیدن صورت و بدن و به خود لطمه زدن در مرگ کسی، در صورتی که ضرر معتناهی^(۱) داشته باشد جایز نیست، هرچند در غیر این صورت هم احتیاط واجب ترک آن است، و اگر زنی در عزای میت صورت خود را بخراشد و خونین کند، یا موی خود را بکند - بنابر احتیاط مستحب - یک بنده آزاد کند، یا ده فقیر را طعام دهد و یا بپوشاند.

---

(۱) یعنی ضرر مهم و قابل توجهی داشته باشد.

تیمم با لاک ناخن

سؤال ۱۰۱ - اگر روی ناخن دست لاک باشد می‌توان تیمم کرد؟

جواب: انسان باید برای تیمم انگشتر را از دست بیرون آورد، و اگر در پیشانی یا پشت دستها یا کف دستها مانعی باشد - مثل آن که چیزی به آنها چسبیده باشد [مانند لاک ناخن] - باید برطرف نماید.

تیمم بدل از غسل حیض

سؤال ۱۰۲ - زنی باید به جای غسل حیض تیمم کند، آیا می‌تواند با همان

نماز بخواند یا باید وضو هم بگیرد؟

جواب: اگر بدل از غسل جنابت تیمم کند، لازم نیست برای نماز وضو بگیرد، ولی اگر بدل از غسلهای دیگر [مثل غسل حیض] تیمم کند، باید وضو بگیرد، و اگر نتواند وضو بگیرد، باید تیمم دیگری هم بدل از وضو بنماید.

احکام نماز

قبل از ورود در احکام نماز اشاره به دو نکته لازم است:

(اول) اهمیت نماز: در قرآن مجید نزدیک به صد مورد از نماز گفتگو شده، و

اشاره به دو مورد آن کافیهست:

۱- بعد از آنکه خداوند متعال حضرت ابراهیم عَلَيْهِ السَّلَام را به مقام نبوت و رسالت و خُلت اختیار نمود و به کلمات آزمایش و مبتلا کرد و آن حضرت کلمات را اتمام نمود، به مقام امامت نایل شد، و آن قدر عظمت مقام امامت - بعد از آن همه مقامات - در نظرش جلوه کرد که **﴿قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي﴾** (گفت و از برای فرزندان من هم؟) جواب شنید **﴿لَا يَتَّالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ﴾** (پیمان من به ظالمین نمی‌رسد)، و در عظمت نماز همین اندازه بس که آن کس که خداوند متعال برای او مقام امامت را خواست و او برای ذریه‌اش مسألت کرد - بعد از طی تمام مقدمات - در جوار خانه خدا از خداوند متعال خواست: **﴿رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي﴾** (پروردگارا مرا اقامه کننده نماز قرار بده و ذریه مرا).

و همچنین بعد از آن که ذریه خود را در نزد بیت مسکن داد، گفت **﴿رَبَّنَا إِنِّي**

أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بُوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾ (پروردگارا ما هر

آینه من از ذریه خودم مسکن دادم به بیابان بدون زرع نزد خانه محترم تو، پروردگارا برای اینکه اقامه نماز بنمایند).

۲- در قرآن مجید یک سوره به نام مؤمنون است، و در آن مؤمنان به خصوصیتی معرفی شده‌اند، و اول خصوصیتی که به آن ابتدا شده این است که: ﴿الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ﴾ (آنان که همانا در نمازشان خاشعند) و آخر خصوصیتی هم که به آن ختم می‌شود ﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ﴾ (و آن چنان کسانی که همانها بر نمازهایشان محافظت دارند).

پس افتتاح ایمان و ختم ایمان به نماز است، ثمره آن هم این آیه است: ﴿وَأُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ﴾ * الَّذِينَ يَرْتُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿ و از سنت^(۱) همین اندازه بس است که از حضرت صادق علیه السلام روایت شده که فرمودند:

بعد از معرفت خدا چیزی را افضل از این صلوات پنجگانه نمی‌دانم، و عدم علم از آن حضرت، علم به عدم است^(۲) و این روایت بیان کلام خداست، و خداوند متعال هم در قرآن مجید می‌فرماید: ﴿ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾ * الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ ﴿ بعد از ایمان به غیب اقامه نماز ذکر شده است.

و در عظمت نماز همین اندازه کفایت می‌کند که جامع‌تر از نماز بین عبادات، عبادتی یافت نمی‌شود، زیرا این عبادتی است مشتمل بر عبادت فعلی و بر عبادت قولی، و عبادت فعلی آن شامل افعال عبادی از رکوع و سجود و قیام و قعود است، و

(۱) روایات ۱۴ معصوم علیهم السلام.

(۲) وقتی حضرت می‌فرماید (چیزی را بهتر از نمازهای پنجگانه نمی‌دانم) یعنی می‌دانم که چیزی بهتر از نمازهای پنجگانه نیست.

عبادت قولی آن شامل قرائت و ذکر و جامع جمیع معارف الهیه از تسبیح و تکبیر و تحمید و تهلیل که ارکان اربعه معارف حضرت حق سبحانه و تعالی است، و مشتمل است بر تمام عبادات ملائکه مقربین، که عده‌ای از آنها عبادتشان در قیام است و عده‌ای در قعود و جمعی در رکوع و جمعی در سجود.

(دوم) انسان مواظب باشد که به عجله و شتاب زدگی نماز نخواند، و در حال نماز به یاد خدا و با خضوع و خشوع و وقار باشد، و متوجه باشد که با چه کسی سخن می‌گوید و خود را در مقابل عظمت و بزرگی خداوند عالم ناچیز بیند. و نیز باید نمازگزار توبه و استغفار نماید و گناہانی را که مانع قبول شدن نماز است مانند حسد، کبر، غیبت، خوردن حرام، آشامیدن مسکرات، ندادن خمس و زکات و بلکه هر معصیتی را ترک کند.

و همچنین سزاوار است کارهایی را که ثواب نماز را کم می‌کند به جا نیاورد، مثلاً در حال خواب آلودگی و خودداری از بول به نماز نایستد و در موقع نماز به آسمان نگاه نکند، و کارهایی را که ثواب نماز را زیاد می‌کند به جا آورد، مثلاً انگشتر عقیق به دست کند و لباس پاکیزه بپوشد و شانه و مسواک کند و خود را خوشبو نماید.

نماز قضای مادر

سؤال ۱۰۳ - زنی از دنیا رفته و نماز قضای زیادی دارد، و وصیت هم نکرده است، آیا بر پسر بزرگش واجب است که قضای آنها را به جا آورد؟
 جواب: قضای نمازهای مادر بر او واجب نیست هر چند أحوط است.

وقت نماز مغرب و عشاء

سؤال ۱۰۴ - اگر زنی بعد از نیمه شب از حیض پاک شود، وظیفه او نسبت

به نماز مغرب و عشاء چیست؟

جواب: وقت نماز مغرب و عشاء برای شخص مضطر به جهت خواب یا فراموشی یا حیض یا غیر اینها تا طلوع فجر صادق^(۱) امتداد دارد.

پوشاندن بدن در نماز

سؤال ۱۰۵ - پوشش زن در حال نماز چگونه باید باشد؟

جواب: زن باید در موقع نماز تمام بدن حتی سر و مورا بپوشاند، و احتیاط مستحب آن است که کف پاها را هم بپوشاند، ولی پوشاندن صورت به مقداری که در

(۱) اذان صبح.

وضو شسته می شود و دستها تا مچ و روی پاها تا مچ پا لازم نیست^(۱)، اما برای آن که اطمینان کند که مقدار واجب را پوشانده است، باید مقداری از اطراف صورت و قدری پایین تر از مچها را هم بپوشاند.

عدم رعایت پوشش در حال نماز

سؤال ۱۰۶ - اگر زن در حال نماز بفهمد که مقداری از بدن یا موی او پیدا است، وظیفه او چیست؟
 جواب: باید فوراً آن را بپوشاند، و بنا بر احتیاط واجب نماز را تمام کند و دوباره اعاده نماید.

خون حیض به لباس نمازگزار

سؤال ۱۰۷ - اگر خون حیض به لباس نمازگزار باشد ولی مقدار آن از یک درهم کمتر باشد نماز صحیح است؟
 جواب: خیر، اگر سر سوزنی خون حیض در بدن یا لباس نمازگزار باشد نماز او باطل است، و بنا بر احتیاط واجب خون نفاس و استحاضه نیز چنین است.

لباس مردانه برای زن

سؤال ۱۰۸ - آیا زن می تواند لباس مردانه بپوشد و نماز بخواند؟

(۱) البته اگر نامحرم نباشد پوشاندن پا لازم نیست.

جواب: اگر زن لباس مردانه بپوشد، در صورتی که زی - پوشش - خود قرار دهد، بنا بر احتیاط حرام است، و ستر عورت با آن در نماز بنا بر احتیاط موجب بطلان نماز است.

فاصله بین زن و مرد در نماز

سؤال ۱۰۹ - فاصله بین زن و مرد در نماز چقدر باید باشد؟

جواب: قدر واجب آن یک وجب است^(۱)، ولی نماز خواندن در فاصله کمتر از ده ذراع [نزدیک به پنج متر] مکروه است، مگر در شهر مکه.

(۱) یعنی حد اقل در شعاع یک وجبی از یکدیگر فاصله داشته باشند.

بهترین مکان برای نماز خواندن

سؤال ۱۱۰ - نماز خواندن در چه جایی بهتر است؟

جواب: برای زنها نماز خواندن در خانه، بلکه در پستوی خانه و اتاق عقب بهتر است.

آذان

سؤال ۱۱۱ - آیا زن می تواند برای نماز جماعت آذان بگوید؟

جواب: آذان و اقامه نماز جماعت را باید مرد بگوید، ولی در نماز جماعت زنان اگر زن آذان و اقامه بگوید کافی است.

بلند و آهسته خواندن نماز

سؤال ۱۱۲ - حکم بلند و آهسته خواندن نماز برای زنها چیست؟

جواب: بر مرد و زن واجب است حمد و سوره نماز ظهر و عصر را آهسته بخوانند، و زن می‌تواند حمد و سوره نماز صبح و مغرب و عشاء را بلند یا آهسته بخواند، و اگر نامحرم صدایش را بشنود - بنابر احتیاط واجب - آهسته بخواند، ولی در صورتی که شنوندن بر زن حرام باشد - مثل اینکه قرائت را با خضوع در قول و صدای ظریف بخواند و نامحرم بشنود - جایز نیست بلند بخواند، و اگر خواند نمازش باطل است، و بر مرد و زن واجب است که در رکعت سوم و چهارم نماز حمد یا تسبیحات را آهسته بخوانند.

رکوع

سؤال ۱۱۳ - وضعیت دستهای زن در حال رکوع چگونه باید باشد؟

جواب: اگر نمازگزار به اندازه رکوع خم شود ولی سر انگشتها را به زانو نگذارد، اشکال ندارد، ولی مستحب است در رکوع زنها دست را از زانو بالاتر بگذارند و زانوها را به عقب ندهند.

سجده

سؤال ۱۱۴ - وضعیت آرنج دست زنها در حال سجده چگونه باید باشد؟

آیا می‌توانند مانند مردها آرنج را از زمین بالا نگه دارند؟

جواب: مستحب است زن در حال سجده آرنجها و شکم را به زمین بگذارند، و اعضای بدن را به یکدیگر بچسبانند.

نماز خواندن زن باردار

سؤال ۱۱۵ - با توجه به این که خواندن نماز با رکوع یا سجده کامل برای زن باردار سخت است، روش نماز خواندن او چگونه باید باشد؟
 جواب: این مسأله چند حالت دارد:

حالت اول: اگر تحمل آن سختی برای او حرجی (خیلی سخت) نباشد و رکوع یا سجده کامل برای جنین یا خود او ضرری نداشته باشد، باید نمازش را به طور متعارف بخواند.

حالت دوم: اگر انجام رکوع شرعی^(۱) برای او خیلی سخت باشد، یا اینکه برای جنین یا خود او ضرر داشته باشد، بنابر احتیاط واجب باید رکوع عرفی^(۲) به جا آورد و با سر هم در حال ایستادن اشاره به رکوع نماید^(۳). و اگر نتواند به اندازه رکوع عرفی هم خم شود، یا هیچ نتواند خم شود، بنابر احتیاط واجب موقع رکوع بنشیند و نشسته رکوع کند، و نماز دیگری هم بخواند و برای رکوع آن در حال ایستادن با سر اشاره نماید.

حالت سوم: اگر برای سجده رساندن پیشانی به زمین برای او خیلی سخت باشد، یا این که برای جنین یا خود او ضرر داشته باشد، باید به قدری که می تواند خم

(۱) یعنی به اندازه ای خم شود که سر انگشتها به زانو برسد.

(۲) یعنی به اندازه ای خم شود که مردم بگویند به رکوع رفته است، اگر چه سرانگشتهای دست به زانو نرسد.

(۳) یعنی به نیت رکوع مقداری سر را به طرف پایین بیاورد و ذکر رکوع را بگوید.

شود، و مهر یا چیز دیگری را که سجده بر آن صحیح است روی چیز بلندی گذاشته و طوری پیشانی را بر آن بگذارد که بگویند سجده کرده است، ولی باید کف دستها و زانوها و انگشتان پا را به طور معمول به زمین بگذارد. و اگر اصلاً نمی تواند سجده نماید، باید برای سجده با سر اشاره کند.

حالت چهارم: اگر خود سجده برایش مشکل نباشد ولی نشستن و برخاستن برای او خیلی سخت باشد یا برای جنین یا خود او ضرر داشته باشد، باید برای سجده روی صندلی بنشیند و مهر را روی میزی که حدوداً همسطح ارتفاع صندلی اوست گذاشته و روی آن سجده نماید، و در این حالت بنا بر احتیاط واجب انگشتهای بزرگ پا را در صورت امکان روی زمین بگذارد.

تبعیت زن از شوهرش در وطن

سؤال ۱۱۶ - در محلهایی که وطن شوهر محسوب می شود و نماز او کامل است آیا نماز زن هم کامل است؟

جواب: در جایی که شوهر قصد توطن^(۱) دارد و زن هم به تبع او در آنجا زندگی می کند وطن او محسوب شده و نمازش کامل است، و اما در جایی که فقط وطن شوهر بوده و فعلاً در آنجا با همسرش زندگی نمی کند وطن او محسوب نمی شود.

نماز قضاء

سؤال ۱۱۷ - آیا نمازهایی را که زن در حال حیض یا نفاس نخوانده قضا

دارد؟

جواب: خیر، قضا ندارد، چه نمازهای یومیه باشد چه غیر آن، ولی در نماز آیات برای زلزله و رعد و برق بنا بر احتیاط واجب بدون نیت ادا و قضا بجا آورد.

نماز جماعت

سؤال ۱۱۸ - آیا زن می‌تواند امام جماعت باشد؟

جواب: اگر مأموم مرد است امام او هم باید مرد باشد، و امامت زن برای زن در غیر نماز میت کراهت دارد، و در نماز میت در صورتی که سزاوارتر از او به میت نباشد، کراهت ندارد.

جای ایستادن امام جماعت

سؤال ۱۱۹ - اگر امام جماعت زن است محل ایستادن او چگونه باید

➤ (۱) یعنی قصد دارد آنجا را برای زندگی اختیار کند.

باشد؟

جواب: اگر امام و مأموم هر دو زن باشند، احتیاط واجب آن است که هم ردیف یکدیگر بایستند و امام جلوتر از دیگران نایستد.

نماز عید فطر و قربان

سؤال ۱۲۰ - آیا زنها می‌توانند در نماز عید شرکت نمایند؟

جواب: احتیاط مستحب آن است که زنها از رفتن به نماز عید خودداری کنند، ولی این احتیاط برای زهای پیر نیست.

اجیر شدن برای نماز

سؤال ۱۲۱ - آیا زن می‌تواند برای قضای نماز میت مرد اجیر شود؟

جواب: مرد برای زن و زن برای مرد می‌تواند اجیر شود، و در بلند و آهسته خواندن نماز باید اجیر به تکلیف خود عمل نماید.

احکام روزه

خوردن قرص

سؤال ۱۲۲ - اگر شخصی در روزه ماه مبارک رمضان وقتی روزه است برای جلوگیری از حاملگی باید قرصی بخورد، چون قرص مزبور هر ۱۲ ساعت باید خورده شود و هرگونه برنامه‌ریزی برای خوردن آن یکی از قرصها را داخل وقت روزه قرار خواهد داد، تکلیف چیست؟ اگر کسی روزه خود را با این شرایط خورد، تکلیف چیست؟

جواب: اگر بارداری خطر جانی برای مادر دارد و منع از بارداری راهی جز خوردن این قرص ندارد خوردن این قرصها جایز است^(۱) و آلا خوردن روزه حرام است و برای هر روزه باید شصت فقیر را غذا دهد، هر کدام ۷۵۰ گرم، یا شصت روز روزه بگیرد و قضای روزه‌ها را به جا آورد.

باقی ماندن بر حیض

سؤال ۱۲۳ - اگر زن پیش از اذان صبح در ماه رمضان از حیض یا نفاس

---

(۱) ولی بنا بر احتیاط واجب از به جا آوردن بقیه مبطلات روزه در بقیه روز اجتناب کند، و واجب است بعداً روزه‌ها را قضا نماید.

پاک شود، وظیفه او چیست؟

جواب: باید پیش از اذان غسل کرده و نیت روزه نماید، و اگر عمداً غسل نکند، یا اگر وظیفه او تیمم است عمداً تیمم نکند، روزه اش باطل است، و در غیر روزه ماه رمضان باطل نیست، اگرچه احتیاط مستحب غسل کردن است.

دیدن خون حیض در حال روزه

سؤال ۱۲۴ - اگر زن روزه دار یک ساعت به مغرب حائض شود، حکم روزه

او چیست؟

جواب: اگر زن بعد از اذان صبح از خون حیض یا نفاس پاک شود، یا در بین روز خون حیض یا نفاس ببیند اگر چه نزدیک مغرب باشد، روزه او باطل است^(۱).

فراموش کردن غسل حیض

سؤال ۱۲۵ - خانمی از حیض یا نفاس پاک شده ولی غسل را فراموش می

کند، با توجه به اینکه چند روزی هم گذشته و بعد یادش آمده، حکم روزه های

او چیست؟

جواب: روزه هایی که گرفته صحیح است، و احتیاط مستحب آن است که قضای

آنها را بگیرد.^(۲)

(۱) و اگر در فاصله بین غروب (پنهان شدن قرص خورشید) تا مغرب (موقع اذان) حیض یا نفاس شود بنا بر احتیاط واجب باطل است.

(۲) ولی قضای نمازهایش را باید به جا آورد.

روزه و استحاضه

سؤال ۱۲۶ - زنی که در ماه رمضان مستحاضه شود می تواند روزه بگیرد؟
 جواب: اگر زنی که در حال استحاضه کثیره است غسلهایی که بر او واجب است را به جا آورد، روزه او صحیح است، و در استحاضه متوسطه اگر چه غسل نکند، روزه اش صحیح است.

روزه قضا برای مستحاضه

سؤال ۱۲۷ - آیا زن مستحاضه می تواند روزه قضا بگیرد.
 جواب: بنابر احتیاط واجب نمی تواند روزه قضا بگیرد.

سُرمه کشیدن در حال روزه

سؤال ۱۲۸ - آیا سُرمه کشیدن روزه را باطل می کند؟

جواب: دوا ریختن به چشم و سرمه کشیدن، در صورتی که مزه یا بوی آن به حلق

برسد مکروه است.^(۱)

کفاره روزه

سؤال ۱۲۹ - اگر مردی در حال روزه با همسرش که روزه است نزدیکی کند

تکلیف زن چیست؟

جواب: این مسأله چند صورت دارد:

صورت اول: اگر زن و مرد هر دو راضی به نزدیکی باشند، در این صورت:

۱ - هر دو گناه کرده‌اند.

۲ - روزه آنها باطل است.

۳ - بنابر احتیاط واجب تا مغرب امساک کنند. یعنی مبطلات روزه را انجام

ندهند.

۴ - باید هر کدام کفاره روزه خود را بپردازند. یعنی شصت فقیر را سیر کنند، یا به

هر کدام از آنها ۷۵۰ گرم طعام بدهند و یا شصت روز روزه بگیرند.

صورت دوم: اگر مرد همسر خود را اکراه به نزدیکی کرده باشد، در این صورت

سه حالت وجود دارد:

حالت اول: اجبار مرد به نحوی است که زن هیچ اختیاری از خودش ندارد، مثلاً

دست و پای او را بسته باشد، در این حالت روزه زن صحیح است، ولی مرد گناه کرده

و روزه‌اش باطل شده و باید کفاره بدهد.

(۱) ولی روزه صحیح است.

حالت دوم: اکراه مرد به نحوی است که زن قدرت بر تمکین نکردن دارد، ولی به خاطر ترس از غضب شوهر و کتک خوردن و مانند آن مجبور به تمکین می‌شود، در این حالت:

۱ - مرد گناه کرده و روزه‌اش باطل می‌شود.

۲ - مرد باید کفاره روزه خودش و بنا بر احتیاط کفاره روزه همسرش را بدهد.

۳ - زن گناه نکرده ولی روزه‌اش باطل است.

حالت سوم: اگر زن مجبور به نزدیکی شده باشد ولی در بین نزدیکی راضی شود، در این حالت بنا بر احتیاط واجب مرد دو کفاره و زن یک کفاره بدهد.

صورت سوم: اگر زن شوهر خود را مجبور به نزدیکی کند گناه کرده و روزه‌اش باطل است، ولی واجب نیست کفاره روزه شوهر را بدهد.

روزه قضای مادر

سؤال ۱۳۰ - اگر زنی قبل از اینکه قضای روزه‌هایش را بگیرد از دنیا برود، قضای روزه‌های او بر عهده پسر بزرگتر اوست؟
جواب: خیر.

روزه زن حامله

سؤال ۱۳۱ - حکم روزه زن حامله چیست؟

جواب: در این مسأله چهار حالت وجود دارد:

حالت اول: زن می‌داند که روزه گرفتن نه برای خودش ضرر دارد و نه برای حمل

او، در این حالت باید روزه اش را بگیرد.

حالت دوم: روزه گرفتن فقط برای خودش ضرر دارد و به بچه ضرری نمی زند،

در این حالت:

- ۱ - نباید روزه بگیرد.
- ۲ - بعداً باید قضای روزه هایش را بگیرد.
- ۳ - بنا بر احتیاط مستحب برای هر روز یک مُدّ طعام به فقیر بدهد.

حالت سوم: روزه گرفتن برای خودش ضرر ندارد، ولی برای بچه مضر است، در

این حالت:

- ۱ - نباید روزه بگیرد.
- ۲ - قضای روزه هایش را بعداً به جا آورد.
- ۳ - باید برای هر روز یک مُدّ طعام به فقیر بدهد.

حالت چهارم: روزه گرفتن هم برای خودش ضرر دارد و هم برای بچه، این

حالت حکم حالت دوم را دارد.

روزه زنی که به بچه شیر می دهد

سؤال ۱۳۲ - حکم روزه زنی که به بچه شیر می دهد چیست؟

جواب: این مسأله چهار حالت دارد:

حالت اول: زن می داند که روزه گرفتن نه برای خودش ضرر دارد و نه برای بچه

او، در این حالت باید روزه اش را بگیرد.

حالت دوم: روزه گرفتن فقط برای خودش ضرر دارد و به بچه ضرری نمی زند،

در این حالت:

- ۱ - نباید روزه بگیرد.
  - ۲ - قضای روزه‌هایش را بعداً به جا آورد.
  - ۳ - احتیاط مستحب آن است که برای هر روز یک مُد طعام به فقیر بدهد.
- حالت سوم:** روزه گرفتن برای خودش ضرر ندارد، ولی برای بچه مضر است، در

این حالت:

- ۱ - نباید روزه بگیرد.
  - ۲ - قضای روزه‌هایش را بعداً به جا آورد.
  - ۳ - باید برای هر روز یک مُد طعام به فقیر بدهد.
- حالت چهارم:** روزه گرفتن هم برای خودش ضرر دارد و هم برای بچه، این

حالت حکم حالت دوم را دارد.

نکته: حکم حالت دوم تا چهارم در صورتی است که شیر خوردن این بچه از راه دیگری میسر نباشد، و اگر میسر باشد واجب است آن زن روزه بگیرد.

فدیه تأخیر

سؤال ۱۳۳ - اگر زن حامله یا شیرده تا ماه رمضان سال بعد قضای روزه‌هایش را نگیرد وظیفه او چیست؟

جواب: دو حالت دارد:

حالت اول: می‌توانسته قضا کند ولی عمداً به جا نیاورده است، در این حالت علاوه بر قضا باید فدیه تأخیر - که همان یک مد طعام است - را به فقیر بدهد.

حالت دوم: بخاطر حاملگی یا شیردهی نتوانسته قضای روزه‌هایش را به جا آورد، در این حالت باید قضای روزه‌هایش را گرفته و بنابر احتیاط واجب فدیة تأخیر را بدهد.^(۱)

روزه مستحبی

سؤال ۱۳۴ - آیا زن می‌تواند روزه مستحبی بگیرد؟

جواب: اگر زن به واسطه گرفتن روزه مستحبی حق شوهرش از بین برود، نباید روزه بگیرد، و بنابر احتیاط مستحب اگر حق شوهر هم از بین نرود، بدون اجازه او روزه مستحبی نگیرد.

اعتکاف

سؤال ۱۳۵ - آیا اعتکاف زن بدون اذن شوهرش صحیح می‌باشد؟

جواب: در صورتی که منافعی با حق شوهرش باشد، صحیح نیست.

(۱) تذکر چند نکته برای کفاره و فدیة لازم است: اول: کفاره و فدیة روزه‌های زن جزو نفقه نیست که بر شوهر واجب باشد، بلکه بر خود زن واجب است. دوم: پرداخت کفاره و فدیة واجب فوری نیست، ولی نباید در پرداخت آنها کوتاهی شود. سوم: در کفاره و فدیة باید خود طعام را به فقیر بدهد، و اگر پول آن را حساب کند و به فقیر بدهد کفاره یا فدیة حساب نمی‌شود. بله، اگر پول آن را به شخص یا مراکزی که مورد اطمینان و اعتماد او هستند بدهد که آنها از طرف او طعام تهیه کنند و به فقراء برسانند اشکال ندارد. چهارم: بین کفاره و فدیة دو فرق است: ۱- کفاره را باید به افراد متعدد بدهند، مثلاً در افطار عمدی روزه ماه رمضان باید به شصت فقیر طعام بدهد، یا اگر قضای روزه ماه رمضان را بعد از ظهر عمداً باطل کند باید به ده فقیر طعام بدهد، ولی فدیة را می‌توان جمع کرد و همه را به یک فقیر داد. ۲- در کفاره اختیار با خود انسان است که فقراء را سیر کند یا اینکه مُد طعام را به آنها تحویل دهد، ولی در فدیة سیر کردن کافی نیست و باید مد طعام را به فقیر بدهد تا فدیة حساب شود.

احکام خمس

وجوب خمس

سؤال ۱۳۶ - آیا زن هم مکلف به پرداخت خمس است؟

جواب: اگر انسان مالی به دست آورد و از مخارج سال زیاد بیاورد، باید خمس آن را بدهد، و در این مسأله فرقی بین زن و مرد نیست.

سال خمسی

سؤال ۱۳۷ - آیا زن هم باید سال خمسی داشته باشد؟

جواب: اگر زن دارای شغل و درآمد مستمر است، از وقتی که منفعت می برد - که اول سال اوست - یک سال که بگذرد باید خمس آنچه را که از خرج سالش زیاد آمده بدهد.^(۱) ولی زنی که شغل و درآمد مستمری ندارد، چنانچه اتفاقاً منفعتی ببرد، بعد از آن که یک سال از موقعی که فایده برده بگذرد، باید خمس مقداری را که از خرج

---

(۱) بنابراین سال خمسی او تاریخ اولین منفعتی است که برده، و باید اموال خود را هر سال در آن تاریخ محاسبه نماید. یعنی از زمانی که شروع به کار می کند اول سال خمسی اوست.

سالش زیاد آمده بدهد.^(۱)

سال خمسی مشترک

سؤال ۱۳۸ - آیا زن باید در سال خمسی تابع شوهرش باشد و با او سال خمسی مشترک داشته باشد؟
 جواب: خیر.

خمس جزو نفقه نیست

سؤال ۱۳۹ - اگر پرداخت خمس به زن واجب شود ولی از خودش مالی نداشته باشد، بر شوهر واجب است که خمس او را بدهد؟
 جواب: خیر، پرداخت خمس جزو نفقه نیست که بر شوهر واجب باشد، بلی، شوهر می‌تواند مالی را به زن ببخشد، بعد زن آن مال را به عنوان خمس پرداخت نماید ولی چنانچه بدون این کار، شوهر خمس مال همسرش را بدهد صحیح نیست.

خمس مواد مصرفی منزل

سؤال ۱۴۰ - زن و شوهر هر دو درآمد دارند، خمس مواد مصرفی، مثل مواد خوراکی و بهداشتی، که از سر سال زیاد آمده بر عهده کیست؟

(۱) بنابراین سال خمسی ندارد و می‌تواند برای هر مالی که به دست می‌آورد یک سال جداگانه قرار بدهد.

جواب: خمس آن اموال بر کسی واجب است که آنها را از مال خود تهیه کرده است. پس اگر زن از درآمد خودش موادی خریده و به شوهرش نبخشیده و اضافه آمده خمسش را باید بدهد، و اگر شوهر از مال خودش خریده، یا زن با اجازه شوهر چیزی را با پول شوهر خریده - در حالی که به زن نبخشیده -، خمس آن بر عهده شوهر است.

خمس هدیه

سؤال ۱۴۱ - آیا به هدیه‌های که شوهر یا دیگران به زن می‌دهند خمس تعلق

می‌گیرد؟

جواب: در صورتی که آن بخشیده شده قدر و قیمت معتناهی^(۱) نزد مردم داشته باشد و از مخارج سالش زیاد بیاید، خمس آن را باید بدهد.

خمس مهریه

سؤال ۱۴۲ - آیا به مهریه‌ای که زن می‌گیرد خمس تعلق می‌گیرد؟

جواب: مهر زن خمس ندارد.

خمس جهیزیه

سؤال ۱۴۳ - آیا به جهیزیه‌ای که پدر برای دختر فراهم می‌کند - یا خود

---

(۱) قیمت قابل توجهی داشته باشد.

دختر از مال خودش می‌خرد - خمس تعلق می‌گیرد؟

جواب: اگر انسان در شهری باشد که معمولاً هر سال مقداری از جهیزیه دختر را تهیه می‌کنند، در صورتی که آن شخص نتواند در غیر این صورت جهیزیه را تهیه کند و ندادن جهیزیه منافی شأن او باشد، چنانچه در بین سال از منافع آن سال جهیزیه بخرد، خمس ندارد.

خمس پول جهیزیه

سؤال ۱۴۴ - اگر برای تهیه جهیزیه پولی را ذخیره کنند خمس دارد؟

جواب: در صورتیکه بدون کنار گذاشتن پول نمی توانید جهیزیه را تهیه نمایید، به آن پول خمس تعلق نمی گیرد.

خمس زیورآلات

سؤال ۱۴۵ - آیا به زیورآلات خانمها خمس تعلق می گیرد؟

جواب: آنچه از زیورآلات در شأن خانمها از درآمد بین سال خریداری می‌شود و مورد استفاده آنها قرار می‌گیرد، اگرچه بعد از مدتی استفاده، کنار گذاشته شود خمس ندارد.

خمس زیورآلات فروخته شده

سؤال ۱۴۶ - خانمی که مقداری طلا در حدّ شأنش داشته و بعد از چند سال آن را فروخته، آیا به پول فروش آن و یا به ترقی قیمت آن خمس تعلق می‌گیرد؟

جواب: بنابر احتیاط واجب ارتفاع قیمت آن در صورتی که در بین سال خمسی در مؤونه مصرف نشود متعلق خمس است. و اگر خود طلا را هدیه گرفته باشد و در سال اول مؤونه شده باشد، بعد از فروش حتی اگر ارتفاع قیمت آن صرف در مؤونه سال فروش نشود خمس ندارد.

احکام زکات

زکات طلا

سؤال ۱۴۷ - آیا به طلای زینتی خانمها زکات تعلق می‌گیرد؟ در مورد سکه

طلا چگونه؟

جواب: زکات به طلای زینتی و سکه‌های امروزی تعلق نمی‌گیرد، و زکات مربوط به سکه‌هایی است که قبلاً از آن به عنوان پول رایج استفاده می‌کرده‌اند.

زکات فطره

سؤال ۱۴۸ - با توجه به اینکه زکات فطره بر عهده شوهر است، اگر شوهر

معصیت کند و زکات فطره را ندهد، وظیفه زن چیست؟

جواب: اگر فطره انسان بر کسی واجب باشد و او فطره را ندهد، احتیاط مستحب آن

است که اگر واجد شرایط و جوب زکات فطره باشد، خودش بدهد.

خرید و فروش

خرید کردن با پول شوهر

سؤال ۱۴۹ - آیا زن می‌تواند بدون اجازه شوهر با پول او چیزی برای منزل بخرد؟

جواب: خیر، باید با اجازه او باشد.

خرید کردن با پول بچه

سؤال ۱۵۰ - آیا مادر می‌تواند در اموال بچه صغیر خود تصرف کند یا با آن چیزی بخرد؟
 جواب: خیر، مگر اینکه با اجازه پدر یا جد پدری بچه باشد. و اجازه پدر یا جد پدری باید به نحوی باشد که به ضرر بچه نباشد، بلکه بنابر احتیاط واجب به مصلحت او هم باشد.

خرید کردن با پول خود

سؤال ۱۵۱ - چنانچه زن از خود مالی داشته باشد می‌تواند بدون اجازه شوهر چیزی بخرد؟

جواب: اجازه شوهر به خودی خود لازم نیست.

هبه (بخشش)

پس گرفتن هدیه

سؤال ۱۵۲ - اگر زن به شوهرش هدیه بدهد می تواند آن را پس بگیرد؟ اگر

شوهر هدیه بدهد چگونه؟

جواب: زن و شوهر چنانچه از خویشاوندان نسبی (رحم) یکدیگر نباشند

می توانند هدایایی را که به یکدیگر داده اند پس بگیرند.

احکام ازدواج

اجازه پدر

- سؤال ۱۵۳ - آیا دختر می تواند بدون اجازه پدر با کسی ازدواج دائم نماید؟
جواب: خیر، بنابر احتیاط واجب باید از پدر یا جد پدری خود اجازه بگیرد.
- سؤال ۱۵۴ - آیا دختر می تواند بدون اجازه پدر با کسی ازدواج موقت نماید؟

جواب: خیر، اگر دختر آبرویش در خطر باشد مثل اینکه بخواهد مُتعه^(۱) شود بنا بر فتوا باید از پدر یا جد پدری خود اجازه بگیرد. و حتی اگر پدر یا جد پدری به عقد خطر دار و ضرر دار رضایت دهند باز هم جایز نیست.

ازدواج بدون اجازه

سؤال ۱۵۵ - اگر دختری بدون اجازه از پدر یا جد پدری با مردی ازدواج کند چه احکامی دارد؟

جواب: در صورتی که پدر یا جد پدری بعد از عقد هم اجازه ندهند بنا بر احتیاط واجب باطل است ولی اگر عقد دائمی است بنا بر احتیاط واجب باید مرد طلاق هم بدهد، و اگر عقد موقت است بنا بر احتیاط واجب باید مرد باقیمانده مدت را ببخشد و در صورتی که نعوذ بالله نزدیکی صورت گرفته باشد باید - بعد از اینکه در عقد^(۲) موقت مرد باقیمانده مدت را ببخشد و یا در عقد دائم طلاق صحیح داد - زن عده نگه دارد و بدون گذشتن مقدار عده از نزدیکی نمی تواند با مرد دیگری ازدواج کند.

دختری که پدر یا جد پدری ندارد

سؤال ۱۵۶ - اگر پدر و جد پدری دختر فوت شده باشند برای خواندن صیغه اجازه شخص دیگری مورد نیاز هست یا خیر؟

(۱) عقد موقت.

(۲) در عقد موقت بنا بر احتیاط واجب غیر از دو حیض کامل باید به طوری عده نگه دارد که از آخرین نزدیکی سه پاکی فاصله شود.

جواب: در ازدواج دختر بالغه رشیده باکره، در صورت فقدان و فوت پدر و جد پدری اجازه شخص دیگری نیاز نیست.

ازدواج با مرد سنّی

سؤال ۱۵۷ - حکم ازدواج دختر شیعه با مرد سنّی چیست؟

جواب: جایز نیست.

دختری که باکره نیست

سؤال ۱۵۸ - آیا ازدواج دائم یا موقت دختری که بکارتش زائل شده بدون

اجازه پدر جایز است؟

جواب: اگر بکارتش به واسطه کاری غیر نزدیکی زائل شده - مثل پریدن از بلندی - به منزله باکره بوده و بنا بر احتیاط واجب اذن پدر یا جدّ پدری در صحت عقد لازم است، ولی اگر بکارت او در اثر ازدواج یا وطی به شبهه یا زنا زائل شده، اذن ولی لازم نیست.

وظایف زن

سؤال ۱۵۹ - وظایف زن در ازدواج دائم نسبت به شوهر چیست؟

جواب: نباید بدون اذن شوهر از خانه بیرون رود، و باید خود را برای هر لذّت مشروعی که او می خواهد تسلیم نماید، و بدون عذر شرعی از نزدیکی کردن او جلوگیری نکند.

سؤال ۱۶۰ - در فاصله بین عقد و عروسی وظیفه زن نسبت به خارج شدن

از منزل چیست؟ آیا باید از شوهر خود اجازه بگیرد؟

جواب: برای خروج از منزل اجازه لازم نیست ولی برای سفر بنا بر احتیاط واجب اجازه بگیرد.

کارهای منزل

سؤال ۱۶۱ - آیا کارهای منزل - از قبیل شستن لباس و پختن غذا - بر زن

واجب است؟

جواب: خیر، و مرد حق ندارد زن خود را به خدمت خانه ملزم کند.

حق زن بر شوهر

سؤال ۱۶۲ - در ازدواج دائم زن چه حقی بر شوهر خود دارد؟

جواب: اگر زن به وظایف شرعی خود عمل کند، تهیه غذا و لباس و منزل و سایر

ماینحتاج زن - بر طبق آنچه متعارف است - بر شوهر واجب است، و اگر تهیه نکند -

چه توانایی داشته باشد یا نداشته باشد - مدیون زن است، و شوهر نمی‌تواند بیش از چهار ماه نزدیکی با زن دائمی جوان خود را ترک کند، و همچنین بنا بر احتیاط واجب در غیر زن جوان.

احکام ازدواج موقت

سؤال ۱۶۳ - احکام زن در ازدواج موقت چیست؟

جواب:

- ۱ - حق خرجی ندارد، مگر اینکه شرط کرده باشد.
- ۲ - از شوهر خود ارث نمی‌برد، مگر اینکه شرط کرده باشد.
- ۳ - حق هم‌خوابی ندارد.
- ۴ - می‌تواند بدون اجازه شوهر از خانه بیرون برود، ولی اگر به واسطه بیرون رفتن، حق شوهر از بین برود، بیرون رفتن حرام است.

تعیین مهریه

سؤال ۱۶۴ - اگر هنگام عقد مقدار مهریه زن را معین نکنند چه حکمی دارد؟

جواب: اگر در عقد دائم مهر را معین نکنند، عقد صحیح است، و چنانچه مرد با زن نزدیکی کند، باید مهر او را مطابق مهر زنهایی که مثل او هستند بدهد، ولی در عقد موقت چنانچه مهر را معین نکنند، عقد باطل است.

مهریه زیاد

سؤال ۱۶۵ - آیا گرفتن مهریه زیاد مشکل شرعی دارد؟

جواب: مهریه از جهت کمی و زیادی قدر معینی ندارد و با توافق طرفین است، و مهریه حقی است برای زن که مرد موظف به ادای آن می‌باشد، البته سزاوار است در این امر از هر دو طرف میانه روی پیشه شود، هم پسر عاقل باشد و زیر بار مهر زیاد نرود و هم دختر مهریه خود را بالا نگوید که در بعض روایات است که از میمنت زن کمی مهر او است.

سؤال ۱۶۶ - شوهرم به هنگام عقد مهریه‌ای را قبول کرده که توانایی پرداختش را ندارد، ازدواج ما چه حکمی دارد؟

جواب: اگر قصدش این نباشد که مهر را ندهد اشکالی ندارد ولی اگر قصدش این باشد که آن را ندهد و رضایت زن به عقد مشروط به قصد دادن مهر نباشد، عقد صحیح است و به ذمه شوهر تعلق می‌گیرد، ولی اگر رضایت زن به عقد مشروط به قصد دادن مهر باشد صحت عقد محل اشکال است.

سؤال ۱۶۷ - آیا می شود صیغه عقد زنی را به صورت تلفنی جاری کرد؟

جواب: مانعی ندارد.

ازدواج در زمان عده

سؤال ۱۶۸ - اگر زنی که در حال عده است با مرد دیگری ازدواج کند چه

حکمی دارد؟

جواب: چنانچه مرد و زن یا یکی از آنان بدانند که عده زن تمام نشده و بدانند عقد کردن زن در عده حرام است، آن زن بر او حرام ابدی می شود، اگرچه مرد بعد از عقد با آن زن نزدیکی نکرده باشد، و اگر بعد از عقد با او نزدیکی کرده باشد آن زن بر او حرام ابدی می شود، اگرچه نمی دانسته که آن زن در عده است، یا نمی دانسته که عقد زن در عده حرام است.

زنا در زمان عدّه

سؤال ۱۶۹ - اگر شخصی با زنی که در عدّه است زنا کند ، آیا می تواند بعداً با او ازدواج کند؟ یا حرام ابدی می شوند؟

جواب: اگر آن زن در عدّه طلاق رجعی بوده، بنا بر احتیاط واجب بر او حرام می شود (یعنی تا آخر عمر نمی تواند با او ازدواج نماید) ولی چنانچه در عدّه عقد موقت یا عدّه طلاق بائن یا عدّه وفات بوده، بعد می تواند با او ازدواج کند؟^(۱) ولی چنانچه در عدّه زنا نماید و قبل از آن در عدّه عقد نموده باشد آن زن برای این مرد به فتوی حرام ابدی شده است و فرقی نمی کند چه عدّه ای باشد.

زناى زن شوهردار و حرمت ابدی

سؤال ۱۷۰ - اگر شخصی با زن شوهرداری زنا کند آیا می تواند پس از طلاق زن با او ازدواج دائم یا موقت نماید؟

جواب: بنا بر احتیاط واجب برای همیشه بر یکدیگر حرام می باشند و عقد آنان بنا بر احتیاط واجب باطل است. و اگر عقد کرده اند بنا بر احتیاط واجب به طلاق از هم جدا شوند.

ازدواج با زن شوهردار

سؤال ۱۷۱ - اگر زن شوهردار با مرد دیگری ازدواج نماید چه حکمی دارد؟

(۱) معنای طلاق رجعی و بائن و احکام عدّه در فصل بعدی (احکام طلاق) خواهد آمد.

جواب: اگر بعد از عقد نزدیکی کرده باشند زن بر مرد حرام ابدی می‌شود، و اگر نزدیکی نکرده باشند چنانچه مرد می‌دانسته که زن دارای شوهر است و عقد زن شوهردار حرام است، با آن زن حرام ابدی می‌شود، و اگر نمی‌دانسته، حرام ابدی نمی‌شود.

شرایط در ضمن عقد

سؤال ۱۷۲ - چنانچه زنی در ضمن عقد کار حرامی را با شوهرش شرط نماید، مثل عدم رعایت حجاب، آیا عقد صحیح است؟

جواب: شرطی که نموده باطل است، ولی عقد صحیح می‌باشد.

سؤال ۱۷۳ - اگر زن در ضمن عقد بر شوهرش شرط کند که با وجود او زن دیگری اختیار نکند آیا شرط صحیح است؟

جواب: در فرض سؤال صحت شرط و لزوم وفاء به آن محل اشکال است، یعنی بنابر احتیاط واجب مرد باید به شرط عمل کند ولی بنابر احتیاط واجب زن نمی‌تواند شوهرش را به عمل کردن به این شرط ملزم نماید.

سؤال ۱۷۴ - اگر زن در ضمن عقد بر شوهر خود شرط کند که او را به شهر دیگری نبرد آیا این شرط صحیح است؟

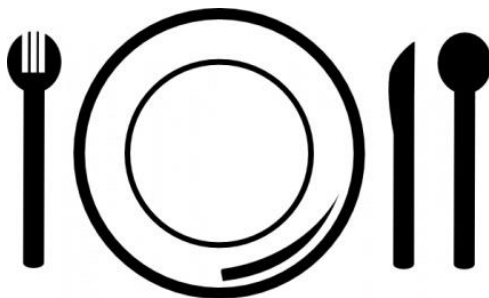
جواب: در فرض مذکور شرط صحیح بوده و شوهر باید به آن عمل نماید.

سؤال ۱۷۵ - آیا زن می‌تواند در ضمن عقد بر شوهرش شرط کند که در صورت انجام بعضی کارها یا اتفاق افتادن بعضی امور مثل اعتیاد و حبس و سفر طولانی به مدت چندین سال، وکالت داشته باشد که از طرف شوهرش خود را طلاق بدهد؟

جواب: در فرض مذکور شرط صحیح بوده و شوهر نمی‌تواند او را از وکالت عزل کند و در صورت اتفاق افتادن بعضی امور مذکوره زوجه می‌تواند از طرف شوهرش خود را طلاق بدهد و طلاق صحیح خواهد بود.

نفقه

سؤال ۱۷۶ - نفقه زن که بر مرد واجب است شامل چه چیزهایی می‌شود؟

جواب: نفقه زن دائم شامل غذا و لباس و منزل و مخارج معالجه و دوا و درمان و

سایر ما یحتاج زن بر طبق آنچه متعارف است می‌شود. و اگر مخارج معالجه، سنگین باشد بنا بر احتیاط واجب با هم مصالحه نمایند.

سؤال ۱۷۷ - آیا نفقه زن در فاصله بین عقد و عروسی بر مرد واجب است؟

جواب: خیر، بر عهده شوهر نمی‌باشد.

سؤال ۱۷۸ - چنانچه شوهر نفقه زن خود را ندهد آیا او می‌تواند بدون

اجازه شوهر آن را از مال شوهر بردارد؟

جواب: زنی که خرج او بر شوهر است و شوهر خرج او را نمی‌دهد می‌تواند بعد از مطالبه و امتناع شوهر خرجی خود را بدون اذن از مال او بردارد، و بنا بر احتیاط واجب - اگر ممکن باشد - از حاکم شرع برای برداشتن اذن بگیرد، و اگر نتواند از مال او بردارد و اجبار او هم به وسیله متصدی امور حسبه میسر نباشد^(۱)، چنانچه ناچار باشد که معاش خود را تهیه کند، در موقعی که مشغول تهیه معاش است اطاعت شوهر بر او واجب نیست.

سؤال ۱۷۹ - در چه صورتی نفقه زن بر شوهرش واجب نیست؟

جواب: در صورتی که زن ناشزه شود، یعنی نسبت به شوهرش تمرد و سرکشی داشته و او را از حقوق شرعی اش منع کند.

سؤال ۱۸۰ - آیا نفقه زنی که در عده طلاق رجعی به سر می‌برد بر شوهرش

واجب می‌باشد؟

جواب: بله، واجب است.

(۱) مثل مرجع تقلید یا وکیل او.

سؤال ۱۸۱ - حدود شرعی حجابی که بانوان باید مراعات نمایند چیست؟

جواب: زن باید موی و بدن خود را از نامحرم بپوشاند، اما پوشاندن صورت و دستها تا مچ واجب نیست مگر در صورتی که زن قصد نشان دادن داشته باشد و مرد هم به قصد لذت نظر می کند، و همچنین است بنا بر احتیاط واجب در صورتی که می داند بیننده به قصد لذت نگاه می کند، هر چند زن قصد نشان دادن نداشته باشد. و پوشاندن سر و موی از پسر نابالغ واجب نیست مگر در صورتی که موجب هیجان

شهوة آن پسر باشد که بنا بر احتیاط واجب بپوشاند. و چنانچه در صورت زن، زینتی باشد، مثلاً زیر ابرو برداشته یا صورتش را بند انداخته یا از لوازم آرایش استفاده کرده واجب است آن را از نامحرم بپوشاند حتی اگر نامحرم به قصد لذت نظر نکند و خود زن هم قصد نشان دادن نداشته باشد. و بر زن واجب است مفاتن بدن - مثل برجستگی های آن را - از نامحرم بپوشاند و اگر لباس یا روسری رنگی دارد واجب است آن را از نامحرم بپوشاند.

حجاب در مقابل خواستگار

سؤال ۱۸۲ - اگر برای شخصی خواستگار بیاد حدود شرعی حجاب چه مقدار است؟ آیا می تواند مقداری از موهای سر خود را نپوشاند؟

جواب: اگر خواستگار برای اطلاع از چهره زن بدون قصد لذت و بدون ترس افتادن به گناهی به او نگاه کند اشکال ندارد و پوشاندن صورت و موهای سر و دستها تا مچ و ساق پاها برای زن لازم نیست.

آرایش در مقابل خواستگار

سؤال ۱۸۳ - آیا جایز است با آرایش و زینت در مقابل خواستگار ظاهر شد؟

جواب: خیر، حرام است.

پوشاندن پاها

سؤال ۱۸۴ - آیا پوشاندن پاها در مقابل نامحرم واجب است؟

جواب: پوشاندن پاها - چه روی آن و چه کف آن - در مقابل نامحرم واجب است.

حجاب در مقابل محارم

سؤال ۱۸۵ - بعضی دخترها در مقابل برادرانشان که هر دو به سنّ بلوغ جنسی رسیده‌اند، با لباسی که آستین کوتاه است و از نظر قد تا بالای ناف قرار می‌گیرد ظاهر می‌شود، آیا شرعاً جایز است؟

جواب: در صورتی که محارم بدون قصد تلذذ نگاه کنند، پوشاندن واجب نیست ولی اگر نگاه آنها با قصد تلذذ باشد در صورتی که دختر قصد نشان دادن داشته باشد پوشاندن بدن واجب است و در صورتی که دختر قصد نشان دادن نداشته باشد، بنابر احتیاط واجب پوشاندن بدن واجب می‌باشد. و سزاوار است طوری لباس بپوشد که از هر مفسده احتمالی جلوگیری شود.

نگاه کردن

سؤال ۱۸۶ - نگاه کردن زن به بدن مرد نامحرم چه حکمی دارد؟

جواب: حرام است، مگر به جاهایی که سیره متشرعه و متدینین بر پوشاندن آن نیست، مانند سر و صورت و گردن و دستها و ساق پاها، که نگاه کردن زن به این مواضع بدون قصد لذت و ترس وقوع در حرام جایز است.

سؤال ۱۸۷ - مراجعه زن به دکتر نامحرم چه حکمی دارد؟

جواب: اگر زن ناچار باشد برای معالجه به مرد نامحرم مراجعه کند و مرد هم برای معالجه ناچار باشد که او را نگاه کند و دست به بدن او بزند، جایز است، ولی اگر با نگاه کردن بتواند معالجه کند نباید دست به بدن او بزند، و اگر با دست زدن بتواند معالجه کند نباید او را نگاه کند، و در هر صورت اگر بتواند با دستکش معالجه کند نباید با دست معالجه نماید.^(۱)

دکتر حاذق نامحرم

سؤال ۱۸۸ - اگر دکتر نامحرم در تشخیص بیماری و درمان آن قوی تر از

دکتر زن باشد، مراجعه زنان با او چه حکمی دارد؟

جواب: اگر دکتر مرد (نامحرم) حاذق تر باشد اشکال ندارد.

(۱) و اگر ناچار نباشد فرقی بین دکتر نامحرم با دیگر انسانهای نامحرم نیست.

آرایش

سؤال ۱۸۹ - حدّ آرایش خانمها در خیابانها چیست؟

جواب: قرار دادن زینت و آرایش در معرض دید نامحرم حرام است.

سؤال ۱۹۰ - بلند نگه داشتن ناخن و زیر ابرو برداشتن خانمها، با توجه به

اینکه در معرض دید نامحرم است چه حکمی دارد؟

جواب: بلند نگه داشتن ناخن و زیر ابرو برداشتن توسط بانوان اشکالی ندارد، ولی

چون زینت است باید از نامحرم بپوشانند، و اگر این کار را می کند که در معرض دید

نامحرم قرار دهد این کار جایز نیست.

سر مه کشیدن

سؤال ۱۹۱ - آیا سر مه کشیدن بانوان در بیرون از منزل جایز است؟

جواب: در صورتی که نامحرم ببیند جایز نیست.

محارم

سؤال ۱۹۲ - چه کسانی با زن محرم هستند؟

جواب: محارم سه دسته اند:

دسته اول: محارم نسبی که عبارتند از:

- ۱- پدر و پدر بزرگ - چه پدر پدر و چه پدر مادر - و هر چه بالا رود.
- ۲- پسر و پسر پسر و دختر و نوه های آنها و هر چه پایین رود.
- ۳- برادر - چه پدری و مادری، و چه پدری تنها و چه مادری تنها - و پسر برادر و خواهر و نوه های آنها و هر چه پایین رود.
- ۴- عمو و دایی - چه پدری و مادری و چه پدری تنها و چه مادری تنها - و عمو و

دایی پدر و مادر و پدر بزرگ و مادر بزرگ و هرچه بالا رود.

دسته دوم: محارم سببی، یعنی کسانی که به سبب ازدواج محرم می‌شوند که

عبارتند از:

- ۱- شوهر و پدر شوهر و پدر بزرگ شوهر - چه پدر پدر شوهر و چه پدر مادر شوهر - و هرچه بالا رود.
- ۲- شوهر مادر، به شرط اینکه نزدیکی صورت گرفته باشد.
- ۳- شوهر دختر (داماد) و شوهر نوه و هرچه پایین رود.
- ۴- پسر شوهر و نوه شوهر و هرچه پایین رود.

دسته سوم: محارم رضاعی، یعنی کسانی که به واسطه شیر خوردن به انسان

محرم می‌شوند.

بنابر آنچه بیان شد افراد زیر نامحرم هستند:

- ۱- پسر عمو و دایی و خاله و عمه و نوه‌های آنها و هرچه پایین رود.
- ۲- پسر عمو و دایی و خاله و عمه پدر و مادر و پدر بزرگ‌ها و مادر بزرگ‌ها و پسرهای آنها و هرچه پایین رود.
- ۳- ناپدری شوهر، و شوهر مادر بزرگ شوهر.
- ۴- شوهر خواهر
- ۵- برادر شوهر
- ۶- شوهر خاله و شوهر عمه
- ۷- عمو و دایی شوهر
- ۸- شوهر مادر، به شرط اینکه نزدیکی صورت نگرفته باشد.

۹- پدر شوهر مادر.

۱۰- داماد شوهر و شوهر نوه‌های او.

احکام شیر دادن

سؤال ۱۹۳ - اگر زنی به پسر بچه‌ای شیر بدهد با چه شرایطی به او محرم می‌شود؟

جواب: با هشت شرط:

۱- دو سال بچه تمام نشده باشد.

۲- بچه شیر را از پستان بمکد.

۳- بچه شیر زن زنده را بخورد.

۴- شیر آن زن به ولادت بوده و از حرام نباشد.^(۱)

۵- شیر خالص باشد و با چیز دیگر مخلوط نشده باشد.

۶- شیر از یک شوهر باشد.

۷- بچه شیر را قی نکند، و اگر قی کند - بنا بر احتیاط - باید کسانی که به واسطه شیر

خوردن به آن بچه محرم می‌شوند با او ازدواج نکنند و نگاه محرمانه هم به او نمایند.

۸- مقدار شیر خوردن طبق یکی از سه حالت زیر باشد:

حالت اول: بچه یک شبانه روز شیر سیر بخورد، به دو شرط:

شرط اول: در بین یک شبانه روز شیر زن دیگر را نخورد.

(۱) بنا بر این اگر زنی به واسطه قرص خوردن شیر پیدا کند - نه به واسطه زاییدن - آن شیر باعث محرمیت نمی‌شود. و همچنین اگر زنی از زنا بچه‌دار شود و شیر پیدا کند، آن شیر باعث محرمیت نمی‌شود.

شرط دوم: در بین یک شبانه روز غذا نخورد، ولی اگر کمی غذا بخورد به قدری که عرفاً صدق نکند در بین یک شبانه روز غذا خورده، اشکال ندارد.

حالت دوم: پانزده مرتبه شیر سیر بخورد به دو شرط:

شرط اول: در بین پانزده مرتبه شیر زن دیگر را نخورد.

شرط دوم: در هر دفعه شیر کامل - بدون فاصله - بخورد، ولی اگر در بین شیر خوردن نفس تازه کند، یا کمی صبر کند که از زمان اولی که پستان در دهان می‌گیرد تا وقتی سیر می‌شود از نظر عرف حقیقهً یک دفعه حساب شود، اشکال ندارد.

حالت سوم: مقداری شیر بخورد که بگویند: از آن شیر استخوانش محکم شده و گوشت در بدنش روئیده است.

شیر دادن ممنوع

سؤال ۱۹۴ - آیا زن می‌تواند به بچه دختر خود شیر بدهد؟

جواب: اگر زنی بچه دختر خود را شیر کامل بدهد، آن دختر به شوهر خود حرام می‌شود، و همچنین است اگر بچه‌ای را که شوهر دخترش از زن دیگر دارد شیر دهد، ولی اگر زنی بچه پسر خود را شیر دهد، زن پسرش که مادر آن طفل شیرخوار است بر شوهر خود حرام نمی‌شود. و همچنین اگر زن پدر دختری بچه شوهر آن دختر را به شیر پدرش شیر دهد، آن دختر به شوهر خود حرام می‌شود، چه بچه از همان دختر و چه از زن دیگر باشد.

احکام طلاق

اقسام طلاق

سؤال ۱۹۵ - لطفاً اقسام طلاق را بیان بفرمایید.

جواب: طلاق بر دو قسم است:

(اول) طلاق رجعی: طلاق رجعی آن است که بعد از طلاق، مرد حق دارد قبل از تمام شدن زمان عده به زن خود رجوع کند، یعنی می تواند بدون عقد او را به زوجیت خود برگرداند.

(دوم) طلاق بائن: طلاق بائن آن است که بعد از طلاق، مرد حق ندارد به زن خود رجوع کند. یعنی نمی تواند بدون عقد او را به زوجیت خود برگرداند، و آن بر پنج قسم است:

۱- طلاق زنی که نه سالش تمام نشده باشد.

۲- طلاق زنی که یائسه باشد.

۳- طلاق زنی که شوهرش بعد از عقد با او نزدیکی نکرده باشد.

۴- طلاق سوم زنی که او را سه دفعه طلاق داده اند.

۵- طلاق خلع و مٌبارات

حکم مطلقه رجعیه

سؤال ۱۹۶ - زنی که طلاق رجعی گرفته چه احکامی دارد؟

جواب: زنی که او را طلاق رجعی داده اند تا زمانی که در حال عده است مانند زوجه است، بنابراین:

- ۱- شوهرش حق ندارد او را از خانه ای که موقع طلاق در آن خانه بوده بیرون کند، ولی در بعضی از مواقع مانند فحاشی و زنا کردن زن، بیرون کردن او اشکال ندارد.
- ۲- حرام است زن بدون اذن شوهر برای کارهای غیر لازم از آن خانه بیرون رود.
- ۳- حجاب گرفتن در مقابل شوهرش لازم نیست، بلکه مستحب است با لباس کم و با زینت و آرایش در مقابل او ظاهر شود که به رجوع کردن ترغیب شود.
- ۴- نفقه زن بر شوهرش واجب است.

رجوع شوهر

سؤال ۱۹۷ - رجوع کردن به چه معنا است؟ یعنی شوهر چگونه می تواند به

همسر خود رجوع کند؟

جواب: اگر مرد یکی از سه کار زیر را تا قبل از تمام شدن زمان عده زن انجام دهد، رجوع محقق می شود:

- ۱- حرفی بزند که به آن قصد کند که او را به زوجیت خود برگردانده است: مثلاً به او بگوید: (من به تو رجوع کردم)
- ۲- به قصد رجوع کاری کند که از آن کار بفهمند رجوع کرده است، مانند لمس و

بوسیدن.

۳- نزدیکی کردن، پس اگر مرد با همسرش نزدیکی نماید رجوع محقق می شود چه قصد رجوع داشته باشد چه نداشته باشد.

طلاق خُلَع

سؤال ۱۹۸ - به چه طلاقى طلاق خُلَع می گویند؟

جواب: با وجود دو مطلب طلاق خلع حساب می شود:

- ۱- زن از شوهر کراهت داشته باشد. و کراهت در حدی است که می ترسد که حقوق واجبه شوهر را مراعات نکند. (و مرد از زن کراهت نداشته باشد).
- ۲- زن مهر یا مال دیگر خود را به شوهر می بخشد که او را طلاق دهد.

سؤال ۱۹۹ - منظور از کراهت داشتن زن در طلاق خلع چیست؟

جواب: چنانچه زن از خود شوهر یا اعمال و رفتار او بدش بیاید، طلاق خلع است، مثلاً از چهره بد مرد یا بداخلاقی او یا اعمال و رفتار او که خلاف میل زن است بدش بیاید. ولی اگر منشا کراهت زن، ظلم شوهر یا عدم رعایت حقوق واجبه همسرش باشد (مثل آن که در هم خوابی یا نفقه دادن به وظیفه خود عمل نکرده باشد) بذل صحیح نیست و طلاق خلع هم صحیح نمی باشد.

طلاق مَبَارَات

سؤال ۲۰۰ - به چه طلاقى طلاق مَبَارَات می گویند؟

جواب: اگر کراهت طرفینی باشد (یعنی هم زن از مرد کراهت داشته باشد و هم

مرد از زن (و زن مهر یا مال دیگری را به شوهرش ببخشد که او را طلاق بدهد طلاق مبارات است.

مقدار بذل

سؤال ۲۰۱ - مقدار مالی که زن به مرد بذل می کند (می بخشد) که او را طلاق بدهد چه مقدار باید باشد؟

جواب: هر مبلغی که هر دو طرف توافق کردند کافی است، چه بیشتر از مبلغ مهر باشد و چه کمتر از آن، ولی در طلاق مبارات مقدار بذل نباید از مهر بیشتر باشد.

رجوع زن به آنچه بذل کرده

سؤال ۲۰۲ - چنانچه زن از بذل (بخشش) خود پشیمان شود آیا می تواند از بخشش خود برگردد؟

جواب: بلی، تا قبل از تمام شدن زمان عده، زن می تواند از بخشش خود برگردد.

اعلام رجوع به شوهر

سؤال ۲۰۳ - اگر زن بخواهد از بخشش خود برگردد آیا لازم است که به شوهر خود اعلام کند؟ یا همین که در ذهن خود منصرف شد کافی است؟

جواب: اگر شوهر از رجوع زن مطلع شود رجوع محقق می شود ولی اگر نداند، رجوع زن به بخشش لغو و بی اثر است.

سؤال ۲۰۴ - اگر زن قبل از تمام شدن عده به بذل خود رجوع کند چه

احکامی دارد؟ وظیفه شوهر در این زمینه چیست؟

جواب: اگر شوهر از رجوع به بذل همسرش مطلع شود طلاق خلع تبدیل به طلاق رجعی می شود و تمام احکام طلاق رجعی (مثل نفقه و مانند آن) جاری است و مرد می تواند تا قبل از تمام شدن زمان عده زن را به زوجیت خود برگرداند.

سؤال ۲۰۵ - زنی را که می خواهند طلاق بدهند باید دارای چه شرایطی

باشد؟

جواب: دو شرط دارد:

۱- باید در وقت طلاق از خون حیض و نفاس پاک باشد.

۲- در آن پاکی شوهرش با او نزدیکی نکرده باشد^(۱).

طلاق در حال حیض

سؤال ۲۰۶ - اگر زن حائض به شوهرش یا مجری طلاق دروغ بگوید که

حیض نیست طلاق چه حکمی دارد؟

جواب: طلاق باطل است^(۲).

(۱) و اگر کسی - نعوذ بالله - در حال حیض با همسرش نزدیکی کرد، در پاکی بعد از آن حیض هم طلاق باطل است.

(۲) مگر از موارد استثناء باشد.

طلاق و عقد موقت

سؤال ۲۰۷ - زنی که ازدواج موقت کرده است آیا برای جدایی نیاز به طلاق شوهر دارد؟

جواب: زنی که مُتعه شده، مثلاً یک ماهه یا یک ساله او را عقد کرده‌اند، طلاق ندارد، و رها شدن او به این است که مدتش تمام شود، یا مرد مدت را به او ببخشد، به این که - مثلاً - بگوید: مدت را به تو بخشیدم، و شاهد گرفتن و پاک بودن زن از حیض و نفاس لازم نیست.

احکام عده^(۱)

سؤال ۲۰۸ - عده طلاق چه مقدار است؟

جواب: زنی که او را طلاق می‌دهند چند حالت دارد:

حالت اول: هنوز نه سال او تمام نشده است، در این صورت عده ندارد.

حالت دوم: یائسه شده است، یعنی شصت سال قمری او تمام شده باشد در این

صورت عده ندارد.

حالت سوم: نه سال او تمام شده ولی بعد از ازدواج، شوهرش با او اصلاً

نزدیکی نکرده است، در این صورت هم عده ندارد.

حالت چهارم: زنی که حیض می‌بیند و حیض او مستقیم و متعارف است و با

شوهرش نزدیکی داشته، در این صورت باید بعد از طلاق به قدری صبر کند که دو بار

---

(۱) مدت زمانی که زن بعد از طلاق یا تمام شدن یا بخشیدن مدت در عقد موقت یا فوت شوهر باید صبر کند و شوهر نکند را عده گویند.

حیض ببیند و پاک شود، و همین که حیض سوم را دید عده او تمام می‌شود.

حالت پنجم: زنی که حیض نمی‌بیند ولی در سنّ زنهایی است که حیض می‌بینند، در این صورت اگر با شوهرش نزدیکی داشته و شوهرش بخواهد او را طلاق دهد باید از وقتی که با او نزدیکی کرده تا سه ماه از نزدیکی با او خودداری کند و بعد او را طلاق بدهد و باید بعد از طلاق سه ماه عده نگه دارد.

حالت ششم: اگر زن آبستن باشد و بچه او از زنا نباشد، عده‌اش تا دنیا آمدن یا سقط شدن بچه اوست، بنابراین اگر مثلاً یک ساعت بعد از طلاق بچه او به دنیا آید، عده‌اش تمام می‌شود.

شروع زمان عده طلاق

سؤال ۲۰۹ - از چه زمانی عده طلاق شروع می‌شود؟

جواب: ابتدای عده طلاق از وقتی است که خواندن صیغه طلاق تمام می‌شود، چه زن بداند طلاقش داده‌اند یا نداند.

سؤال ۲۱۰ - زنی که بعد از ازدواج با شوهر خود نزدیکی داشته ولی مدت زیادی است که با شوهر خود هیچ ارتباطی ندارد - مثلاً شش ماه - آیا در این صورت هم باید بعد از طلاق عده نگه دارد یا لازم نیست، و اگر لازم است زمان شروع عده از آخرین تماس جنسی با شوهر است یا از وقتی که صیغه طلاق خوانده می‌شود؟

جواب: بله، باید عده نگه دارد، و زمان شروع عده از وقتی است که صیغه طلاق خوانده می‌شود.

عده عقد موقت

سؤال ۲۱۱ - عده عقد موقت چه مقدار است؟

جواب: زنی که نه سالش تمام شده و یائسه نیست، اگر متعه شود، مثلاً یک ماهه یا یک ساله شوهر کند، چنانچه شوهر با او نزدیکی نماید و مدّت آن زن تمام شود، یا شوهر مدت را به او ببخشد، باید عده نگه دارد، پس اگر حیض می‌بیند باید به دو حیض کامل عده نگه دارد، و شوهر نکند، و اگر حیض نمی‌بیند، چهل و پنج روز عده نگه دارد، و در صورتی که آبستن باشد عده او تا زاییدن یا سقط بچه اوست، و احتیاط مستحب آن است که به هر کدام از زاییدن یا چهل و پنج روز که بیشتر است عده نگه دارد و اگر حیض می‌بیند ولی فاصله حیض‌ها زیاد است مثلاً چهار ماه یکبار حیض می‌بیند بنابر احتیاط واجب باید دو حیض کامل عده نگه دارد.

عده وفات

سؤال ۲۱۲ - عده زنی که شوهرش از دنیا رفته چه مقدار است؟

جواب: زنی که شوهرش مرده، اگر آبستن نباشد باید تا چهار ماه و ده روز عده نگه دارد، یعنی از شوهر کردن خودداری نماید، چه شوهرش با او نزدیکی کرده باشد یا نه، صغیره باشد یا کبیره، یائسه باشد یا نه، عقدش دائم باشد یا موقت. ولی اگر آبستن باشد باید تا موقع زاییدن عده نگه دارد، ولی اگر پیش از گذشتن چهار ماه و ده روز بچه‌اش به دنیا آید، باید تا چهار ماه و ده روز از مرگ شوهرش صبر کند، و این عده را عده وفات گویند.

سؤال ۲۱۳ - عده وفات از چه زمانی آغاز می‌شود؟

جواب: از موقعی که زن از مرگ شوهرش مطلع شود.

سؤال ۲۱۴ - چه کارهایی بر زنی که در عده وفات است حرام می باشد؟

جواب: زینت کردن در بدن و لباس - مانند سُرمه کشیدن و استعمال عطریات و پوشیدن لباس رنگین - حرام است.

عده وطی به شبهه^(۱)

سؤال ۲۱۵ - عده وطی به شبهه چه مقدار است؟

جواب: عده وطی به شبهه همان عده طلاق است.

سؤال ۲۱۶ - با توجه به اینکه مدتی بعد از نزدیکی، معلوم شده که اشتباه

شده است، زمان شروع عده از موقع وطی است یا معلوم شدن اشتباه؟

جواب: عده وطی به شبهه از موقع وطی شروع می شود نه از وقتی که اشتباه معلوم می شود.

عده زنا

سؤال ۲۱۷ - اگر زنی - نعوذ بالله - زنا کند و بعد بخواهد ازدواج کند آیا

باید عده نگه دارد؟

جواب: خیر، زنا عده ندارد، پس اگر شوهر دارد شوهرش می تواند با او نزدیکی

کند، و اگر شوهر ندارد می تواند با خود مردی که زنا کرده یا مرد دیگری ازدواج کند،

---

(۱) یعنی نزدیکی کردن از روی اشتباه، مثل آنکه بعد از ازدواج و نزدیکی بفهمند ازدواج آنها باطل بوده است.

ولی بنابر احتیاط لازم اگر بخواهد با همان مردی که زنا کرده ازدواج کند، یک حیض، صبر نماید.

عده طلاق یا وفات

سؤال ۲۱۸ - اگر در اثناء عده طلاق، شوهر زن بمیرد وظیفه آن زن چیست؟

آیا عده طلاق نگه دارد یا عده وفات؟

جواب: اگر طلاق رجعی^(۱) بوده باید عده وفات نگه دارد، ولی چنانچه طلاق

بائن^(۲) بوده، همان عده طلاق را کامل می‌کند^(۳).

(۱) یعنی تا وقتی زن در عده است شوهرش می‌تواند به او رجوع کند.

(۲) یعنی مرد حق ندارد به زن خود رجوع کند و بدون عقد او را به همسری خود برگرداند. مثل طلاق خُلَع.

(۳) برای اطلاع بیشتر به رساله عملیه (بحث طلاق) مراجعه شود.

احکام نذر و قسم

سؤال ۲۱۹ - آیا زن می تواند بدون اجازه شوهر نذر نماید؟

جواب: اگر شوهر از نذر کردن زن جلوگیری نماید، زن نمی تواند - در صورتی که وفاء به نذرش منافی با حق شوهر باشد - نذر کند، بلکه بدون اذن شوهر در این صورت نذر زن باطل است، و صحت نذر زن در مال خودش بدون اذن شوهر - در غیر حج یا زکات یا احسان به پدر و مادر یا صله ارحام - محل اشکال است.

نذر روزه و ایام عادت

سؤال ۲۲۰ - خانمی نذر می کند که روز معینی را روزه بگیرد ولی آن روز

مصادف می شود با روزهای عادت ماهیانه او، وظیفه او چیست؟

جواب: بنابر احتیاط واجب قضای آن را بعداً به جا آورد.

قسم

سؤال ۲۲۱ - آیا قسم خوردن زن بدون اجازه شوهر صحیح است؟

جواب: خیر، قسم زن بدون اجازه شوهر باطل است.

احکام ارث

سهم زوجه

سؤال ۲۲۲ - زنی که شوهرش فوت شده، سهم ارث او از شوهرش چه مقدار است؟

جواب: اگر شوهر او فرزند نداشته باشد - نه از این زن و نه از زن دیگر - سهم او یک چهارم است. و اگر فرزند داشته باشد - چه از همین زن و چه از زن دیگر - سهم او یک هشتم است.

ارث زوجه از زمین

سؤال ۲۲۳ - آیا زن از زمین های شوهرش هم ارث می برد؟

جواب: زن از زمین خانه و زمین باغ و زمین زراعت و زمینهای دیگر ارث نمی برد، نه از خود زمین و نه از قیمت آن.

ارث زوجه از ساختمان و درخت

سؤال ۲۲۴ - آیا زوجه از ساختمان و درخت هم ارث می برد؟

جواب: زن از خود هوایی خانه مانند بنا و درخت ارث می برد، ولی اگر بقیه ورثه قیمت بنا و درخت را بخواهند بدهند، باید زن قبول کند، و همچنین است حکم درخت و زراعت و ساختمانی که در زمین باغ و زراعت و زمینهای دیگر است.

احکام دیه

دیه زن نصف دیه مرد

سؤال ۲۲۵ - در چه مواردی دیه زن نصف دیه مرد است؟

جواب: دیه قتل زن نصف دیه قتل مرد است، ولی دیه غیر قتل - مانند قطع عضو یا شکستن یا جراحت - اگر کمتر از یک سوم دیه قتل مرد باشد، زن و مرد در مقدار دیه با هم مساوی هستند، ولی اگر به اندازه یک سوم یا بیشتر شد، دیه زن نصف دیه مرد است.

دیه سقط جنین

سؤال ۲۲۶ - دیه سقط جنین چقدر است؟

جواب: سقط جنین حرام است و دیه دارد و مقدار آن عبارتست از:

- ۱- تا چهل روز اول بیست دینار.
- ۲- از چهل روز تا هشتاد روز چهل دینار.
- ۳- از هشتاد روز تا صد و بیست روز شصت دینار.
- ۴- بعد از آنکه دارای استخوان شد هشتاد دینار.

۵- بعد از آنکه گوشت پیدا کرد صد دینار.

و دیه در بین این مراتب به همین حساب تقسیم می‌شود (هر دو روز یک دینار).

۶- اگر روح در آن دمیده شد اگر پسر باشد هزار دینار و اگر دختر باشد پانصد

دینار^(۱).

سؤال ۲۲۷ - دیه سقط جنین بر عهده چه کسی می‌باشد؟

جواب: دیه بر عهده کسی است که متصدی عمل سقط جنین بوده، پس اگر مادر با خوردن قرص بچه را سقط کرده بر عهده مادر است، و اگر دکتر با آمپول زدن بچه را سقط کرده بر عهده دکتر است.

سؤال ۲۲۸ - دیه سقط جنین به چه کسی باید پرداخت شود؟

جواب: اگر مادر متصدی سقط جنین شده دیه آن را به پدر یا در صورت فقدان پدر به سایر ورثه بپردازد، و اگر پدر متصدی آن شده باید دیه را به مادر بدهد و اگر شخص دیگری متصدی آن شده باید دیه را به پدر و مادر بدهد، و به عبارت دیگر هر کس مباشر در سقط است دیه به او نمی‌رسد، و دیه به طبقه بعد باید داده شود و اگر پدر و مادر به سقط جنین راضی باشند هر چند مباشر در سقط نباشند، احتیاط واجب این است که دیه به طبقه بعد داده شود و پدر و مادر دیه را نگیرند.

(۱) و اگر مشکوک باشد که پسر است یا دختر، هفتصد و پنجاه دینار.

احکام پزشکی

اهداء عضو

سؤال ۲۲۹ - آیا زن می تواند بدون اجازه از شوهر خود کارت اهداء عضو در صورت مرگ مغزی را بگیرد؟

جواب: اهداء عضو مرگ مغزی جایز نیست و باید او را به هر نحوی است حفظ نمایند، چه شوهر اجازه بدهد چه ندهد.

وارد کردن تخمک

سؤال ۲۳۰ - اگر زنی توانایی بچه دار شدن را نداشته باشد و پزشکان فقط

راه بیچه دار شدن او را گرفتن تخمک از زنی دیگر بدانند، آیا زن می‌تواند این تخمک را از زن دیگر بگیرد؟

جواب: وارد کردن تخمک زن به رحم زن دیگر به منظور بیچه دار شدن به واسطه نزدیکی با شوهر خود جایز نمی‌باشد و حرام است.

وارد کردن اسپرم غیر شوهر

سؤال ۲۳۱ - آیا قرار دادن منی یک مرد در رحم زنی که همسر او نیست شرعاً جایز است؟
جواب: حرام است.

رحم اجاره‌ای

سؤال ۲۳۲ - تلقیح اسپرم و تخمک زوجین و انتقال آن به رحم زن دیگری که با صاحب اسپرم رابطه زوجیت ندارد چه حکمی دارد؟
جواب: حرام است.

عقیم کردن

سؤال ۲۳۳ - اگر زن با رضایت شوهر، خود را عقیم کند چه حکمی دارد؟
جواب: عقیم کردن دائمی حرام است چه با رضایت شوهر و چه بدون آن^(۱).

(۱) ولی جلوگیری کردن از بارداری به صورت موقت با دو شرط اشکال ندارد: ۱- ضرر مهمی برای او نداشته باشد. ۲- متوقف بر کار حرامی - مثل اینکه دکتر بدن یا عورت او را ببیند - نباشد.

مسائل متفرقه

شرکت در دسته عزاداری

سؤال ۲۳۴ - اگر دسته عزاداری حرکت کند و خانمها آرام پشت سر آقایان حرکت کنند و مراعات حجاب و عفاف خود کنند چه حکمی دارد؟

جواب: در صورتی که مراعات عفاف خود را بنمایند اشکال ندارد.

گشایش در امر ازدواج

سؤال ۲۳۵ - برای حل مشکل ازدواج و پیدا شدن خواستگار خوب چه توصیه‌ای می‌فرمایید؟

جواب: دو رکعت نماز بخوانید مانند نماز صبح، بعد از نماز ۱۴ مرتبه صلوات بفرستید و بعد از آن ۱۰۰ مرتبه بگویید «اللَّهُمَّ خِرْ لِي وَ اُخْتِرْ لِي» و بعد از آن دوباره ۱۴ مرتبه صلوات بفرستید. ان شاء الله تعالی این نماز و دعای بعد از آن را در روزهای مختلف تکرار نمایید تا خداوند در امر ازدواج شما گشایش نماید.

حکم رقص

سؤال ۲۳۶ - حکم رقصیدن زن چیست؟

جواب: رقصیدن زن در مقابل مرد، و مرد در مقابل زن حرام است. و رقصیدن زن در مقابل زن، و مرد در مقابل مرد بنا بر احتیاط واجب ترک شود، و فقط رقصیدن زن جلوی شوهرش جایز است.

عطر برای بانوان

سؤال ۲۳۷ - آیا خانمها می‌توانند در خارج از منزل از عطر استفاده نمایند؟

جواب: اگر به صورتی باشد که بوی آن به نامحرم برسد بنا بر احتیاط واجب جایز نیست.

چت کردن با نامحرم

سؤال ۲۳۸ - حکم چت کردن با نامحرم چیست؟

جواب: حرام است.

مجالس عروسی

سؤال ۲۳۹ - شرکت در مجالس زنانه (عروسی) که هیچ‌گونه مردی

نمی‌باشد حتی بچه ممیز، اگر روی میز بزنند و خانمها برقصند چه حکمی دارد؟

جواب: زدن روی میز فی نفسه در مجلس عروسی زنانه در صورتی که به سر حدّ

لهو و لعب نرسد مانعی ندارد، ولی رقصیدن بنا بر احتیاط واجب جایز نیست.

اشتغال زنان

سؤال ۲۴۰ - آیا خدمت کردن زنان و اشتغال ایشان در خارج از منزل جایز

است؟

جواب: کار کردن به خودی خود با رعایت تمام موازین شرعی و عدم مزاحمت

حق شوهر و منع او مانعی ندارد.

رانندگی خانمها

سؤال ۲۴۱ - رانندگی برای خانمها چه حکمی دارد؟

جواب: با رعایت تمام موازین شرعی - مثل حجاب و مانند آن - مانعی ندارد.